

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОЛОГІЇ
КАФЕДРА ПСИХОЛОГІЇ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

**на тему: РОЗВИТОК КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
ДОШКІЛЬНИКІВ У ПРОЦЕСІ ТВОРЧИХ ЗАНЯТЬ**

Виконала: студентка II курсу,
групи 8.0530-з
спеціальності: 053 Психологія
освітньої програми: 053 Психологія
Момот Юлія Володимирівна
Керівник: к.психол.н., доцент кафедри
психології Мосол Н.О.
Рецензент: к. психол.н., доцент
кафедри
психології Грандт В. В.

Запоріжжя
2021

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет соціальної педагогіки та психології

Кафедра психології

Рівень вищої освіти магістер

Спеціальність 053 Психологія

Освітня програма Психологія

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

к. психол. н., доцент Н. О. Губа

«_____» _____ 2021 ____ року

З А В Д А Н Н Я

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТЦІ

Момот Юлії Володимирівні

1. Тема роботи Розвиток комунікативної компетентності дошкільників у процесі творчих занять
керівник роботи Мосол Наталія Олександрівна, кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології
затверджені наказом ЗНУ від «30» липня 2021 року № 1137-с
2. Строк подання студентом роботи _____
3. Вихідні дані до роботи аналіз психолого-педагогічної літератури.
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) теоретично обґрунтувати та експериментально дослідити особливості розвитку комунікативних функцій дітей дошкільного віку в процесі творчих занять, розробити та апробувати програму розвитку комунікативних навичок для дітей 5-7 років
5. Перелік графічного матеріалу: 9 рисунків.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада Консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Вступ	Мосол Н.О., к.психол.н., доцент кафедри психології		
Розділ 1	Мосол Н.О., к.психол.н., доцент кафедри психології		
Розділ 2	Мосол Н.О., к.психол.н., доцент кафедри психології		
Розділ 3	Мосол Н.О., к.психол.н., доцент кафедри психології		
Висновки	Мосол Н.О., к.психол.н., доцент кафедри психології		

7 Дата видачі завдання _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1	Збір та систематизація матеріалу	січень-березень 2021 р.	Виконано
2	Робота над вступом	березень 2021 р.	Виконано
3	Робота над першим розділом	квітень-травень 2021 р.	Виконано
4	Робота над другим розділом	червень-липень 2021 р.	Виконано
5	Робота над третім розділом	вересень 2021 р.	Виконано
6	Написання висновків	жовтень 2021 р.	Виконано
7	Передзахист	листопад 2021 р.	Виконано
8	Нормоконтроль	листопад 2021 р.	Виконано

Студент _____ Ю. В. Момот

Керівник роботи (проекту) _____ Н. О. Мосол.

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ О.М. Грединарова

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота магістра: 197 сторінок, 16 таблиць, 9 рисунків, 174 джерела, 9 додатків.

Об'єкт дослідження – процес розвитку комунікативних функцій дітей дошкільного віку.

Предмет дослідження – психологічні засади розвитку комунікативних функцій дітей дошкільного віку в процесі творчих занять.

Мета роботи – теоретично обґрунтувати та експериментально дослідити особливості розвитку комунікативних функцій дітей дошкільного віку в процесі творчих занять, розробити та апробувати програму розвитку комунікативних навичок для дітей 5-7 років.

Гіпотеза дослідження: передбачаємо, що рівень комунікативних функцій дошкільників стане вищим після проведення розвиваючої програми основаної на творчих заняттях.

Методи дослідження: теоретичні: вивчення та аналіз психолого-педагогічної літератури з теми, проведення діагностичного дослідження - порівняння й узагальнення даних досліджень; емпіричні: спостереження, тестування, діагностичні вправи.

Наукова новизна полягає у вивченні застосування творчих занять з метою розвитку комунікативних функцій дітей в умовах навчальних дошкільних закладів.

Галузь використання: навчально-виховні заклади, позашкільні навчальні заклади для дітей, загальноосвітні школи.

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ДОШКІЛЬНИКІВ, ТВОРЧІ ЗАНЯТТЯ, РОЗВИТОК МОВЛЕННЯ, РУХЛИВІ ІГРИ, ДИТЯЧА ТВОРЧІСТЬ.

SUMMARY

Momot Y. V Development of communicative competence of preschoolers in the process of creative activities.

The qualifying work consists of Introduction, 3 Chapters, Conclusion, References (174 items, 24 of foreign origin), 9 appendix. The qualifying work volume is 197 pages long. There are 16 tables and 9 illustrations.

Qualification work provides a theoretical justification for the need to develop communicative competence of preschoolers, reveals the importance of creative classes in kindergarten. The master's thesis consists of 3 chapters, each of which reveals the need to develop children's communicative competence.

The object of research is the process of development of communicative functions of preschool children.

The subject of research - psychological principles of development of communicative functions of preschool children in the process of creative classes.

The purpose of the study is to theoretically substantiate and experimentally investigate the features of the development of communicative functions of preschool children through creative classes, to develop and test a program for the development of communication skills of children 5-7 years

The research tasks are:

1. Analyze the psychological and pedagogical literature on the research topic.
2. To reveal the psychological meaning of communicative functions.
3. Analyze the importance of creative activities for preschool children
4. To consider creative classes as a means of developing communicative competence of preschoolers.
5. To analyze the effectiveness of the developed program for the development of communicative competence of preschoolers

Chapter 1 «Theoretical bases of formation of communicative competence of the child in preschool institution» discusses the characteristics of communicative functions of children and the features of creative classes for preschoolers, the

specifics of the development of communicative functions in the process of creative classes.

In the Chapter 2 «Research of communicative competence of children of senior preschool age» explains the structure and selected research methods. Data analysis is performed at each stage of its implementation. At the end of the section we make a conclusion on the basis of the received indicators and we offer drawing up of the program for improvement of a level of development of communicative functions by means of creative employment.

In the Chapter 3 «The program of development of communicative competence of preschool children in the course of creative employment» is the stage of formation and writing of the program, taking into account the data obtained during the study and the general provisions of creative classes in kindergarten.

In the end, a conclusion is made, which emphasizes the performance of the created program based on the results of the control experiment.

Key words: communicative competence of preschoolers, creative classes, speech development of preschoolers, moving games, children's creativity.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДИТИНИ В ДОШКІЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ.....	9
1.1 Комунікація та комунікативна компетентність.....	9
1.2 Особливості розвитку комунікативної компетентності дітей дошкільного віку.....	15
1.3 Характеристика мовленево-комунікативного та соціально-комунікативного рівнів розвитку дошкільника.....	22
1.4 Творчі заняття як метод розвитку комунікативної компетентності дітей дошкільного віку.....	29
РОЗДІЛ 2 ДОСЛІДЖЕННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	84
2.1 Організація проведення експериментального дослідження.....	84
2.2 Характеристика методів діагностики.....	87
2.3 Аналіз констатуючого етапу експерименту.....	88
РОЗДІЛ 3 ПРОГРАМА РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДОШКІЛЬНЯТ У ПРОЦЕСІ ТВОРЧИХ ЗАНЯТЬ.....	98
3.1 Характеристика та різновиди творчих занять з дошкільниками та особливості їх організації.....	98
3.2 Програма розвитку комунікативної компетентності дітей у процесі творчих занять.....	103
3.3 Аналіз ефективності програми розвитку комунікативної компетентності дошкільнят у процесі творчих занять.....	111
ВИСНОВКИ.....	118
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	120
ДОДАТКИ.....	144

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сучасний світ не стоїть на місці. Те, що вчора здавалося неможливим сьогодні вже є реальним. Щодня відбуваються нові відкриття, з'являються нові винаходи, які покращують життя людей. Сьогоднішні спеціалісти, які працюють у різних галузях повинні бути комунікабельними та мати жагу до нових знань.

Наше майбутнє це діти. Вони вже відрізняються від попередніх поколінь своєю неординарністю та швидким розумінням речей. Вже сьогодні їх подальше життя повинно бути питанням номер один в кожній родині. Внесок в розвиток дитини повинен відбуватися від народження, в кожен період її життя.

Основні навички спілкування дитина отримує та закріплює в дитячому садку, знаходячись у колективі. У цей період також відбувається становлення багатьох функцій, які знадобляться дитині в подальшому житті.

Дошкільний вік дуже важливий період дитинства. В цей час малюк вчиться взаємодіяти з оточуючим світом. З 3-х до 6-ти років садочок стає другою домівкою для дитини. Тут вона вчиться будувати стосунки з однолітками, знаходити компроміси та робити певні висновки.

Завдяки вмінню спілкуватися відбувається взаємодія між дітьми. Спілкування відноситься до комунікативних навичок. Комунікативна функція - це спілкування та передача інформації один одному. Комунікабельність (від лат. Communico - з'єдную, повідомляю) - риса особистості, здатність її до спілкування з іншими людьми.

Задача вихователя полягає в сприянні розвитку комунікативних функцій дошкільника. Це можливо завдяки проведенню різноманітних творчих занять.

Творчі заняття закріплюють набуті навички дитини та сприяють їх подальшому розвитку. Вихователь, маючи встановлений план роботи з дітьми щоденно проводить заняття, необхідні для повноцінного розвитку дитини. Серед них заняття направлені на фізичне виховання та творчі заняття, які

відкривають дитину з різних сторін та покращують спілкування між дітьми бо є направлені на одну мету.

Серед типів творчої діяльності дошкільнят можна виділити два: декоративно-прикладний та художньо-естетичний. До декоративно-прикладного відносяться такі види творчої діяльності: малювання, шиття, макраме, конструювання і ліплення. До художньо-естетичної творчої діяльності відносяться такі види: музика, вокал, хореографія, театральні ігри та усна творчість. Творчий процес дозволяє дошкільнику висловити свої інтереси і переживання. За допомогою таких занять відбувається всебічний розвиток дитини. В процесі заняття формується та закріплюється здатність будувати стосунки з оточуючими людьми та з'являються навички необхідні для вирішення конфліктів, діти вчаться домовлятися один з одним.

Вітчизняні вчені робили акцент на проблемі спілкування між дітьми у своїх роботах: на думку А.С.Макаренка, тільки в спілкуванні формується і вдосконалюється особистість вихованця [159]; Л.С. Виготський зазначає, що міжособистісні відносини розвивають та зміцнюють стосунки дітей; а І.С. Кон зауважує: «У шестирічному віці дитина виявляє усвідомлену потребу в спілкуванні саме з однолітками» [58].

Відомий педагог, методист М. Каган ще у 70-х рр. наголошував: «...формування особистості починається з виховання комунікативної діяльності та оволодіння її механізмами...» [98]. У ряді досліджень відмічається, що комунікативні навички сприяють психічному розвитку дошкільника (О. В. Запорожець, М. І. Лісіна, А. Г. Руська), впливають на загальний рівень його діяльності (Д. Б. Ельконін) [24].

Актуальність дослідження пояснюється тим, що розвиток комунікативних функцій впливає на будовання стосунків між людьми та починає закладатися ще в дитинстві. В дошкільному віці один з видів їх розвитку це творчість.

Об'єкт дослідження - процес розвитку комунікативних функцій дітей дошкільного віку.

Предмет дослідження - психологічні засади розвитку комунікативних функцій дітей дошкільного віку в процесі творчих занять.

Мета дослідження - теоретично обґрунтувати та експериментально дослідити особливості розвитку комунікативних функцій дітей дошкільного віку в процесі творчих занять, розробити та апробувати програму розвитку комунікативних навичок для дітей 5-7 років.

Гіпотеза: передбачаємо, що рівень комунікативних функцій дошкільників стане вищим після проведення розвиваючої програми основаної на творчих заняттях.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати психолого-педагогічну літературу за темою дослідження.

2. Розкрити психологічний зміст комунікативних функцій.

3. Проаналізувати значення творчих занять для дітей дошкільного віку

4. Розглянути творчі заняття як засіб розвитку комунікативної компетентності дошкільників та розробити програму роботи з дітьми в умовах дошкільного закладу.

5. Проаналізувати ефективність розробленої програми розвитку комунікативної компетентності дошкільників.

Методи дослідження: теоретичні: вивчення та аналіз психолого-педагогічної літератури з теми, проведення діагностичного дослідження - порівняння й узагальнення даних досліджень; емпіричні: спостереження, тестування, діагностичні вправи.

Наукова новизна полягає у визначенні необхідності застосування творчих занять з метою розвитку комунікативних функцій дітей дошкільного віку.

Практична значущість полягає у розробці та впровадженні програми направленої на розвиток комунікативних функцій дітей в умовах закладу дошкільної освіти.

Структура кваліфікаційної роботи магістра. Складається зі вступу, 3х розділів, загальних висновків, списку використаних джерел з найменувань. Загальний обсяг основного тексту сторінок. Робота містить 16 таблиць.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДИТИНИ В ДОШКІЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

1.1. Комунікація та комунікативна компетентність

Дитина, досягнувши віку 2-3 років, потрапляє в іншу середу оточення - дитячий садок. Дошкільний навчальний заклад - це перша найвідповідальніша ланка загальноосвітньої системи. Значення дошкільного навчального закладу як провідного соціального інституту в житті дитини є дуже чітким та відображено у висловлюванні К. Н. Вентцеля: «Ви не повинні дивитися на дитячий садок як на підготовку для школи, але як такий навчальний заклад, який дозволяє дітям пережити дитинство протягом віку, який охоплює дитячий садок, у цілому його життєві потреби та завдання та властиві йому прагнення» [161].

В цей час, окрім батьків та друзів у дворі, формується зовсім нове коло спілкування, з'являються нові люди з якими необхідно знайти контакт та побудувати міжособистісні стосунки. Важливу роль на цьому етапі виконує вихователь, його мета дати зрозуміти дитині, що садок це безпечне та надійне місце, де ніхто не завдасть шкоди та не образить. Вихователь повинен допомогти дитині побудувати гарні стосунки в колективі з однолітками та забезпечити умови для її всебічного розвитку.

Засновники радянської педагогіки Н.К. Крупська та А.С. Макаренко вважали, що майбутнє залежить від виховання дитини в дошкільному віці, маючи на увазі не тільки ефективність шкільного навчання, але, певною мірою, її особистий розвиток та успіхи у суспільно корисній роботі [161].

В процесі адаптації малюк буде вчитися взаємодіяти з дітьми за допомогою вже набутих комунікативних функцій.

Комунікативна функція мови полягає в тому, що вона є найважливішим засобом спілкування людей і забезпечення інформаційних процесів у сучасному суспільстві (науковій, технічній, політичній, діловій, освітній та

інших галузях життя людства). У цій ролі мова має універсальний характер: нею можна передавати все те, що виражається, наприклад, мімікою, жестами чи символами, тоді як кожен із цих засобів спілкування не може конкурувати з мовою за ступенем виразності [170].

У філософському словарі дається таке визначення терміну комунікація, це обмін знаками, повідомленнями та інформацією між двома або більш індивідуумами [133].

Нині в науці існує сотня визначень комунікації. Ще в 70-х роках ХХ ст. F. Dance у статті про поняття комунікації зафіксував 95 дефініцій і згрупував їх у 15 категорій [155]. Польська дослідниця Н. Walińska de Hackbeil у 1975 році у своїй докторській дисертації «Поняття комунікації в американській теорії масової комунікації» зафіксувала понад 200 дефініцій, що знайшла в американській літературі, і виділила в них 18 семантичних 22 (значеннєвих) категорій [172]. Польський комуніколог Т. GobanKlas у своєму підручнику «Засоби масової комунікації і масова комунікація» наводить сім типових визначень комунікації [159, 42-43]: комунікація як трансмісія (трансляція, передача) інформації, ідей, емоцій, умінь; комунікація як розуміння інших, коли ми й самі прагнемо, щоб нас зрозуміли (комунікація як порозуміння); комунікація як вплив за допомогою знаків і символів на людей; комунікація як об'єднання (творення спільноти) за допомогою мови чи знаків; комунікація як взаємодія за допомогою символів; комунікація як обмін значеннями між людьми, які мають спільне в сприйманні, прагненнях і позиціях; комунікація як складник суспільного процесу, який виражає групові норми, здійснює громадський контроль, розподіляє ролі, досягає координації зусиль [172, 21-23].

У науковій літературі існує численна група тлумачень терміна «комунікація». «Комунікація – механізм, за допомогою якого забезпечуються існування та розвиток людських стосунків, який охоплює всі розумові символи, засоби їх передачі у просторі та збереження у часі (Ч. Кулі), комунікація – у широкому сенсі – соціальне поєднання індивідів за допомогою мови та знаків, встановлення загальнозначущих наборів, правил для різної цілеспрямованої діяльності (К. Черрі), комунікація – це акт відправлення інформації від мозку

однієї людини до мозку іншої людини» (П. Сміт, К. Беррі, А. Пулфорд) [58]. «Комунікація – специфічний обмін інформацією, процес передачі емоційного та інтелектуального змісту» (А.П. Панфілова) [98]. Навіть той факт, що під комунікацією здавна розуміють ще й засоби транспорту, фізичного зв'язку (пошта, телефон, віз, коні, човен, потяг, річка, канал, море, каналізація тощо), зовсім не означає, що фізичні й знакові комунікації – абсолютно різні терміни. Ідея зв'язку в спілкуванні є домінуючою, і це дало підстави так широко вживати термін комунікація - на позначення засобів зв'язку взагалі. Комунікація (від лат. communicatio - єдність, передача, з'єднання, повідомлення, пов'язаного з дієсловом лат. communico - роблю спільним, повідомляю, з'єдную, похідним від лат. communis - спільний) розглядається як процес обміну інформацією (фактами, ідеями, поглядами, емоціями тощо) між двома або більше особами, спілкування за допомогою вербальних і невербальних засобів із метою передавання та одержання інформації [26].

Невербальні засоби передання інформації людина засвоює раніше, ніж вербальні. Немовля починає розрізняти емоційні стани матері, реагує на інтонацію голосу, вираз обличчя, жести, дотики. У дорослих при контактах з незнайомими перше враження виникає саме завдяки засобам невербального спілкування (візуальний контакт, експресія, емпатія - здатність до співпереживання). До невербального спілкування відносяться: мова тіла, візуальний контакт, мова жестів [26].

Невербальне спілкування відбувається, як правило, не усвідомлено, мимовільно. Хоча люди певним чином контролюють своє мовлення, можна шляхом аналізу міміки, жестів, інтонації оцінити правильність, щирість мовної інформації.

Аналіз засобів невербальної комунікації дає змогу виявити такий аспект комунікативного процесу, як наміри його учасників, бо вони справляють суттєвий вплив на характер міжособистісних стосунків [24].

Невербальні комунікативні вміння допомагають старшим дошкільнятам орієнтуватися в різних складних соціальних ситуаціях і регулювати свої поведінкові реакції, глибше розуміти наміри і емоційний стан партнера,

адекватно взаємодіяти з ним, коригувати свої дії [82]. Невербальні комунікативні вміння виступають важливим аспектом у розвитку психіки дитини, так як за допомогою них дитина вже може взаємодіяти з дорослими з раннього дитинства. Першою мовою, яку опановує дитина є мова рухів. Ще не опанувавши повноцінної мовної комунікації, маленька людина вже здатна сигналізувати дорослим про свій стан, переживання і потреби, використовуючи міміку, рухи тіла і жести. Це є важливою умовою нормального онтогенетичного розвитку людини [139, 98].

На думку Л.А. Першиної, саме старший дошкільний вік (від 5 до 7 років) є періодом особливо інтенсивного освоєння навколишнього соціального середовища [2, 78].

З точки зору М.М. Алексєєвої і В.І. Яшиної, дошкільний вік є сенситивним для соціального і емоційного, інтенсивного особистісного розвитку. Як показав аналіз ряду досліджень, розвиток соціальної та комунікативної компетентностей дошкільників обумовлен потребою в самостверженні в дитячому колективі і популярності, і включає розвиток якостей особистості, які сприяють спілкуванню, соціальних умінь і навичок, засвоєння соціальних ролей і статево рольових стереотипів [2, 78]. Отже, показниками розвиненості комунікативних умінь є застосування мовних і невербальних засобів (жестів і міміки).

Комунікативні вміння припускають систему внутрішніх ресурсів, які необхідні для проектування ефективної комунікації в конкретному колі ситуацій міжособистісної взаємодії [100, 41].

Одним з важливих параметрів, що характеризують невербальну комунікацію є міжособистісний простір - дистанція, яка не усвідомлено встановлюється в процесі безпосереднього спілкування між людьми. Чим тісніші стосунки між людьми, тим менша просторова дистанція між ними в процесі спілкування [24]. Комунікативні вміння припускають вміння і готовність будувати контакт при різній психологічній дистанції - і близькій, і відстороненій [100, 34].

Міжособистісний простір впливає на візуальний контакт (контакт очима). Найінформативніший елемент зовнішнього вигляду людини - обличчя. Тому візуальний контакт є надзвичайно важливим у невербальному спілкуванні. Фіксація погляду на іншому означає не тільки зацікавленість, а й зосередженість. Але пильний тривалий погляд на людину викликає в неї відчуття збентеженості й може сприйматися як ознака ворожості.

Емоційні переживання людини можна визначити з її пантоміміки: жестів, пози, рухів. Жести, міміка, інтонація допомагають людині, яка говорить, зосередити увагу співрозмовника, виразити своє емоційне ставлення до інформації, яку вона передає. Набір жестів, котрі застосовує людина у спілкуванні, дуже різноманітний. Загальні з них такі:

- комунікативні жести - замінюють мовлення у спілкуванні й можуть вживатися самотійно: привітання та прощання; погрози, привертання уваги, запрошення, заборони; стверджувальні, запитувальні, заперечувальні, подячні; брутальні й дратівні;

- підкреслюючі жести - супроводжують мовлення людини й посилюють мовний контекст;

- модальні жести - виразні рухи, що означають оцінку, ставлення до ситуації. До них належать жести невпевненості, страждання, роздумів, зосередженості, розпачу, відрази, здивування, незадоволення тощо [24].

Формування комунікативних умінь сприяє підвищенню мотивації дошкільнят, встановленню між предметних зв'язків. Все це сприятливо позначається на розвитку пізнавальної активності, самодисципліни, уяви і навичок спільної діяльності [82].

У дошкільному віці комунікативні вміння ще лише формуються, тому для дітей, що не здійснюють професійну діяльність і не вирішують складних соціальних задач у взаємодії з іншими людьми, в більшій мірі важливо придбати саме вміння в сфері спілкування. До таких умінь, слідом за С.В. Проняєвою, ми відносимо наступні групи:

- інформаційно-комунікативні - вміння вступати в процес спілкування, співвідносити кошти вербального і невербального спілкування;

- регуляційно-комунікативні - вміння узгоджувати свої дії, думки, установки стосовно потреб товаришів по спілкуванню, довіряти, допомагати і підтримувати тих, з ким спілкуєшся;

- афективно-комунікативні - вміння ділитися своїми почуттями, інтересами, настроєм з партнерами по спілкуванню;

- проявляти чуйність співпереживання до партнерів по спілкуванню ;

- оцінювати емоційну поведінку один одного [143, 84].

Вербальні комунікативні вміння представлені мовними здібностями як процес використання мови з метою спілкування людей (в глобальному значенні), як сукупність словникових, звукових і граматичних засобів вираження думок [70, 168].

Комунікативна взаємодія відбувається переважно у вербальній (словесній) формі - в процесі мовного спілкування. Його особливість полягає в тому, що воно за формою і за змістом спрямоване на іншу людину, включене в комунікативний процес, є фактом комунікації. Вербальна комунікація може бути спрямована на окрему людину, певну групу (чи навіть не мати конкретного адресата), але в будь-якому разі вона має діалоговий характер і являє собою постійні комунікативні акти.

Акт вербальної комунікації - це діалог, що складається з промовляння та слухання. Вміння промовляти є давнім предметом дослідження. Існує спеціальна наука - риторика, викладається спеціальна дисципліна - ораторське мистецтво. В сучасній літературі з питань спілкування велика увага приділяється вмінню слухати.

Нагальна потреба в спілкуванні виникає на базі наступних умов:

- базисні запити дитини (життєва практика допомагає грудній дитині відзначити присутність старшого в якості джерела заохочення власних потреб);

- поведінка і позиції дорослого по відношенню до дитини (задоволення від відчуття власної важливості і значущості для інших);

- ставлення до дитини як до особистості - основна умова для становлення комунікативної діяльності [105, 169].

1.2. Особливості розвитку комунікативної компетентності дітей дошкільного віку

Розвиток соціальних комунікацій впливає не лише на розвиток особистості дитини, але також значно підвищує рівень адаптації протягом переходу від дошкільного освітнього середовища до шкільного. Л.В. Коломійченко розглядає соціальні комунікації у дітей дошкільного віку як динаміку, послідовний і багатоаспектний процес, який сприяє тому, що дитина стає предметом соціальної культури [163].

Дошкільний заклад є важливим етапом життя дошкільника, він готує дітей до наступної ступені - школи. Отриманні навички та знання в садку обов'язково знадобляться дитині в школі.

Формування комунікативних умінь і навичок надзвичайно актуальна проблема, так як ступінь сформованості даних умінь впливає не тільки на результативність навчання дітей, а й на процес їх соціалізації та розвитку особистості в цілому [31].

Оволодіння рідною мовою - одне з найважливіших придбань дитини в дошкільному віці. Саме дошкільне дитинство особливо чутливе до засвоєння мовлення, тому процес розвитку мовлення розглядається в сучасній дошкільній освіті як загальна основа для виховання та навчання дітей [161].

Вихователі під час створення програм для занять з дітьми перш за все керуються рекомендаціями Базового компоненту дошкільної освіти. Базовий компонент дошкільної освіти - це державний стандарт, що визначає вимоги до обов'язкових компетентностей та результатів освіти дитини дошкільного віку (6(7) років), а також умови, за яких вони можуть бути досягнуті відповідно до міжнародних стандартів якості освіти [7].

Освітній напрям «Мовлення дитини» про який йдеться в Базовому компоненті дає таке визначення терміну комунікативної компетентності, вона засвідчує вмотивованість дитини до взаємодії з однолітками і дорослими, здатність будувати діалог у різних формах конструктивної взаємодії, підтримувати партнерські стосунки, здатність заявляти про свої наміри і

бажання, узгоджувати свої інтереси з іншими, домовлятися, за потреби аргументовано відстоювати свою позицію [8]. Освітня лінія “Мовлення дитини” складається з таких інваріативних компетентностей: мовленнєва, комунікативна, літературно-художня [3].

Вихователі та педагоги дитячих дошкільних закладів визначені як фасилітатори розвитку дитячої особистості. Тобто головне завдання дорослих у ДНЗ – створення сприятливих умов для формування дитини, її світогляду та світосприйняття, інтелектуальної та емоційної безпеки. Тож вихователь повинен звертати увагу на:

- створення психологічно сприятливої атмосфери для дитини;
- побудову взаємин із вихованцями на засадах партнерства;
- формування безпечного освітнього середовища на основі гуманістичних цінностей;
- педагогічне просвітництво та соціально-психологічний супровід сімей своїх вихованців;
- забезпечення психолого-педагогічного просвітництва батьків [3].

В емоційно-ціннісному плані комунікативна компетентність у дошкільника може проявлятися таким чином:

- виявляє інтерес до комунікації з іншими людьми [135];
- активно спілкується у різних повсякденних ситуаціях, як при безпосередньому контакті, так і у телефонній розмові або спілкуванні в Інтернеті;
- цінує гарні стосунки з рідними, знайомими, друзями і тому намагається не конфліктувати, враховувати інтерес інших, узгоджувати з ними свої дії, діяти разом, злагоджено;
- сприяння усвідомленню етики людських взаємин;
- орієнтування у відмінностях між людьми, прищеплення поваги до прав інших і готовності приймати їхні індивідуальні відмінності;
- формування усвідомлення значущості всього пов’язаного із соціальним життям та правами дитини/людини в суспільстві;

- виховання людяності, справедливості, готовності приймати точку зору іншої людини / дитини;

формування почуття власної гідності як представника українського народу та громадянина України і здатності його проявляти [97].

Для віку 6-7 років характерна така сформованість вмінь:

- володіє етикетними комунікативними формулами (привітання, звернення, прохання, висловлення подяки, вибачення тощо);

- вміє будувати конструктивні діалоги, полілоги між двома-чотирма дітьми;

- активно використовує різні форми мовленнєвих висловлювань відповідно до ситуацій;

- може проаналізувати та пояснити причини виникнення суперечливих чи конфліктних ситуацій, виявляє суперечності (невідповідності) та аргументи «за» і «проти», висуває версії можливого розгортання подій («Що б сталося, якби?», «Слід вчинити так..., тому що...» та ін.);

- вільно й невимушено вступає в розмову з дітьми і дорослими, використовуючи різні форми звертання та репліки;

- виявляє ініціативу у спілкуванні, будує різні типи діалогу;

- збагачення словника дітей і формування вміння вербалізувати основні поняття, пов'язані із життям людини в суспільстві;

- ознайомлення з правами людини/дитини та необхідністю їх дотримання; формування елементарних знань про соціальні явища, події, відносини, способи їх миролобного та конструктивного налагодження;

- формування розуміння, переваг розв'язання конфліктів і суперечок мирним шляхом;

- сприяння свідомого засвоєння культури спілкування з однолітками та дорослими;

- формування відкритості до спілкування та взаємодії з представниками різних національностей і культур.

У дошкільника повинні бути сформовані такі базові життєві навички:

- виявляє здатність домовлятися («Ну мо так...»), звертатися по допомогу («Допоможіть мені, будь ласка»);
- пропонувати допомогу («Я можу вам допомогти»);
- здатність використовувати різні вербальні та невербальні засоби для привітання, висловлення подяки тощо;
- спроможність будувати конструктивні діалоги між двома-чотирма дітьми і підтримувати їх, брати участь у перемовинах. Тримається в діалозі невимушено, розмовляє тактовно.
- формування здатності встановлювати доброзичливі взаємини в різних сферах життєдіяльності;
- активно налагоджувати взаємодію з дітьми, спілкуватися з дорослими;
- формування здатності на рівні можливостей дошкільного віку визначати цінності демократії (готовність брати на себе відповідальність, вміння висловлювати власну думку та приймати думку іншого, розв'язувати конфлікти шляхом діалогу, слухати і спостерігати);
- вживання ввічливих слів: прохання, вдячності, компліментів;
- формування здатності виявляти повагу до співрозмовників, уважно слухати і відповідати на запитання, стримувати емоції, звертатися по допомогу до однолітків і знайомих та/або надавати їй;
- отримувати задоволення від надання допомоги іншим;
- формування вміння дотримуватись правил і способів міжособистісної взаємодії в соціально-громадянському просторі;
- участь батьків у розвитку дитини;
- вміння ідентифікувати себе із певною соціальною роллю: донька/син, брат/сестра, онука/онук, друг/подруга тощо — та діяти відповідно до неї;
- демонстрація елементарних навичок емоційної саморегуляції, вираження почуттів за допомогою слів, міміки, жестів;
- формування уявлень про правила і способи міжособистісної взаємодії між членами сім'ї, родини, іншими людьми;
- надання можливості брати участь у визначенні та прийнятті правил співжиття в родині;

- моделювання життєвих ситуацій для формування готовності дитини до посильної участі в демократичних процесах, що відбуваються у дитячих осередках, громаді, суспільстві [97].

Стандарт утверджує освіту дитини дошкільного віку як стартову платформу особистісного розвитку, як першу й обов'язкову сходинку в системі безперервної освіти [37].

Василь Сухомлинський говорив: «Дитинство — це не підготовка до майбутнього життя, а справжнє, яскраве, самобутнє, неповторне життя. Від того, яким воно було, хто супроводжував дитину в дитячі роки, що увібрали її розум і серце з навколишнього світу, залежать якості її як особистості. Бо кожна людську рису природа закладає, а не відшліфовує. Відшліфовувати їх належить батькам, педагогам, суспільству» [37].

На перший план виступає комунікативно-мовленнєвий досвід дитини, активна практика самостійного і свідомого розв'язання ситуативних мовленнєвих завдань, а не лише наслідування зразка й відпрацювання окремих умінь.

Комунікативно –мовленнєва діяльність напряду впливає на мовлення дітей, адже відбувається в процесі їх мовленевої взаємодії у системах «вихователь-дитина», «діти–вихователь», «діти-діти», «дитина-діти»; забезпечує встановлення і підтримання контактів з іншими мовцями в процесі безпосереднього спілкування (обмін інформацією, досвідом, уміннями, навичками, результатами діяльності) [38].

Спілкування надає дитині змогу не лише одержувати, засвоювати досвід, а й створює умови для реалізації власної індивідуальності в загальній справі і, що не менш важливо, спонукає дитину ділитися власним досвідом, віддавати людям увагу, пошану, інтерес, здібності.

Тому запропонована сучасна система методів мовленнєвого спілкування описана не з погляду їх дидактичної характеристики (наочні, словесні, практичні, інтелектуальні), а з погляду реальної взаємодії педагога з вихованцями [135].

Методи мовленнєвого спілкування:

- створення мотиваційної діяльності;
- організація пізнавальної діяльності, спрямованої на одержання нової інформації;
- репродукція знань, формування вмій і навичок;
- систематизація й узагальнення одержаних знань;
- організація творчої діяльності для використання знань, умінь і навичок у нових умовах на творчому рівні;
- інтерактивне навчання [135].

Вітчизняними та зарубіжними педагогами і психологами неодноразово підкреслювалося, що мова є засобом розвитку спілкування, а потреба у дітей в спілкуванні на ранніх етапах онтогенезу є базисом для подальшого розвитку особистості (Л. А. Венгер, Л. С. Виготський, М. І. Лісіна, В. С. Мухіна, А. С. Руська і ін.). Дошкільний вік, як пише А. А. Леонтьєв, це вік, коли фактично закладаються основи особистості, в цей час у дитини формується перша модель світу - система уявлень про навколишню дійсність, про себе самого, свої відносини з оточуючими [65, 96]. Діти знаходяться в спілкуванні один з одним кожного дня та займаються спільною діяльністю, відбувається процес відносин, тому ще одним пріоритетним напрямком розвитку і освіти дітей, окрім мовленевого є соціально-комунікативний розвиток, який спрямований на «Засвоєння норм і цінностей, прийнятих у суспільстві, включаючи моральні та етичні цінності; розвиток спілкування і взаємодії дитини з дорослими і однолітками; становлення самостійності, цілеспрямованості і саморегуляції власних дій; розвиток емоційної чуйності, співпереживання, формування готовності до спільної діяльності з однолітками ... ». «Комунікативно-мовленнєвий розвиток дітей раннього віку», розглядається як процес становлення мовної діяльності, в ході якого дитина взаємодіє з дорослими і однолітками [29].

Мова і мовне спілкування направлено на розвиток комунікативної компетентності, здатності налагоджувати спілкування з оточуючими людьми (дорослими і однолітками). Комунікативна компетентність розглядається як базисна характеристика особистості дошкільника, як найважливіша передумова

добробуту в соціальному і інтелектуальному розвитку, в освоєнні специфічних дитячих видів діяльності - колективних ігор, конструювання, дитячої художньої творчості.

Своєчасне і повноцінне формування мови в дошкільному дитинстві - одне з основних умов нормального розвитку дитини та в подальшому навчанні у школі. Велике значення має розвиток всіх сторін мови.

Пізнавально-мовленнєвий розвиток дошкільнят відповідно до сучасних соціальних вимог необхідно розглядати з позиції розвитку мовних і комунікативних умінь дітей, на основі яких формується комунікативна діяльність [105].

В даний час більша кількість випускників дитячого садка та учнів молодшого шкільного віку мають порушення комунікативної функції мови, які проявляються в наступному:

- в невмінні планувати спільну діяльність в мовному спілкуванні;
- діти не можуть передати зміст враження, сюжету, казки;
- неініціативні під час вступу в мовні контакти;
- не можуть підтримати просту розмову;
- не вміють слухати інших і висловлювати свої думки словами;
- відчують труднощі в складанні творчих оповідань.

Існує точка зору, що саме комунікативна функція мови, як засіб спілкування дитини, лежить в основі усього подальшого вербального розвитку індивіда. Від появи цієї функції залежить, як скоро дитина опанує вищі рівні свідомості і довільності, в який термін їй стануть доступні пам'ятники історії та культури людства.

У дошкільному віці розвиток мови і мовного спілкування здійснюється в різних видах діяльності (спілкуванні, навчальній діяльності, грі, праці, побутовій діяльності), які містять в собі потенційні педагогічні можливості. Вирішальну роль у становленні мовлення відіграє спілкування [105].

Мовна діяльність і мовна поведінка відрізняються один від одного своїми результатами. Результатом мовної діяльності є думка і текст, а результатом мовної поведінки виступають відносини між людьми (доброзичливі,

недоброзичливі і ін.), і емоції, викликані тією чи іншою мовною поведінкою співрозмовників.

Отже, формування соціально-активної особистості дитини передбачає розвиток мовного спілкування в єдності двох його сторін: мовленнєвої діяльності і мовної поведінки. Іншими словами, завдання зводиться до формування у дитини комунікативної компетентності, яка охоплює не тільки знання мовної системи і володіння мовним матеріалом (промовою), але і дотриманням соціальних норм мовного спілкування, правил мовної поведінки[19].

1.3. Характеристика мовленево-комунікативного та соціально-комунікативного рівнів розвитку дошкільника

Для розвитку мовлення дітей необхідно спілкування дитини як з дорослими, так і з однолітками, оскільки кожна зі сфер спілкування впливає на розвиток певних сторін мовлення дошкільнят.

Психологи відзначають, що позитивна мотивація в мові підвищує результативність будь-якого виду діяльності. Від мотиву, як найважливішого компонента в структурі мовної діяльності, залежить якість мови і в кінцевому підсумку міра успішності навчання. Тому збагачення мотивів мовної діяльності дітей в процесі навчання має велике значення. У повсякденному спілкуванні мотиви визначаються природними потребами дитини у враженнях, в активній діяльності, у визнанні та підтримці. В процесі занять нерідко зникає природність спілкування, знімається природна комунікація: педагог пропонує дитині відповісти на питання, переказати казку, щось повторити. Проте не завжди враховується, чи є у нього потреба це робити. Важливими завданнями є створення педагогом позитивної мотивації для кожної дії дитини в процесі навчання, а також організація ситуацій, що викликають потребу в спілкуванні. При цьому слід враховувати вікові особливості дітей, використовувати різноманітні, цікаві для дитини прийоми, стимулюючи їх мовну активність і сприяючи розвитку творчих мовленнєвих умінь [19].

В таблиці 1 надана характеристика мовленево-комунікативного розвитку дитини дошкільного віку за трьома рівнями (високий, середній, низький) [30]. або нижче наводиться характеристика мовленево-комунікативного розвитку дитини дошкільного віку за трьома рівнями (високий, середній, низький).

Високий рівень характеризується тим, що дитина добре сприймає мовленевий матеріал на слух, переключається з одного складу на інший, фонематичне сприймання у нормі, звуковимова правильна, дикція чітка, нормальний темп мовлення, правильне словотворення, добре підбирає граматичну категорію за аналогією, складає речення за аналогією із зразком дорослого, виправляє помилки у реченнях. Дитина добре розуміє ознаки, дії, словосполучення, семантичне орієнтування у нормі, правильне метаморфічне використання слова, вживає декілька описових ознак, вказує на основний вид використання, виділяє суттєві ознаки. У дитини проявляється наявність посмішки, виразності в інтонаціях, розуміння різних компонентів невербальної поведінки партнера, часте використання невербальних засобів спілкування, вміння привітатись, звернутись, звернути увагу, залучити до дії, передати інформацію, подякувати, запитати, задати уточнююче запитання, виразити заперечення; вести себе відповідно до правил поведінки: не втручатись у розмову старших, не перебивати того, хто говорить, ввічливо відповідати на прохання. Дитина налагоджує спілкування з незнайомими однолітками, молодшими та старшими дітьми; очікує від дорослих схвалення, знає яку поведінку чекають від неї дорослі та їхньої реакції на неї; взаємодія з дорослими проявляється в отриманні нових вражень, у сумісних діях; дитина часто вступає в контакт з однолітками, спостерігається велика кількість контактів під час спілкування, спілкування носить інтенсивний характер; дитина планує спільну діяльність до її початку, враховує бажання іншої дитини, дає поради, вміє виправити недоліки в роботі.

Середній рівень мовленево-комунікативного розвитку дитини дошкільного віку характеризується тим, що дитина сприймає мовленевий матеріал на слух, розуміє словосполучення, дії, ознаки; категорії не завжди

правильно визначає, семантичне орієнтування у нормі, звуковимова правильна, спостерігається наявність у мовленні недостатньої кількості слів; виділяє неважливі ознаки, вказує на несуттєві функції предмета. Дитина правильно метаморфічно використовує слова, вживає декілька описових ознак, вказує на основний вид використання, виділяє суттєві ознаки, підбирає граматичну категорію за аналогією за допомогою дорослого, складає речення за аналогією із зразком дорослого, погано виправляє помилки у реченнях. Спостерігається наявність посмішки, погляду, жестів, розуміння деяких компонентів невербальної поведінки партнера, використовує невербальні засоби спілкування, дякує дорослому, одноліткам за надану допомогу, увагу; виражає прохання словами, висловлює її зрозуміло. Звертаючись до однолітків, називає їх на імя, дивиться на них уважно, слухає відповідь, діти розмовляють один з одним у привітній формі; дотримуються елементарних правил поведінки: поводяться спокійно, не кричать, не заважають оточуючим. Дитина очікує від дорослих схвалення, знає яку поведінку від неї чекають дорослі. Взаємодія з дорослим проявляється у ласці дорослого, слуханні казки, сумісних діях. Спостерігається значна кількість контактів під час спілкування, спілкування має інтенсивний характер. Дитина при вирішенні завдань діє цілеспрямовано або «шляхом проб і помилок»; нав'язує функцію, роль, стежить за виконанням правил іншою дитиною.

Низький рівень комунікативно-мовленевого розвитку дитини дошкільного віку характеризується тим, що у дитини погане сприймання мовленевого матеріалу на слух та переключення з одного складу на інший, звуковимова не завжди правильна, дикція нечітка, сила голосу слабка, темп (повільний/швидкий).

Спостерігається правильне словотворення, підбір граматичної категорії за аналогією здійснюється не завжди, складає речення за аналогією за допомогою дорослого, не виправляє помилки у реченнях, погано розуміє словосполучення, дії, ознаки; категорії неправильно визначає, семантичне орієнтування порушене, відповідь на запитання, навіть після уточнення залишається недостатньо правильною, вербалізм. Контактвстановлюючі засоби слабо

виражені, спостерігається розуміння деяких компонентів невербальної поведінки партнера, рідке використання невербальних засобів спілкування. Дитина прощається та вітається з дорослими та однолітками, вживає слова, що виражають прохання, подяку (спасибі, будь ласка), називає на ім'я і по батькові вихователів, проявляє увагу, співчуття до однолітків (ділиться іграшками, поступається), відгукується на прохання іншої дитини, допомагає їй. Дитина очікує від дорослих осуду, не знає поведінки, якої від неї чекають дорослі, а взаємодія з дорослим проявляється у ласці дорослого, бажанні послухати казку. Спілкування носить вибіркового характеру, тривалість спілкування в одному об'єднанні невелика. При вирішенні завдань погоджується з планом запропонованим однолітком, діє «шляхом проб і помилок», не бере участі в розподілі обов'язків, підкоряється вимогам однолітків, не дотримується правил, не помічає своїх помилок [103].

Вирішальними факторами соціально-комунікативного розвитку дитини виступають характер його спілкування з дорослими, ставлення до нього дорослих як до особистості, облік дорослими рівня сформованості комунікативної потреби дитини, досягнутий на певному етапі розвитку дитини. У спілкуванні з однолітками проявляються засвоєні дитиною в сім'ї зразки і моделі поведінки. У свою чергу, в сім'ю привноситься ряд моделей і зразків поведінки, які дитина набуває в дитячому колективі. При цьому психологічний мікроклімат групи і характер відносин дошкільника з однолітками багато в чому визначаються характером відносин дитини з вихователем, в якому відбивається стиль спілкування педагога з дітьми та його ціннісні установки [17].

Соціально-комунікативний розвиток - це комплексний процес, під час якого дитина засвоює цінності, традиції, культуру суспільства або спільноти, в якому вона має жити. Це розвиток позитивного ставлення дитини до себе, інших людей, навколишнього світу, розвиток комунікативної і соціальної компетентності дітей. Найважливішою основою повноцінного соціально-комунікативного розвитку дитини є її позитивне самопочуття: впевненість у своїх можливостях, в тому, що вона хороша, її люблять [19].

Визначають рівні соціально-комунікативного розвитку старших дошкільників: високий, середній і низький.

Високий рівень соціально-комунікативного розвитку:

- сформована система образних уявлень про соціальний світ і місце людини в ньому, де важливе місце відводиться дотриманню загальнолюдським цінностям і моральним нормам;

- високі здібності до пізнання поведінки;

- сформовані уявлення про світ професій і особливості організації процесу праці;

- сформовані уявлення про безпечну поведінку на природі, в побуті і соціумі;

- позитивний характер соціально-емоційного спілкування з однолітками і дорослими в різних ситуаціях взаємодії;

- здатність до розпізнавання й оцінки власних емоцій і емоційних станів партнерів по спілкуванню;

- сформована установка емоційно-позитивного ставлення до соціальних норм поведінки, трудової діяльності та світу професій;

- ціннісне ставлення до власної безпеки та здоров'я;

- активність у взаємодії з однолітками і дорослими, готовність до спільної діяльності;

- довільне відтворення прийнятих в суспільстві зразків поведінки, здатність до прийняття власних рішень;

- сформовані навички ефективного спілкування, безконфліктної поведінки, вираженість комунікативних здібностей (емпатійність, доброзичливість, відкритість у спілкуванні, щирість і ін.);

- ініціативність у виконанні різних видів трудової діяльності, дотримання правил безпечної поведінки.

Середній рівень соціально-комунікативного розвитку:

- загальна поінформованість старших дошкільників про соціальний світ і способи взаємодії з ним визначається на середньому рівні;

- сформованість уявлень про моральні норми, але не усвідомлення їх важливості;
  - середні здібності до пізнання поведінки;
  - неповний обсяг знань про трудову діяльність, знаряддя праці;
  - знання правил безпечної поведінки, але не усвідомлення необхідності їх дотримання;
  - оцінка власного емоційного стану і партнера по спілкуванню здійснюється за допомогою дорослого;
  - нейтральне ставлення дитини до дотримання соціальних норм поведінки;
  - нейтральний характер соціально-емоційного спілкування з однолітками;
  - байдуже ставлення до виконання трудових доручень, дотримання правил безпечної поведінки;
  - включення в спільну діяльність з однолітками здійснюється за умови зовнішньої ініціативи педагога;
  - соціально-схвалювана поведінка в окремих ситуаціях спілкування з однолітками і дорослими;
  - сформовані необхідні комунікативні вміння (прояв співпраці, активності, використання необхідних вербальних і невербальних засобів спілкування), недостатньо сформовані навички безконфліктної поведінки;
  - виконання трудової діяльності за ініціативою педагога;
  - дотримання правил безпечної поведінки носить непостійний характер.
- Низький рівень соціально-комунікативного розвитку:
- обмежений обсяг знань дошкільнят про соціальний світ, моральні цінності і норми, правила безпечної поведінки;
  - не сформованість уявлень про трудову діяльність, механізми виконання окремих трудових дій;
  - труднощі в розпізнаванні власного емоційного стану і емоцій партнерів по спілкуванню, негативний характер емоційного спілкування;
  - негативне ставлення дитини до дотримання моральних норм поведінки, виконання трудових доручень;

- байдуже ставлення до власної безпеки на природі, в побуті і соціумі;
- порушення або недотримання соціальних норм поведінки, прояв демонстраційної поведінки, труднощі у встановленні особистих контактів з однолітками і дорослими, відмова від спільної діяльності з ними;
- невиконання елементарних трудових дій, правил безпеки [103].

Таким чином, роль соціально-освітнього середовища дошкільної навчальної установи як фактора соціально-комунікативного розвитку дитини полягає в створенні педагогічних умов, взаємодії дитини з іншими дітьми і дорослими, організації діяльності в процесі спілкування, в якій виробляються і закріплюються певні соціально схвалювані моделі комунікативної поведінки. Ефективність оволодіння дитиною навичками комунікативної взаємодії певним чином залежить від ставлення сім'ї до дошкільної установи, зацікавленості і ступеня участі батьків у взаємодії з освітньою установою як учасника освітнього процесу дошкільного навчального закладу[17].

Сформовані комунікативні вміння - головний показник готовності дитини до взаємодії з оточуючими людьми. Вони дозволяють дітям впоратися з несприятливою ситуацією, сприяють подоланню страху, збентеження, впливають на формування доброзичливих відносин з оточуючими, забезпечують успішність спільної діяльності (О.В. Запорожець, Д.Б, Ельконін) [121].

На сьогоднішній день в світі склалася така ситуація коли комунікативні функції людини це один з показників її бажання рухатись вперед, тому кожен день їх необхідно розвивати і вдосконалювати.

Поліпшення характеристик комунікативних функцій дошкільників відбувається під час безпосереднього спілкування дітей, а також в процесі проведення творчих занять.

Комунікація дошкільнят дуже різноманітна, в ній багато емоцій, творчості, фантазії. Відзначено, що в спілкуванні дітей між собою «майже в десять разів більше експресивно-мімічних проявів та підкреслено яскравих виразних інтонацій, ніж в спілкуванні дитини і дорослого» [129].

Важливу роль в цьому процесі відіграють також принципи і методи розвитку дитячої комунікації. Адже тільки правильна організація методології розвитку процесу здатна дати ефективний результат. Істотну роль для оптимізації комунікативного спілкування грає «постійне спілкування дитини з дорослим і дітьми, що надає їй можливості для соціальної апробації, встановлення міжособистісної взаємодії, пізнання себе і оточуючих її людей» [142].

В процесі розвитку комунікативних навичок (будь то читання, ліплення або малювання) вихователю необхідно намагатися викликати інтерес у дітей до виду діяльності, паралельно підтримуючи в колективі дружню атмосферу. Чим різноманітніше дитяча діяльність, тим успішніший різнобічний розвиток дитини, її потенціал і перші прояви творчості [81].

Дитина, яка приходить в перший клас, повинна володіти такими елементами культури спілкування як: вміння прощатися, вітатися, просити, дякувати, розуміти мову іншого. Кожна дитина індивідуальна, у кожної свої особливості, що впливають на комунікативні риси з боку спілкування. До таких особливостей можна віднести вплив сім'ї, здоров'я самого школяра, його особистісні якості. Тому вчителю важливо з 1 класу звертати увагу на ці особливості дитини і допомагати їй в подоланні замкнутості та сором'язливості [112].

1.4. Творчі заняття як метод розвитку комунікативної компетентності дітей дошкільного віку

Формування комунікативної компетентності дітей старшого дошкільного віку є запорукою успішного зростання дитини як особистості [11, 66]. Спілкування дитини - це не лише вміння вступати в контакт і вести бесіду, але й уміння уважно й активно слухати і чути, використовувати міміку і жести для більш експресивного вираження своїх думок.

Стрімкі зміни в соціальній сфері сучасного життя вимагають розвитку цілої низки комунікативних умінь та навичок, формування яких, беручи до

уваги період старшого дошкільного віку як особливо значущого та активного періоду розвитку особистості дитини, необхідно починати вже в дошкільному віці [71, 128].

Формування комунікативних навичок у дітей – майбутніх школярів – одне з найважливіших завдань виховання, оскільки оволодіння рідною мовою та виникнення комунікативних навичок тісно пов'язані з розвитком свідомості дитини, пізнанням навколишнього світу, розвитком усіх сторін її особистості. Проблема комунікативної готовності дошкільнят до навчання в школі не є новою, вона була і залишається актуальною, адже від її вирішення залежить успішність подальшого шкільного навчання. Слід також звернути увагу на той факт, що вирішення цієї проблеми змінюється в залежності від нових тенденцій у системі освіти, які відображають зміни у свідомості людей, що відбуваються в епоху становлення інформаційного суспільства [111, 370].

Удосконалення комунікативної компетентності в умовах дошкільного закладу може відбуватися завдяки проведенню творчих занять. Творча діяльність є провідним методом навчання та розвитку дітей дошкільного віку.

Діяльність дітей дошкільного віку характеризується відсутністю регламентованого результату, що в значній мірі сприяє активному прояву фантазії, творчості. Додання діяльності колективного творчого характеру має першорядне значення для вирішення виховних завдань, в тому числі і для розвитку емоційної сфери. Діяльність на колективних заняттях містить в собі можливості для об'єднання дошкільнят, що володіють різними вміннями, знаннями, і дозволяє кожному відчувати радість успіху [55, 1].

Розрізняють два основних види творчої діяльності: декоративно-прикладний та художньо-естетичний.

Малювання, аплікація та ліплення відносяться до декоративно-прикладного, до художньо-естетичної творчої діяльності відносяться такі види: музика, хореографія, театральні ігри та усна творчість.

Розглянемо важливість та вплив кожного виду діяльності на розвиток комунікативної компетентності дитини.

Дитячі малюнки - це відображення дійсності очима дитини. В образотворчій діяльності дошкільник реалізує свої фантазії і емоції. Аналізуючи кольори, які дитина використовує для створення свого малюнка, можна відразу зрозуміти до чого вона відчуває симпатію, а що їй не імponує [128].

Створення малюнка – це захоплююча творча гра, в результаті якої виникає продукт, що представляє дитині унікальну можливість отримати досвід естетичної оцінки своєї творчості. Дитячі малюнки, на думку Л. С. Виготського, можна ототожнювати з символами, так званими позначеннями об'єктів. Такий когнітивний погляд на образотворче мистецтво демонструє зв'язок візуальних символів з вербальними (словесними образами) та створює передумови для розвитку образного мислення і творчої уяви [59, 25].

Мистецька освіта дошкільнят не має на меті виховання художників, музикантів, акторів. Але здібності, якості, компетентності, що формуються і розвиваються в мистецьких видах діяльності, є інструментом творення дитини як особистості та збереження її унікальності. Залучення до мистецтва не лише збагачує особистий, індивідуальний досвід взаємодії дитини зі світом, а й допомагає їй навчитися проникати у внутрішній світ іншої особистості. Такий досвід сприяє формуванню особистісної компетентності дошкільника, адже завдяки йому розвивається така базова характеристика як емпатія.

Ефективний вплив мистецтва на особистість дитини можливий лише за умови, що на передній план у мистецькій освіті виходитимуть не теоретичні й технічні, а емоційні та чуттєві орієнтири [35, 3].

У новій редакції Базового компоненту дошкільної освіти як Державного стандарту дошкільної освіти мистецько-творчу компетентність визначено як здатність дитини практично реалізовувати свій художньо-естетичний потенціал для отримання бажаного результату творчої діяльності на основі розвинених емоцій та почуттів, емоційно-ціннісного ставлення до різних видів мистецтва, елементарно застосовувати мистецькі навички в життєвих ситуаціях, під час освітньої та самостійної діяльності. Введення дитини дошкільного віку у світ мистецтва передбачає: розвиток здатності емоційно-чуттєво сприймати об'єкти

і явища довкілля, забезпечення умов для самовираження в процесі мистецької діяльності [35, 3].

До педагогічних умов формування емоційно-ціннісного ставлення дитини до мистецтва та мистецьких видів діяльності відносять: цілеспрямоване застосування заходів, спрямованих на розвиток емоційної сфери дошкільників, здатність педагога вміло, своєчасно і тактовно долати перешкоди, які стоять на шляху до пізнання краси, створення умов для сприймання дитиною краси через емоції, переживання («чудовий дотик до глибини душі»), апелювання до генетичного досвіду світосприйняття, що зумовлений первинністю зв'язку індивідуального розвитку з історією людства, врахування взаємозв'язку й залежності естетичного розвитку дитини від морального та інтелектуального, налагодження безпосереднього процесу спілкування дитини з реальними об'єктами і явищами довкілля та їхніми мистецькими образами [35, 4-5].

Значення образотворчої діяльності для формування особистості дитини важко переоцінити. Допоможуть нам в цьому функції образотворчої діяльності.

Гедоністична функція полягає в тому, що різні види образотворчої діяльності розважають дитину. Так, діти з раннього віку маніпулюють різними зображувальними матеріалами (олівцем, фломастером, глиною, фарбою), і отримують задоволення.

Естетична функція виявляє себе у можливостях для розвитку сенсорної сфери дитини-дошкільника. У процесі образотворчої діяльності розвивається чутливість дитини до кольору, форми, простору, фактури матеріалу, на основі чого формується власне уявлення про красу як гармонію кольору, форми, звуків, ароматів, розвиваються естетичний смак та естетична культура.

Просвітницька функція полягає у можливостях для саморозвитку дитини до цінностей культури: ознайомлення з культурою народів світу, пізнання зображувально-виражальних можливостей матеріалів, які дає нам природа. Для реалізації цієї функції педагог подає дітям цікаву пізнавальну інформацію у формі історій про мистецтво, зображувальні матеріали та приладдя.

Виховна функція відкриває можливості для формування адекватної позитивної Я-концепції дитини: розвиток організованості, цілеспрямованості,

творчості, самооцінки, які сприятимуть соціалізації дитини, гармонізації її стосунків із соціумом. Образотворча діяльність є унікальним середовищем для виховання дитини, тільки тоді, коли вихователь спілкується з дитиною на рівних, створює ситуації морального вибору і навчає дитину відповідати за свій вибір.

Комунікативна функція вбачається у наявності можливостей образотворчої діяльності для організації різних видів та форм, а також систем спілкування, простих і складних комунікацій: дитина – педагог – дійсність; матеріали – дитина; дитина – педагог – твір мистецтва; дитина – педагог – «художник» тощо. Комбінування систем комунікацій допомагає дитині набути необхідного досвіду спілкування з оточуючим світом.

Соціалізаційна функція полягає в тому, що дитина привласнює суто людські психічні характеристики і здібності, які виникають у процесі історичного розвитку людства та фіксуються у предметах матеріальної та духовної культури. Для реалізації цього принципу педагог ознайомлює дітей із соціальною дійсністю, творами образотворчого мистецтва, художньою практикою.

Евристична функція відкриває можливості для професійного користування нею з метою розвитку креативної сфери особистості, творчих здібностей. Це виявляється у свободі вибору (ідеї, задуму, матеріалу, способу зображення, способу та форми вираження) [126].

Сугестивна функція виявляє себе в тому, що в ній можна допомогти дитині повірити в себе, свої можливості, виховати впевненість у собі. Успіх залежить від стилю спілкування педагога з дитиною, його ставлення до дитячих робіт, форми їхнього аналізу та оцінки.

Здоров'язберігаюча функція полягає в можливостях оздоровлення і терапії мистецтвом та творчим самовираженням. Педагогічна технологія образотворчої діяльності ґрунтується на вихованні оптимістичної налаштованості дитини на світ, на розкритті можливостей природних знань для більш повного і точного самовираження, свого власного світобачення.

Чимало вчених досліджували місце образотворчого мистецтва у становленні особистості, його навчально-виховні можливості, вплив на світогляд та самовираження дитини, різні форми та методи образотворчого мистецтва на заняттях з дітьми (Д. Богоявленська, Л. Виготський, Д. Гілфорд, В. Дружинін, Г. Костюк, О. Кульчицька, Н. Лейтес, О. Матюшкін, В. Рибалка, Б. Геплов, Є. Ігнат'єв, Т. Казакова, Г. Підкурманна, Н. Сакуліна, Є. Фльоріна та ін.), однак тема методики ознайомлення дітей старшого дошкільного віку з нетрадиційним малюванням в науковій літературі не достатньо висвітлена та систематизована.

Дуже важливими є умови, при яких дитина емоційно реагує на фарби, колір, форми, вибираючи їх за своїм бажанням. Завдяки вихованню художніх образів в образотворчому мистецтві дитина має можливість повніше і яскравіше сприймати навколишню дійсність, що сприяє створенню дітьми емоційно забарвлених образів [1, 338- 342].

Пізнавальне значення творів живопису полягає в тому, що мистецтво живопису в житті дошкільників є одним із засобів пізнання дійсності. Твори живопису, на думку Г.О. Підкурманної, допомагають дитині пізнати не тільки духовність людства, а й стати її гармонійною частиною. Головною метою мистецької діяльності дошкільників, за даними досліджень В.М. Бабаєвої, Л.Р.Болотної, Н.О. Ветлугіної, С.А. Козлової, є виховання найсильніших людських почуттів, таких як любов, доброта, милосердя, а також специфічних почуттів – кольору, форми, лінії, ритму, композиції. Формування умінь та навичок у різних видах мистецької діяльності стає лише засобом, що дозволяє дитині відтворити свої почуття, думки, фантазії у самостійній творчій діяльності. Як відзначає Л.С. Виготський, якщо ми хочемо мати достатньо міцні основи для творчості дитини, необхідно розширити її досвід [126].

Образотворче мистецтво за даними досліджень вчених-філософів, психологів і педагогів є надзвичайно важливим фактором формування культури особистості. Дослідження вчених переконують, що мистецтво живопису як складова культури доступне сприйманню і розумінню дітьми дошкільного віку. Цікавим і потенційно важливим для художньо-естетичного розвитку є

мистецтво живопису, тому що в його змісті втілені предмети, об'єкти, які близькі до життєвого досвіду дитини [89, 93-94].

Дошкільник у своїй зображувальній діяльності відображає такі специфічні особливості свого мислення, як конкретність, образність. Його зображувальна діяльність пов'язана не лише з окремими психічними функціями (сприймання, пам'ять, мислення, уява), а й з особистістю загалом. У ній виявляються інтереси, темперамент, деякі статеві відмінності дитини.

В процесі занять у дітей виховуються морально-вольові якості: потреба і вміння доводити почате до кінця, зосереджено та цілеспрямовано займатись, допомагати товаришу, переборювати труднощі. Групові заняття образотворчої діяльності сприяють вихованню товариськості та дружелюбних взаємовідносин. У процесі створення колективних робіт у дітей виховуються вміння об'єднуватися, домовлятися, виникає прагнення допомогти один одному [56,18].

Деякі зарубіжні педагоги-дослідники рекомендують використовувати в малюванні все, що є під рукою: ганчірку, паперову серветку (складеною в кілька разів); чайну заварку, кавову гущу, вижимки із ягід і таке інше. Корисно розфарбовувати банки і пляшечки, коробочки, камінчики.

Для розвитку рецепторів і дрібної моторики рук рекомендують зображувати через копіювальний папір. Дітям подобається, що колір зображувальних ліній залежить від кольору копіювального паперу. Подобається і продовження роботи: адже отриманий малюнок можна обвести, домалювати, подарувати.

Американські дослідники вважають незвичайним прийом крапками. Найкраще крапкові малюнки створювати фарбами, але можна також користуватися фломастером чи олівцем. Головне – зацікавити дитину, визначити, які предмети краще малювати методом крапкового малюнка.

Цікавим для дітей є метод монотипії. Це зображення на целофані, що переноситься потім на папір. Діти отримують два малюнки, які можна подарувати своїм рідним.

Кляксографія також дає великий розвивальний ефект. Вона полягає в тому, щоб навчити дітей робити клякси (чорні та різнокольорові). Дитина, дивлячись на них, може бачити образи, предмети або окремі деталі.

Метод чарівного малюнка люблять і діти, і дорослі. Він реалізується за допомогою воскової свічки, акварельної фарби та ватного тампона або пензлика. В результаті того, що фарба не накладається на жирне зображення свічкою - малюнок ніби з'являється раптово.

Дитяча зображувальна діяльність розглядається як одна з ефективних форм художнього засвоєння дітьми навколишньої дійсності, в процесі якої вони зображають предмети і явища.

Дитячі малюнки часто дивують цікавим задумом, своєрідною формою вираження, яка привертає увагу дорослих художників. Вони вражені дитячою творчістю, вважаючи її своєрідним мистецтвом.

Творчий процес багато в чому визначається індивідуальними особливостями особистості. Л. Виговський писав, що творчі заняття дітей не можуть бути ні обов'язковими, ні примусовими, і виникають лише з дитячих інтересів. Так, зображувальна творчість дітей нерозривно пов'язана з інтересами до зображувальної діяльності, зокрема різнобічними, на основі яких розвиваються художні здібності і нахили. М. Подд'яков зазначав, що основне завдання дошкільного навчання і виховання полягає не тільки в тому, щоб сформувати у дітей повний обсяг знань та вмінь, а переважно в тому, щоб розвивати різні форми особистісної активності дошкільнят, їхню самостійність, творчість в усіх видах дитячої діяльності, формувати у них широкий і стійкий інтерес до пізнання найрізноманітніших сторін навколишньої дійсності.

Є. Фльоріна зазначає, що у творчості дитини розкривається її інтерес. Вона наголошує на великому значенні в цьому систематичної виховної роботи: спостереження, розгляд картин, читання художніх творів, бесіди перед заняттями, забезпечення дитини різноманітними зображувальними матеріалами для творчої діяльності. Віра педагога в сили дитини сприяє розвитку у неї інтересу до зображувальної діяльності [27, 207-208].

Художній розвиток відображає і когнітивний ріст, тобто розвиток пізнавальних, творчих здібностей [35].

Образотворча діяльність дає дитині досвід самовираження та інтуїтивне осягнення сутності речей, дійсності, підносить культуру зорового сприймання, формує спостережливість, дає багатий зміст для розумового розвитку дитини [12, 50].

Не можна залишити без уваги той факт, що накопичення слів і асоціацій відбувається набагато повільніше, ніж усвідомлення навколишнього світу і в даній ситуації малювання надає дитині можливість найбільш повно в образній формі висловити те, що вона знає і про, що переживає, без слів. Найбільш важливі думки і переживання як породження несвідомого насамперед проявляються у вигляді образів. Зафіксовані в образотворчій продукції, вони стають доступними для сприйняття, розуміння і аналізу. Безсумнівно, основною функцією малювання можна виділити розвиток творчих здібностей дитини, однак, не кожен замислюється про те, що даний процес несе в собі ще й ряд педагогічних функцій:

1. Діагностична функція. Як згадувалося раніше, малювання є найбільш ефективним методом вивчення психолого-особистісних якостей і властивостей особистості. Це самий гуманний спосіб спостереження за дитиною, не підключаючи навчальний процес. За допомогою малювання можна простежити проблеми, що підлягають психологічній корекції, характер міжособистісних відносин, реальний стан дитини в колективі, неповторність і своєрідність внутрішнього світу.

2. Корекційна функція. Досить успішно коригуються самооцінка, неадекватні форми поведінки, способи взаємодії з іншими людьми, порушення адаптації до існуючих умов і в цілому образ "Я", який раніше міг бути деформованим.

3. Виховна функція. В процесі малювання дорослий і дитина виступають як два рівних суб'єкта. Вони розуміють і приймають одне одного, ставлення одного значимо для іншого. При цьому, важливо розглядати внутрішні дитячі переживання, мотиви поведінки, визначити дійсні ціннісні відносини.

Непредметні малювання дозволяє створити умови не тільки для прояву дитиною справжніх переваг, духовних цінностей, а й для їх виховання.

4. Розвиваюча функція. В процесі малювання діти вчаться вербалізації емоційних переживань, відкритості в спілкуванні, спонтанності. В цілому поступово відбувається особистісне зростання людини, знаходиться досвід нових форм діяльності, розвиваються здібності до творчості, саморегуляції почуттів і поведінки, соціальна компетентність. З усього перерахованого вище можна зробити висновок про те, що малювання - як творчий процес відіграє величезну роль у розвитку психологічного і фізичного здоров'я дитини. Однак, виникають ситуації, коли малювання не приносить дитині задоволення і користь, а, отже, не розвиває його. Однією з причин такої ситуації є неправильна поведінка дорослого при навчанні дітей малюванню [106, 113-114].

Візуальні художні заняття, такі як обробка результатів у формі малюнка, спонукають дітей використовувати свою уяву, вираз і множинний інтелект. Завдяки заняттям образотворчим мистецтвом діти можуть брати активну участь в більш приємному навчальному середовищі. Малювання є невід'ємною частиною дітей в створенні різних форм, які можуть викликати збудження, задоволення і естетичну насолоду, що робить його невід'ємною частиною дошкільної програми компонента соціально-емоційного розвитку.

Соціально-емоційний розвиток і уява тісно пов'язані один з одним і з основними аспектами розвитку у дітей самоконтролю, співчуття і співпраці з іншими. Таким чином, діти з проблемами в соціально-емоційному розвитку можуть використовувати середу малювання для створення уявного контексту, який може дозволити їм переоцінити свою особистість і не робити помилок в школі [174, 18].

Однак мистецтво - одна з небагатьох модальностей, які можуть одночасно містити безліч емоцій [166].

Макон (2013) [164] заявив, що дитячі малюнки - це інтерпретація їх щастя, занепокоєння, страху або печалі в малюнках. Малюнок відображає вплив соціокультурних аспектів з боку дорослих, що належать до різних

культур, до дітей [169; 173]. Однак дослідники повинні розуміти, що малювання - це засіб і крок до інтерпретації сенсу, створюваного дітьми [156]. Таким чином, малювання може служити інструментом для визначення соціального та емоційного статусу дітей [149].

Малювання може виділити точку зору або вираз дитини більше, ніж мова або лист, які можуть дати більш докладне або більш загальне визначення об'єкта або ситуації [60]. Наприклад, дошкільнята можуть мати обмежені ресурси для вираження ідей або предметів за допомогою писемної мови, тому що вони не навчилися складати всі букви або складати закінчену пропозицію [148]. Замість цього вони використовують доступні їм ресурси, такі як спостереження і вплив навколишнього середовища, щоб сказати щось один одному за допомогою малювання [151].

Малювання - корисний інструмент для визначення соціально-емоційного розвитку дітей [157; 160; 171].

Дитячі малюнки унікальні і відрізняються один від одного, тому що вони мають соціально-емоційну інтерпретацію в залежності від їх конкретного середовища, ситуації або контексту [165].

Наприклад, Кокс [152]. заявив, що малюнки, створювані дітьми, є не тільки результатом природного процесу дозрівання, але також пов'язані з їх соціально-емоційним розвитком. Однак на цей процес впливає їх культурне середовище [153]. Тривалий розвиток соціальних і культурних уявлень в дитинстві і їх вибір в якості учасників показали, що діти можуть бути залучені в дослідницький процес [150; 162].

Попередні дослідження показують, що дитячі малюнки використовуються як інструмент, який дозволяє дитині відкрито реагувати і взаємодіяти [158]. Малюнки унікальні, оскільки навколишнє середовище впливає на інтерпретації, ситуацію або контекст кожної дитини, в якому вони знаходяться [167]. Крім того, ці результати також узгоджуються з дослідженням, проведеним Daglioglu et al. (2010) [154], заявили, що малювання дає дітям можливість досліджувати досвід і висловити його через свої власні інтерпретації.

В.Сухомлинський писав, що праця, основою якої є дослідницька мета, не тільки «поглиблює знання, а формує діяльний, творчий розум. В результаті досвіду творчої праці, – стверджував педагог, – у дитини виробляється найцінніша якість – здатність бачити в кожній справі інтелектуальну сторону, вміння знаходити нові можливості для поєднання зусиль розуму і рук. Майстерність рук – це матеріальне втілення допитливості розуму, кмітливості, творчої уяви» [125, 27].

Розглянемо як проведення занять з аплікації впливає на розвиток комунікативної компетентності дошкільника.

Робота в техніці аплікація сприяє тренуванню дрібної моторики рук, є прекрасним підготовчим засобом до письма. Аплікація удосконалює координацію рухів, гнучкість, точність, розвиває художні здібності. І.Демченко наголошує на тому, що розвиток дрібної моторики збагачує свідомість правильними образами предметів і уявленням про їх властивості, і тим самим сприяє розвитку головного мозку [33].

Початковою і найбільш простою формою виготовлення аплікації є виконання за зразком. Дітям пропонуються зразки аплікації з різних матеріалів і, як правило, показуються способи їх відтворення. Дана форма роботи забезпечує пряму передачу дітям готових знань, способів дій, заснованих на наслідуванні, і безпосередньо не пов'язана з творчим розвитком дитини. Разом з тим забезпечується перехід до самостійної, пошукової діяльності творчого характеру. Робота за композицією, так само як і робота за зразком, припускає рівняння дитини на деякий орієнтир. Однак, на відміну від зразка, воно не дає такого ж наочного і детального уявлення про аплікацію, а передбачає, що дитина повинна визначити основні моменти самостійно, без допомоги педагога. Найбільшою мірою розвитку творчої активності сприяє організація роботи за власним задумом. Тут дитина сама вирішує, що і як вона буде робити. Опираючись на набутий досвід, вона самостійно намагається реалізувати задум у художньо-практичній діяльності. Для виконання таких творчих робіт необхідно, перш за все, навчати дошкільнят ставити мету і бачити проміжні результати; доводити почату справу до кінця; аналізувати і здійснювати

коригування своїх дій за етапами; систематизувати інформацію; виявляти протиріччя і невідповідності; обґрунтовувати свою точку зору; оформлювати результати творчих досягнень [28].

У процесі виготовлення аплікації використовують різні матеріали папір, картон, природні і штучні матеріали. На думку Л.Куцакової [63] аплікація має потужний виховний та розвивальний матеріал. В процесі виготовлення аплікації діти навчаються аналізувати зразок, малюнок, виділяти частини композиції, способи з'єднання, співвідношення, величину, положення в просторі, гармонійно поєднувати кольори тощо.

Одним з улюблених, цікавих і привабливих в старшому дошкільному віці є аплікація з паперу. Діти з легкістю засвоюють різноманітні художні техніки: різана аплікація, рвана аплікація, мозаїка, колаж тощо. Численні експериментальні дослідження вказують на те, що дітям зовсім не байдуже, що робити, адже чим більш корисніші, зовні привабливіші вироби має бути зроблено, тим з більшим захопленням, цікавістю і енергійністю вони їх виготовляють [28].

При проведенні занять з аплікації виникають сприятливі умови для формування таких якостей, як ініціативність, допитливість, розумова активність та самостійність, цікавість. Велике значення зображувальної діяльності полягає в тому, що вона є засобом естетичного виховання. У процесі зображувальної діяльності створюються сприятливі умови для розвитку естетичного сприймання та емоцій, які поступово переходять в естетичні почуття. Виходячи з цього необхідно створити в дошкільному закладі такі умови, де естетичне, художнє виховання було б фоном виховної роботи, щоб дитина, переступаючи поріг дитячого садка потрапляла у середовище, яке сприяє розвитку естетичного смаку [28].

Заняття з ліплення сприяють всебічному розвитку дітей, їх розумовому, моральному, художньо-естетичному вихованню. Через таку діяльність дитина активно передає враження, які вона дістала в процесі пізнавальної діяльності. Щоб підвести дитину до ліплення, до скульптурного зображення предметів, вихователь має ознайомити дітей з предметами, показати їх особливості.

Ліплення має велике значення у навчанні і виховання дітей дошкільного віку [123]. Скульптор І. Гінцбург говорив, що у сім'ї образотворчих мистецтв ліплення грає ту ж роль, як і арифметика в математичних науках. Це азбука уявлення про предмет. Це як перше читання [120, 45]. Одночасно дитина усвідомлює різні властивості пластиліну, знайомиться з об'ємною формою, будовою і пропорціями предметів, у неї розвивається точність рухів рук і окомір, формуються конструктивні здібності. Якщо цей вид діяльності правильно організований, то ліплення може стати улюбленим заняттям дітей [138, 67].

Під час заняття вихователь має створити приємну емоційну атмосферу, викликати інтерес, добрий настрій, захоплення, що забезпечується обов'язковим досягненням успіху і позитивної оцінки кожній дитині. Дуже важливо, щоб дитина відчувала повагу до своїх творів, значущість своєї роботи. Таке ставлення допоможе підтримувати постійний творчий пошук, почуватися впевненим і затребуваним у майбутньому. Вихователь має враховувати те, що під час підготовки до ліплення дитина отримує знання про даний предмет (назва, форма предмета та його величина, будова, колір, призначення). Разом з цим збагачується і розвивається словниковий запас дитини, розвивається зв'язне мовлення, розвивається мислення, пам'ять, увага, уява та інші психічні процеси, формується художньо-естетичний смак. Крім того, дитина ознайомлюється з матеріалом, уточнюючи його властивості, художні особливості. На заняттях дитина дістає відомості про способи ліплення, і сама навчається ліпити. На основі свого досвіду вона намагається самостійно розв'язати завдання, що згодом дадуть підґрунтя до художньотворчої діяльності. Ліплення допомагає виховати в дітей цікавість до образотворчої діяльності; в дитини виховуються організованість та дисципліна, вона вчиться працювати в колективі, підпорядковувати свої інтереси інтересам колективу. У дитини виховується відповідальність; вона ставить перед собою мету і доводить почату справу до кінця, що сприяє розвитку цілеспрямованості, наполегливості тощо. Варто наголосити на ефективності використання ігрових

прийомів у процесі ліплення. Адже під час заняття діти часто керуються ігровими мотивами, що робить ліплення улюбленим заняттям.

Створення ігрової ситуації, виготовлення іграшок для гри сприяє хорошему, піднесеному настрою. Діти легко сприймають та запам'ятовують інформацію, яка їм подається.

В результаті сенсорного розвитку, сприйняття дітей стає більш диференційованим, у них складаються уявлення про форму, колір предметів, їх величину. Із збагаченням досвіду дітей і вдосконаленням мовлення розвивається дитяча уява. Діти цього віку відрізняються активністю, прагненням діяти самостійно, без допомоги дорослих. Вони захоплюються ліпленням і відчують задоволення від роботи. У дітей формується вміння працювати в колективі, допомагати один одному. Дитина може елементарно оцінити роботу товариша. У маленької дитини особлива гострота сприйняття. Те, що емоційно сприйнято в дитинстві, запам'ятовується на все життя. Сприйняття гарного формує у дітей естетичні почуття, повагу і дбайливе ставлення до мистецтва. Твори мистецтва розширюють кругозір дитини тим, що несуть певну інформацію. Вони впливають і на формування моральних почуттів. Основна мета, яка постає перед вихователем – прищепити дітям бажання ліпити, створювати і підтримувати у них хороший настрій, задоволення від творчого процесу, радість при одержанні хороших результатів.

Заняття з ліплення сприяє розвитку дрібної моторики, художнього смаку, індивідуальності, інтуїції, виховує організованість, дисциплінованість і акуратність при роботі, а також уміння планувати творчий процес. Заняття з ліплення є ефективним засобом пізнання об'ємно-просторових властивостей дійсності. Тривимірне зображення об'ємних предметів допомагає дітям пізнати світ. У такій роботі в повній мірі реалізуються великі можливості для естетичного і художнього виховання малят, а також для їх всебічного гармонійного розвитку [123].

На заняттях ліпленням перед вихователями ставляться певні завдання: розвиток дитячої творчості, озброєння дітей образотворчими і технічними

вміннями, створення інтересу до даного виду діяльності. Система навчання в дитячому саду будується таким чином, щоб підготувати дітей до школи.

Ліплення - захоплююче заняття. Діти знаходять велике задоволення в передачі знайомих фігур з м'яких, піддатливих матеріалів.

Щоб підійти до ліплення більш складних форм, дитина повинна знайти якісь способи, прийоми. Завдання дорослих - педагогів, вихователів, батьків - полегшити цей шлях вивчення нового матеріалу, допомогти дітям освоїти основні прийоми роботи з ним, з тим, щоб діти навчилися ліпити, передавати в цьому матеріалі предмети навколишнього світу, висловлювати своє ставлення до цього світу, до його явищ.

Пластичність матеріалу і об'ємність зображуваної форми дозволяють дошкільнику оволодіти деякими технічними прийомами в ліпленні швидше, ніж в малюванні. Наприклад, передача руху в малюнку є складним завданням, що вимагає тривалого навчання. У ліпленні рішення цього завдання полегшується. Дитина спочатку ліпить предмет в статичному положенні, а потім згинає його частини відповідно до задуму. Заняття ліпленням починаються в групі дітей третього року життя.

Для молодшого дошкільного віку характерно створення об'ємних форм - циліндра, кулі, диска, тому навчання формотворчим рухам слід проводити через ліплення найпростіших предметів: циліндричної форми - паличка, ковбаска; круглої – м'яч, яблуко, млинець, коржик.

Після того як діти освоюють формотворчий рух зі створення циліндричної форми, слід навчити дітей перетворенню циліндра - зробити з палички кільце. Діти обов'язково розглядають готове кільце, а потім вихователь послідовно показує, як його ліпити. При цьому слід звернути увагу дітей на те, що спочатку треба знайти кінці у палички, а потім показати, як їх з'єднати. «У колечка повинна бути дірочка, і його можна буде надіти на паличку або пальчик», - каже вихователь. Цей момент дуже важливий для виховання у дитини здатності контролювати свої дії [79].

Зазвичай діти швидко справляються з цим завданням. Тому можна в подальшому навчити їх зображенню більш складного предмета - конуса або

простої іграшкової пірамідки. На перший погляд може здатися незрозумілим, чому для початкового зображення рекомендується такий складний предмет. Однак цей предмет можна скласти конструктивним шляхом, з відомих дітям форм - кілець різного діаметра. У ранньому дошкільному віці даний прийом є найбільш доцільним, так як ліплення з цілого шматка вимагає від дітей більш складної форми уявлення про образ в цілому, що на третьому році для дітей ще складно.

Перш ніж навчити дітей зображати предмет, треба навчити їх розглядати його, обстежити, вміти виділити його основні властивості. Навчання зображенню слід вести через показ реального предмета або іграшки - в даному випадку розглядається пірамідка. При розгляді предмета вихователь повинен ставити такі цілі:

- зробити процес сприйняття предмета навмисним (вихователь говорить дітям: «Ми з вами зараз розглянемо пірамідку, а потім будемо її ліпити»);
- викликати у дітей орієнтовну діяльність, увагу, інтерес до обстежуваного предмету;
- навчити виділяти основні частини предмета;
- встановити зв'язок сприйманого з уже наявними вмінням.

Необхідно емоційно пояснити дітям, чому треба розглядати предмет. У дітей завжди є величезне бажання щось робити, тому слова вихователя; «Ми будемо ліпити з вами пірамідку, давайте її уважно розглянемо» - викликають у дітей інтерес. Крім того, добре відомо, що увага і інтерес до навколишніх предметів у дітей посилюються, якщо їх активно направляє дорослий, якщо він звертає увагу на такі властивості предмета, які сама дитина не помітила би.

Обстеження предмета слід проводити, виходячи з принципово важливої послідовності, а саме: сприйняття цілісного образу предмета, відокремлення основних частин цього предмета, повторне цілісне сприйняття.

Підбираючи предмети для зображення, потрібно виходити із загальних дидактичних принципів і особливостей віку. Предмет, по-перше, повинен бути добре знайомий дітям - на знайомому предметі легше уточнити уявлення дітей. По-друге, предмет повинен викликати у дитини позитивне емоційне ставлення,

бути цікавим для нього. І, нарешті, по-третє, предмет повинен бути простий за формою і будовою, складатися з невеликого числа частин (не більше двох). З огляду на це, можна підібрати для зображення інші прості предмети, в основі яких лежать геометричні форми - циліндр, диск, куля.

Провідним методом навчання формотворчим рухам повинен бути показ, супроводжуваний простим, точним поясненням дій. Образне слово підсилює ефективність показу, створює можливість в подальшому перейти до словесних інструкцій. Слово як метод керівництва обов'язково застосовується і при організації сприйняття предмета: слово допомагає фіксувати увагу дітей на тих якостях, які в подальшому вони повинні зобразити.

Вихователь формує у дітей деякі навички навчальної діяльності: вміння слухати і чути поставлене дорослим завдання, утримувати його в пам'яті, стежити за показом способів виконання дій або самостійно знаходити їх; виконувати роботу спокійно і у відведений час; акуратно користуватися матеріалом. Дітей вчать оцінювати роботу товариша, цікавитися тим, як виконують роботу інші діти, радіти результатами спільної діяльності.

Значна увага приділяється формуванню у дітей естетичних переживань, почуттів, вміння бачити прекрасне в навколишньому, бачити елементи виразності образу.

Показ способу зображення - це наочне пояснення, як послідовно ліпити предмет, якими технічними прийомами користуватися, як розташовувати предмет в просторі. Повний показ використовується в тих випадках, коли діти опановують новий спосіб зображення, нові технічні навички, тобто коли вони ліплять складний предмет або коли вводиться зображення нової форми. Постійне використання повного показу обмежує прояв їх самостійності.

Відбуваються істотні зміни і в стосунках з оточуючими. У дітей формується вміння працювати в колективі, допомагати один одному. Дитина може елементарно оцінити роботу товариша.

Так як всі дії здійснюються руками, то розвивається дрібна моторика і координація, в сукупності це благотворно впливає на мову. У процесі ліплення дітям найбільш цікава сама трансформація, яка відбувається з пластиліном на

очах, це можливість створити іграшку самостійно, тому зазвичай подібні уроки, як і музичні заняття в дитячому саду, проходять легко і весело [79].

Ліплення - один із видів образотворчої діяльності, доступний для дітей дошкільного віку, це найважливіший засіб всебічного розвитку дітей. Ліплення - один із видів технік ліплення, пов'язаних з обробкою м'якого матеріалу - глини, пластиліну, солоного тіста; це мистецька діяльність, під час якої діти презентують предмети, що оточують їх реальність, створюючи елементарну скульптуру. Розрізняють такі види моделювання: декоративне, тематичне, вигадане. Мова дитини розвивається в процесі моделювання. Засвоєння назв форм, кольорів та їх відтінків, просторові позначення сприяють збагаченню словника; висловлювання в процесі спостереження за предметами та явищами, при вивченні предметів та будівель позитивно впливають на розширення словникового запасу та формування зв'язного мовлення.

Заняття ліпленням сприяють розвитку руки дитини, особливо м'язів кистей і пальців, що важливо для подальшого навчання письма в школі [86].

Саме ліплення має велике значення для навчання та виховання дітей дошкільного віку. Воно сприяє розвитку зорових умінь та навиків, необхідних для успішного навчання в школі. Як й інші види зображувальної діяльності, ліплення формує естетичні смаки, розвиває почуття прекрасного [137, 3].

Під час занять розвивається просторове уявлення, діти ознайомлюються з різноманітними формами, виявляють творчу активність. Важливим є спонукання дітей до вдосконалення своїх виробів, створення власних способів їх реконструкції. Розвиток інтелекту, як стверджують психологи, тісно пов'язаний із розвитком дрібної моторики рук [134].

Ліплення сприяє концентрації уваги, розвиває конструктивне мислення, творчу уяву, художній смак [86, 36].

Мова це основний засіб спілкування між людьми. Використовуючи слова, людина може виразити свої думки, розповісти про свій настрій, отримати необхідну їй інформацію. Саме тому кожен повинен знати свою рідну мову, її історію становлення та вміти нею користуватися.

Процес формування комунікативної компетенції у дітей нерозривно пов'язаний із загальним розвитком мовлення. Якщо у дитини мовлення недостатньо розвинуто, то вона не в змозі висловлювати свої думки та прохання [43, 71].

В роботі з розвитку мовлення дошкільників метою повинно стати не тільки засвоєння дітьми певного обсягу знань, а й формування та розвиток комунікативних умінь та навичок, уміння застосовувати їх на практиці в комунікативно-мовленнєвій діяльності [67].

Формування комунікативної компетенції дошкільника неможливе без вивчення малих фольклорних жанрів. Малі фольклорні жанри мають значну педагогічну цінність оскільки значно збагачують словниковий запас, розвивають артикуляційний апарат та фонематичний слух, крім того вони є зразками для складання описових розповідей [113].

Малі фольклорні жанри (малі фольклорні форми) — це лаконічні за формою жанри фольклору, до цих жанрів належать невеликі за обсягом фольклорні твори [23].

Малі фольклорні жанри є виразниками народної творчості в зжатому концентрованому вигляді та яскраво передають народну самобутність, як правило описуючи чіткі й зрозумілі життєві ситуації. До малих фольклорних жанрів відносяться: прислів'я, приказки, загадки, заклички, зичення, примовки, прокляття, скоромовки, лічилки, анекдоти [72]. До них також належать пісенні тексти на одну строфу, наприклад, коломийки [73].

Вплив фольклору на мовну освіту дітей було розкрито в роботах видатних учених (І. Срезневський, Є. Тихеева), педагогів (С. Русова, К. Ушинський), письменників (О. Духнович, Г. Сковорода, І. Франко). Вплив казкового тексту на мовленнєвий розвиток дітей дошкільного віку зазначено в роботах (С. Алієвої, Н. Карпінської, Н. Насрулаєвої); на розвиток зв'язного мовлення дітей (Л. Фесенко) [115, 428].

Термін «компетенція» (від лат. *competere* – бути здібним до чого-небудь) одним із перших застосував у своїх працях про мову німецький вчений В. фон

Гумбольдт, проте як лінгвістичний термін був уведений американським мовознавцем Н. Хомським.

Мовознавець Ноам Хомський розумів комунікативну компетенцію – «як здібність, необхідну для виконання певної мовленнєвої діяльності рідною мовою». Компетентний мовець, слухач, повинен:

- утворювати і розуміти необмежену кількість речень з різними моделями;
- мати судження про висловлювання, оцінку його, вбачати формальну схожість або різницю щодо значень висловлювань» [76].

Термін «дитячий фольклор» з'явився у фольклористиці у 20-х роках 20 століття. Зібрано багато текстів цього специфічного виду творчості.

Дитячий фольклор – багатожанрова система, що складається із прозових, речитативних пісенних та ігрових творів. Визначальними рисами дитячого фольклору є своєрідність відображення в ньому реального життя, органічне сплетіння елементів реальності й фантастики, прагнення до гри словами, їхнім змістом, до таємничості, загадковості. Мета дитячого фольклору – надати дитині перші знання про навколишній світ, людські стосунки, засобами мови колісанок, забавлянок, утішок формувати кращі риси характеру [60].

Так, Г. Виноградов, як один зі знавців народної педагогіки, першим почав широко вживати термін «дитячий фольклор», наголошував, що ним доцільно позначати твори, складені самими дітьми, а також поезію пестування (невеликі ліричні твори, які примовляють дорослі, пестячи дітей) [64].

Вагомий внесок у дослідження дитячого фольклору зробила науковець з дитячої літератури та фольклору О. Капиця, у праці «Дитячий фольклор» (1928 р.), порушує питання обсягу та змісту дитячої поезії. Вихідною точкою класифікації вона убачала «і творчість дорослих для дітей, і дитячу традиційну творчість», розрізняючи такі вікові групи, як:

- 1) поезію пестування – твори, створені дорослими або дібрані у перебігу розвитку жанрів поезії пестування з фольклору дорослих, відповідні дитячому сприйняттю;

2) власне дитячий фольклор. Основним принципом такої класифікації є впевненість у тому, що системо утворювальним принципом текстів / творів і першої, і другої групи є сукупність різнорідних функцій жанрів, змісту й форми текстів, які відповідають рівню та особливостям естетичного смаку, властивим кожному певному періоду життя дитини » [77, 18].

Фольклор – це народна творчість, в якій художнє відображення дійсності відбувається у словесно-музично-хореографічних формах колективної народної творчості [14, 61].

Найхарактернішими ознаками фольклору є:

– усна форма творення й побутування (узагальнені форми життя, виховання та навчання передавались із вуст у уста і передавались із покоління у покоління);

– традиційність як специфічна форма народного життя, культури, побуту (фольклор бере витоки з народних традицій, своїми коренями він сягає у давнину);

– варіантність фольклорних творів (не має незмінних форм, свідчить про колективний характер творення);

– імпровізаційність (яскраво виявляється в казках, легендах, частівках, коломийках, бувальщинах) [14, 61-63].

Соціокультурна реальність виступає для дитини дошкільного віку як підґрунтя для поступового її залучення до проблемного поля культури та опанування соціокультурним досвідом. Рушійною силою соціокультурного розвитку дитини виступає саме накопичення та розширення її індивідуального життєвого досвіду в процесі особливої взаємодії зі світом однолітків, дорослих, власної рефлексивної практики. Особливе значення в соціальному розвитку дошкільників надається народній творчості, фольклору. Він має значний потенціал, є своєрідною «школою» соціального досвіду та розвитку творчих здібностей дітей. Необхідно враховувати принципове положення про те, що в дошкільному віці дитина духовно розвивається на засадах усної, «дописемної» культури. Відповідно, будь-яка форма традиційної народної творчості транслює способи пізнання навколишнього світу, сприяє формуванню художнього

мислення, презентує різні форми соціально схваленої поведінки тощо. Завдяки фольклорній спадщині ми можемо ознайомитися із побутом далеких і близьких поколінь українців, уявити їхні свята і будні, сповнені магічних і захоплюючих обрядів [60].

Сучасні психологічна та педагогічна науки, теоретично визнаючи художні переваги та виховну цінність фольклору, неповною мірою визначилися щодо принципів, методів та прийомів його засвоєння дітьми. У практиці ведеться напружений пошук відповідності творів фольклору особливостям психофізіологічного та соціального розвитку дітей [114].

Фольклор, як мистецтво усного слова, моделює окремі життєві ситуації, досвід життєвих переживань, почуттів, вражень і на цій основі має вливатися органічною складовою у життя свого адресата. Особливо це стосується дітей з їхніми віковими особливостями загостреного сприйняття як навколишнього світу, так і мистецтва в ньому. Мистецтво допомагає вийти за межі власного досвіду, оскільки досвід, який воно пропонує, має узагальнений характер, включає у себе аксіологічні виміри окремої особи, людства у цілому. Воно не зводиться тільки до інформації, актів розуміння, а й є практичним духовним засвоєнням предметного поля діяльності, зачіпає всі аспекти спонукання, спрямування, мотивації буття людини [10, 7–8].

До дитячого фольклору належать і твори дітей, і твори для дітей, складені дорослими. Основним критерієм відбору є функціональний аспект: твори, які виконуються лише у дитячому середовищі, а також ті, які не передбачають інших слухачів і виконуються дорослими тільки для дитини. Дитячий фольклор має свою специфіку: є відповідним віковим особливостям дітей у виборі тем, образів, ідей; характеризується поєднанням словесного матеріалу з елементами гри, супровідними рухами; у багатьох творах проявляється виражене виховне спрямування. Твори дорослих для дітей поділяються на дві частини: 1) пісенна лірика для дітей (колискові пісні); 2) поезія пестування (пестушки, утішки, забавлянки).

Найхарактернішим контекстом функціонування сучасного дитячого фольклору, як і традиційного селянського – є гра. Головною його ознакою вважають

ігровий характер та ігрову природу. В теорії Л. Виготського категорії «дитинство» і «гра» є неподільними. Дитина, насамперед, людина з ігровою провідною діяльністю. Саме тому невірно розділяти дитячий фольклор на ігровий, побутовий, потішний, календарний і сатиричну лірику. Отже, основною ознакою сучасного дитячого фольклору – є гра як консолідуєчий принцип усіх жанрів сучасної усної традиції [114].

Усна народна творчість досить різноманітна за жанровою характеристикою. Увесь фольклор умовно поділяють на прозовий та поетичний. До поетичної народної творчості належать – пісні, голосіння (голосилки), думи, загадки, прикмети (вони відображають найсуттєвіші сторони як навколишнього середовища, так і суспільних та родинних відносин), небилиці, нісенітниці (жартівливі, смішні тексти, які містять гумор та описують неіснуючі вигадані події). У дітей вони викликають сміх, бажання вивчити та переказати текст, та насмішити інших. Серед дитячого фольклору в цьому жанрі найпоширенішими є заклички, прозивалки, мовчанки та мирилки, чистомовки, забавлянки, прислів'я та приказки. Залежно від практичної функції і віку дитини забавлянки поділяють на групи: пестушки, утішки, примовки. [14, 63].

З багатих скарбів усної народної творчості, важливе місце займають загадки [69, 54].

«Мальовничим описом предмета» називав загадки К. Ушинський. І дійсно, у загадках сам предмет не називають, його треба відгадати за характерними діями, точними ознаками та властивостями» [51, 128].

«Загадки — це короткі твори, в основі яких лежить дотепне метафоричне запитання, що передбачає відповідь на нього. Щоб знайти відповідь — відгадку, потрібно вміти зіставляти життєві явища на основі їх спорідненості чи подібності за певними ознаками, рисами, характеристиками. Звідси і назва «загадка» від «гадка» — думка, «гадати» — думати, мислити».

Загадки вирізняються своєю різноманітністю та тематикою: анімістичні, тобто про явища природи, неживі предмети що персоніфіковані або

одухотворені сили природи. Наступну групу становлять загадки що мають тематичне спрямування (за І. Березовським):

- природа (Земля, небо, явища природи, рослини, тварини);
- людина (будова тіла, її життя: речі, одяг, їжа, речі домашнього вжитку);
- трудова діяльність;
- включена група «Різні» (говорить про те, що можна виділити, і інші тематичні групи та підгрупи) [64].

Загадки відіграють велику роль у розумовому розвитку дитини. Вони уточнюють уявлення дітей про відомі вже предмети, мобілізують спостережливість, розкривають особливості рідної мови і її образність, вчать мислити і активізують уяву та мовленнєву діяльність. Щоб діти осмислено навчилися відгадувати загадки, перш за все вони за допомогою вихователя мають добре ознайомитися з предметом, про який ідеться у загадці, його властивостями, характерними діями та особливостями, що відрізняють його від інших предметів. Лише після цього вихователь загадує загадку. Загадки можна використовувати під час бесід про різні предмети і явища, під час спостережень за живою і неживою природою для мобілізації уваги під час занять [51,128].

Наступний різновид фольклору становлять прислів'я та приказки. Вони відіграють важливе значення у формуванні комунікативної компетенції. «Прислів'я – це один із різновидів усної народної творчості; стислий виразний, влучний образний вислів; вони близькі до приказок, але характеризуються певною смисловою завершеністю, повчальністю» [14, 402].

Прислів'я - це влучні, образні висловлювання, які узагальнюють різні явища життя та мають повчальний характер, приміром: «Не копай іншому яму, бо сам у неї впадеш», «Лінивий двічі робить, скупий двічі платить».

Приказка – влучний, (часто римований) вислів, але без повчального змісту, наприклад «Шукай вітру в полі», «Часом з квасом, а порою з водою» [101, 45 - 49].

Вони мають великий вплив на формування лексики дітей, сприяють виробленню в них морально-етичних норм поведінки, а також допомагають більш ясно та лаконічно демонструвати свої почуття та думки. Прислів'я та

приказки надзвичайно різноманітні за своєю тематикою, тому навчання може відбуватися в тісному взаємозв'язку з творами художньої літератури, під час бесід на морально-етичні теми, у відповідних ситуаціях. доречно, використовувати на різноманітних заняттях та різних видах діяльності дітей та в процесі безпосереднього спілкування дітей один з одним. Чим більше діти знають прислів'їв та приказок, вміють користуватися ними у процесі спілкування, тим багатша й образніша їхня мова [51, 122].

Важко переоцінити вплив прислів'їв та приказок на влучність та образність мовлення. Про важливу роль прислів'я або образного висловлювання, можна сказати: «Мудрому говорять не прозою, а прислів'ям». І дійсно, для мудрої людини не потрібно довгих пояснень, щоб зрозуміти, як слушно поводитися. Влучні прислів'я допомагають нам розуміти сенс сказаного, а також спонукають правильно діяти [15, 23]

Для того щоб народна мудрість стала зрозумілою дітям, щоб вони використовували її у своєму мовленні без спонукань і нагадувань треба:

- створити або використати ситуацію, у якій можна доречно вжити те чи інше прислів'я (приказку);

- обговорити цю ситуацію з дітьми, тобто з'ясувати чому так кажуть, хто так міг сказати, коли і у якій ситуації було вжито цей вислів.

Щоб домогтися доречного вживання дитиною певного прислів'я (приказки) у активному мовленні варто використовувати різні прийоми, зокрема:

- пригадати ситуації, у яких можна було б використати певне прислів'я чи приказку;

- розглянути відповідні сюжетні картинки, визначити зображених партнерів у спілкуванні і те, якому із партнерів це прислів'я чи приказка призначається відповідно до сюжету, зображеному на картинці;

- прослухати, або подивитися драматизацію уривка зі знайомої казки.

Після цього запропонувати дітям вставити певне прислів'я чи приказку у діалог героїв цієї казки зі словами: «Подумайте, хто з героїв казки міг би так сказати?». Педагогам слід постійно спонукати дитину до самостійного

розмірковування, підтримувати її прагнення до творчості, зокрема використання прислів'їв і приказок при складанні розповіді, придумуванні казки, під час міні-театралізації тощо. Слід спонукати дітей до відображення змісту прислів'їв та приказок у малюнках, аплікації, ліпленні. Варто пам'ятати, що малі форми фольклору - це народна творчість, а тому їх розвивальний вплив буде ефективнішим, якщо вони сприятимуть збагаченню творчості самої дитини.

У старшій групі садочку дітей знайомлять з жанровими особливостями чистомовок, метафоричних загадок, фразеологізмів, прислів'їв, забавлянок. Вчать усвідомлювати образну будову народної мови, переносити набуті знання і навички в самостійні висловлювання, розуміти значення прислів'їв, приказок, пробувати складати оповідання, коротенькі казки та історії за їх сюжетом, малювати ілюстрації за змістом прислів'я. Розкриття художнього образу в малюнку розширює можливості відтворення його в слові.

Крім такого фрагментарного використання фольклорних творів можна запропонувати спеціальні заняття з ознайомлення із фольклорною спадщиною і, зокрема, малими її формами: прислів'ями, приказками, загадками, колісковими, забавлянками, скоромовками [90].

Спочатку в дітей формують уявлення про призначення кожного жанру, його мовленнєві, композиційні особливості, вчать розуміти художньо-образну основу тексту. На занятті використовують різноманітні методичні прийоми: художній аналіз словосполучень, текстів, лексичні вправи на матеріалі загадок, пояснення значення та етимології образних висловів, творчі розповіді за прислів'ями, скоромовками, театралізовані ігри тощо [130, 23].

«Прислів'я та приказки називають енциклопедією народного життя, бо в них узагальнений увесь життєвий досвід народу, його побут, культура, духовне життя, господарська діяльність, його взаємини з природою і навколишнім оточенням» [51, 129].

Одним із найефективніших засобів формування комунікативної компетенції дітей дошкільного віку виступає казка. «Казка — незмінний супутник дитинства. Вона впливає на духовний світ дитини, заохочує її до

набуття нових знань і умінь, створює певні зразки поведінки, сприяючи формуванню високих моральних цінностей та позитивного світогляду дитини» [144, 3]. За твердженням українського фольклориста В. Гнатюка, «Казки належать до найдавніших витворів людського духу і сягають у глибину таких далеких від нас часів, якої не досягає жодна людська історія» [39, 6].

Як відомо, казки – це епічні оповідання чарівно-фантастичного, алегоричного і соціально-побутового характеру із своєрідною системою художніх засобів, підпорядкованих героїзації позитивних, сатиричному відкриттю негативних образів, часто гротескному зображенню їх взаємодії [144].

Свою назву казка одержала від слова «казати», бо казку казали, розповідали, не читали. Народні казки – це перші підручники життя у кожній сім'ї. Письменник І. Франко, високо оцінюючи казки, зазначав, що вони «вкорінюють» у нашій душі любов до рідного слова, його краси, простоти й чарівної милозвучності [136, 117].

Сприймання та розуміння дітьми українських народних казок, а також здатність до їх відтворення, залежить від уміння розповідати казку дорослим, від особистості та стилю оповідача.

Казкам, як одному з жанрів народної творчості, притаманні характерні особливості:

- творцем казок є народ;
- казки варіантні за змістом;
- наявність дидактичної мети (вчить дітей, як потрібно діяти в певній ситуації);
- наявність захоплюючого сюжету;
- наявність магічних чисел;
- своєрідні повтори (створюють динамічну ритміку оповіді, полегшують запам'ятовування);
- має своєрідні художні та композиційні засоби побудови (містить багато діалогів [95, 89-90].

Однією з вимог до розповідача казки є емоційність. Філософ, педагог

О. Нікіфоров виділяє три основні види емоційного розповідання казки:

- театралізація – розігрування та показ казки вихователем (тіньовий, іграшковий, ляльковий театри);
- декламування – своєрідна гра інтонацій, слів-повторів, пісень, віршиків;
- ритмізування – ритміко-речитативна розповідь, на одній ритмічній кривій, з однією інтонацією [107, 289]. Доцільне поєднання всіх видів емоційного розповідання дає можливість точніше відобразити емоції, що подаються у казці та допоможе змісту глибше проникнути у дитячу душу, викликати зацікавлення та жагу пізнання і сприятиме розвитку у дітей емоційного розповідання та розвитку мовлення та культури мовленнєвої комунікації.

Для того щоб українська народна казка сприяла активному розвитку мовлення та формуванню культури мовленнєвої комунікації, роботу з казкою потрібно проводити в декілька етапів:

1. Попередня робота: вивчення приказок, прислів'їв; виконання артикуляційних вправ; добирання дидактичних ігор та вправ; створення сприятливої для роботи атмосфери; підготовка необхідного матеріалу (іграшок, посібників, аудіо записів тощо);

2. Безпосередня робота з казкою: виразне розповідання казки – використання ілюстрацій, різних видів театру тощо; вільне коментування дітей, розповідання за змістом казки – словесні інтерпретації пережитого сюжету;

3. Бесіда за змістом казки;

4. Повторне читання казки [91, 22].

Перший дослідник українських казок О. Потебня, зазначав, що «потреба українського народу в щасті, достатку, благополуччі має задовольнятися хоча б у мріях», тому у казках як у дзеркалі, відбито психологію та світогляд народу, морально-етичні й естетичні принципи [14, 89].

У фольклорному жанрі народна казка посідає почесне місце. Вона є найулюбленішим, найпопулярнішим народним твором для дітей, який розкриває «безмежний світ людської уяви, полонить серця дітей і дорослих». Казка дозволяє дитині в особливій метафоричній формі пізнати для себе

специфічні дитячі теоретичні питання про світ і вирішити проблему невизначеності (прогнозувати події, будувати власну поведінку на основі міфологічної картини світу [14]).

У казках відсутні детальні описи природи, інтер'єру – все підпорядковане стрімкому розвитку подій. Логічно послідовний виклад, чітка побудова, влучність у вживанні фразеологізмів викликають неусвідомлене задоволення, сприяють засвоєнню традицій народнопоетичного мовлення. Лексика казок точно відповідає особливостям предметно-образного мислення дитини.

На думку сучасних лінгводидактів, казка – це усний народний твір, який виник у безпосередньому спілкуванні оповідача із слухачами [109, 47]; зв'язний текст розповідного характеру, з вигаданим, часто фантастичним змістом, якому притаманні всі риси зв'язного тексту: тематична єдність, наявність заголовку, змістова завершеність, інформативність викладу, цілеспрямованість, інтеграція, структурна організація (приказка, зав'язка), зв'язок між частинами (казковими віхами), відпрацьоване мовлення відповідно розмовного стилю мови [60, 29].

«Казка, – завжди повторював В. Сухомлинський, – це, образно кажучи, свіжий вітер, що роздмухує вогник дитячої думки і мови. Діти розуміють ідею лише тоді, коли вона втілена у яскравих образах. Казка – благородне і нічим не замінене джерело виховання любові до Вітчизни. Патріотична ідея казки – в глибині її змісту, створені народом казкові образи, що живуть тисячоліття, доносять до серця і розуму дитини могутній творчий дух трудового народу, його погляди на життя, ідеали, прагнення. Казка виховує любов до рідної землі вже в тому, що вона – творіння народу» [14].

Знайомство з казкою дає змогу дитині зрозуміти навколишній світ. Будь-яка казка являє собою оповідання про основні закони, які мають місце в буденному житті. Це цілий комплекс прикладів життєвих ситуацій, розповідь про взаєностосунки між людьми. Казка не навантажує дитину складними міркуваннями, тому її мова є доступною. Також казка не дає дитині прямих настанов, які їй так не подобаються. Життєво важлива інформація засвоюється дошкільником сама по собі, непомітно, адже образи, які пропонує казка, є дуже цікавими для нього. Казки дають приклад вирішення складних життєвих

ситуацій та певний шаблон поведінки. При цьому вони залишають дитині можливість самостійно осмислити ситуацію [114]. Діти, слухаючи казку, зазвичай, обирають для наслідування або співпереживання позитивного героя, який їм дуже сподобався. Банальною причиною цього є те, що негативні персонажі в кінці завжди покарані, а єдина можливість цього уникнути – бути позитивним. Вони переживають події сюжету разом з обраними героями.

Дитячі казки розширюють словниковий запас дошкільника, вчать як правильно будувати діалог, розвивають зв'язну логічну мову. Не менш важливим є зробити мову дитини емоційною, красивою, образною. Тут у них формується вміння ставити запитання. Так само у вихованні окрім інтуїтивного формування основ усного мовлення, необхідно спеціальне навчання. Велику увагу необхідно приділити конструюванню слів, словосполучень, речень. Дуже важливий зв'язок існує між мовною та розумовою діяльністю дітей. Казка також повинна сприяти спілкуванню між дітьми [44].

Лічилка сприяє виробленню таких необхідних якостей, як чесність, непохитність, шляхетність, почуття товариства (етична функція), приносить насолоду, зумовлює відчуття ритму, необхідне в пісні, в танці (естетична функція). Також лічилки сприяють формуванню світогляду дошкільників і глибше, ніж інші жанри, відображають процес його становлення. [114].

Для розвитку точності, влучності та виразності мовлення дошкільнят використовують вірші-забавлянки [41].

Забавлянки (утішки) – це невеликі високохудожні віршовані твори [51, 121]. «Забавлянки активізують (стимулюють) єдність слова та моторики дитини, не тільки супроводжуються відповідними рухами, а й розвивають мовлення дитини. Незважаючи на свою простоту, забавлянки позначені евфонічною культурою, сприяють жвавому спілкуванню з довкіллям, привчають до відчуття прекрасного» [14, 67].

Утішки не тільки готують дитину до гри, розкривають перед нею естетичну сутність гри, але й виховують естетичні потреби, які можна задовольнити тільки у грі. Примовки виконують естетичну функцію: яскрава образність, багатство алітерацій, римованості творів. Велика кількість

фантастичного матеріалу, не билинних елементів сприяють розвитку уяви дітей. Художня структура примовок надає дитині велику кількість знань, забезпечує їх міцне запам'ятовування, призводить до розуміння причинно-наслідкових зв'язків [114].

«Через поетичну форму цих віршів дитина починає чіткіше розуміти художні образи. Художньо-образна, поетична форма цих віршів спонукає дитину до усвідомлення інтелектуального, логічного завдання через осмислення значення мовних образів. Завдяки жартівливій цікавій ситуації діти сприймають їх залюбки, весело, як гру, поетичні жарти. Для використання цих поезій необхідна доброзичлива, приємна атмосфера. Вихователь, підтримуючи гарний настрій дітей, повинен демонструвати їм багаті можливості культурного прояву веселою настрою, зацікавлювати логічними завданнями, заохочувати до активної розмови» [41].

Старшим дошкільникам варто пропонувати використовувати забавлянки у сюжетно-рольових іграх, особливо, коли проводяться ігрові дії з лялькою» [51,122].

Пестушки та потішки використовують у виховній роботі з дітьми старшого дошкільного віку, під час інсценування і драматизації в години розваг. Вони позитивно впливають на фонематичний слух, адже у них досить часто зустрічаються наспіви. Пестушки та потішки повторюють у різному темпі та з різною інтонацією. Це допомагає показати всю красу української мови та спонукає до подальшого розвитку мовлення та формування комунікативної компетенції дошкільників [14, 75-77].

Одним із головних завдань у старшому дошкільному віці є навчання виразності мовлення. Для формування виразності мовлення незамінним матеріалом, на думку С. Бухвостової, є скоромовки. «Скоромовка – це невеликий гумористичний твір, побудований на чергуванні певних звуків, що, чергуючись, утруднюють швидку вимову слів. Вони цікаві для дітей своїм змістом, ритмікою. Скоромовки можна вивчати з дітьми впродовж усього періоду перебування дитини в дошкільному закладі:

– вранці — в індивідуальній роботі з дітьми з метою вправлення їх у правильній звуковимові, також на заняттях. Вивченню скоромовки може бути присвячене все заняття або, якщо з розвитку мовлення, то якась його частина;

– на заняттях з виховання звукової культури мовлення, також не обійтися без скоромовок, якщо метою заняття є поліпшення інтонаційної виразності мовлення, регуляція сили голосу і вироблення темпу мовлення;

– під час прогулянок і у вечірні години теж доцільно використовувати скоромовки для індивідуальної роботи з дітьми, у яких погана дикція. Діти повторюють за вихователем слова скоромовки (хором і поодиночі) спочатку повільно, а потім пришвидшують темп» [51, 126-127].

Для того аби вивчення скоромовок сприяло активному розвитку мовлення загалом і зокрема формуванню комунікативної компетенції, повинна проводитись цілеспрямована робота над їх вивченням. Тому пропонуємо наступну методику заучування скоромовок:

– промовляння вихователем у повільному темпі тексту скоромовки двічі, з чіткою артикуляцією кожного звуку;

– аналіз звукового складу;

– повільне і чітке промовляння дитиною індивідуально;

– повільне і чітке промовляння хором.

Після вивчення скоромовки:

– текст промовляють у швидкому темпі окремі діти;

– промовляння тексту всіма дітьми разом.

Дитячі пісні підтримують у дошкільника інтерес до поетичного слова. Діти прагнуть наслідувати голосам птахів, тварин, звучанню музичних інструментів. Але в них ще немає в запасі слів для позначення цього звукового різноманіття, тому виникає прагнення до повторів і звуконаслідуванням. А це, у свою чергу, сприяє розвитку голосового апарату і музичного слуху [44].

Е. Литвин зауважувала, що, вивчаючи народну творчість для дітей, можна переконатися, з якою тонкістю тут враховані і закріплені в образі і слові загальнонародні спостереження щодо психології дитинства. В дитині є потреба у веселощах, гуморі, в неї рано пробуджується інтерес до тваринного світу: всі

ці риси дитячої психіки знайшли своє відображення у виборі тем, образів, мовного матеріалу.

За допомогою словесних ігор, мовчанок, голосянок, скоромовок та лічилок відбувається мовленнєвий, інтелектуальний, когнітивний розвиток дошкільників. Окрім цього, за їхньою допомогою вдається створити емоційно-піднесений стан дитини.

Кожен з описаних жанрів має свою оригінальну систему поетичних засобів, свою форму впливу на дітей дошкільного віку, своє певне побутове значення. Усна народна творчість – найбільше надбання національної культури кожного народу. Висока художня досконалість і доступність сприйняття дитини дошкільного віку зробили фольклор важливим засобом виховання й навчання [60].

Сутність фольклору у психологічному розвитку дитини дошкільного віку є вельми значною. Враховуючи сенситивність зазначеного вікового періоду у процесі розвитку мовлення, емоцій та довільності дитини, за допомогою фольклору можна безпосередньо здійснювати заходи щодо розвитку її комунікативної та емоційно-вольової сфер. Окрім цього, застосування фольклору у вихованні дошкільнят відіграє також й морально-виховну функцію, формуючи в них почуття патріотизму [114].

Дитинство кожної дитини проходить в світі рольових ігор, які допомагають дитині освоїти правила і закони дорослих людей. Ігри для дітей можна розглядати як імпровізовані театральні постановки, в яких лялька чи сама дитина має свої речі, іграшки, меблі, одяг і т.д. Дитині надається можливість побувати в ролі актора, режисера, декоратора, бутафора, музиканта. Кожна дитина грає по-своєму, але всі вони копіюють у своїх іграх дорослих. Спостерігаючи як грають діти можна уявити наше майбутнє суспільство. Тому особливе значення в дитячих освітніх установах можна і потрібно приділяти театралізованій діяльності, всім видам дитячого театру, які допоможуть сформувати правильну модель поведінки в сучасному світі, підвищити загальну культуру дитини, познайомити її з дитячою літературою, музикою,

образотворчим мистецтвом, правилами етикету, обрядами, традиціями [80, 4-10].

Театралізована гра - діяльність надзвичайно емоційно насичена, що робить її привабливою для дітей. Вона приносить дитині велику радість. Будучи за своїм характером синкретичною діяльністю, театралізована гра найбільш повно охоплює особистість дитини і відповідає специфіці розвитку її психічних процесів: цілісності і одномоментне сприйняття, легкості уяви і віри в перетворення, емоційної сприйнятливості, не тільки образного, а й логічного мислення, рухової активності. Це говорить про її широкий розвиваючий потенціал, який дозволяє використовувати театралізовану діяльність в освітньому і виховному процесі.

Формування комунікативних навичок дошкільнят в театралізованій діяльності відбувається при наступних організаційно-педагогічних умовах:

- організація предметно-розвиваючого середовища в дошкільному закладі, яке виступає в ролі стимулятора, рушійної сили в цілісному процесі становлення особистості, що сприятиме формуванню комунікативних навичок;
- створення єдиної ціннісно-сислової співпраці педагогів і батьків на основі розуміння сутності проблеми, форм і методів ефективного формування комунікативних навичок дошкільнят в театралізованій діяльності;
- створення комунікативно-діалогової основи взаємовідносин дошкільнят з дорослими і однолітками як аспекту морального розвитку дитини і становлення особистості дитини-дошкільника при регулярній включеності в театралізовану діяльність;
- здійснення систематизації засобів і методів театралізованої діяльності, розподіл їх відповідно до психолого-педагогічних особливостей дітей [83].

Театралізована діяльність в дитячому садку - це хороша можливість розкриття творчого потенціалу дитини, виховання творчої спрямованості особистості. Діти вчаться помічати в навколишньому світі цікаві ідеї, втілювати їх, створювати свій художній образ персонажа, у них розвивається творча уява, асоціативне мислення, вміння бачити незвичайні моменти в буденному. Крім того, колективна театралізована діяльність спрямована на цілісний вплив на

особистість дитини, її розкріпачення, залучення до дій, активізуючи при цьому всі наявні у неї можливості; на самостійну творчість; розвиток всіх провідних психічних процесів; сприяє самопізнанню, самовираженню особистості при досить високому ступені свободи; створює умови для соціалізації дитини, посилюючи при цьому її адаптаційні можливості, коригує комунікативні відхилення; допомагає усвідомленню почуття задоволення, радості, значущості, що виникають в результаті виявлення прихованих талантів.

У сучасній психології та педагогіці відзначається вплив гри на психічний розвиток дитини: формування мотиваційної сфери, здібностей, ідеального плану свідомості, подолання пізнавального егоцентризму, інтеріоризація соціальних вимог, моральних норм і правил поведінки, довільності поведінки, емоційний розвиток (Л. А. Венгер, О. А. Карабанова, Д. Б. Ельконін).

Дослідники, по-різному називаючи, виділяють сюжетно-ролеву гру (у визначенні Ельконіна), яка розглядається як провідний вид діяльності в дошкільному віці, що визначає розвиток всіх сторін особистості дитини і створює «зону найближчого розвитку». Серед сюжетно-рольових ігор більшість вчених (Артемова Л.В., Л.Г. Стрелкова, Е.Л. Трусова) відзначають особливу роль театралізованих ігор як незвичайно насичену в емоційному відношенні діяльність, в якій діти допускають керівництво дорослого не помічаючи його, оскільки бажання пограти в казку величезне, доставляє радість і здивування - витоки творчості (Т.Рибо) [80, 4-10].

У роботах психологів і педагогів, присвячених виявленню можливостей розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку, виділяється особлива роль театралізованої діяльності. Це обумовлено її спорідненістю з театром - синтетичним видом мистецтва, який поєднує в собі слово, образ, музику, танець, образотворчу діяльність (Л., Б. М. Теплов, Д.В.Менджеріцка, Л.В.Артемова, Е.Л.Трусова, Р.І.Жуковска, Н.С.Карпінска). Значення і специфіка театрального мистецтва полягають в одномоментності співпереживання, пізнавальності, емоційності, комунікативності, живому дії художнього образу на особистість. Театр - один з найдемократичніших і

доступних видів мистецтва для дітей, він дозволяє вирішити багато актуальних проблем сучасної педагогіки і психології, пов'язаних з:

- художньою освітою і вихованням дітей;
- формуванням естетичного смаку;
- моральним вихованням;
- розвитком комунікативних якостей особистості (навчанням вербальних і невербальних видів спілкування);
- вихованням волі, розвитком пам'яті, уваги, ініціативності, фантазії, мови (діалогу і монологу);
- створенням позитивного емоційного настрою, зняттям напруженості, рішенням конфліктних ситуацій через гру.

Театралізована діяльність дошкільнят базується на принципах розвиваючого навчання, методи і організація яких спираються на закономірності розвитку дитини, при цьому враховується психологічна комфортність, яка передбачає:

- 1) Зняття, по можливості, всіх стресостворюючих чинників;
- 2) розкутість, стимулюючи розвиток духовного потенціалу та творчої активності;
- 3) розвиток реальних мотивів: а) гра і навчання не повинні бути з-під палки; б) внутрішні, особистісні мотиви повинні переважати над зовнішніми, ситуативними, що виходять із авторитету дорослого; в) внутрішні мотиви повинні обов'язково включати мотивацію успішності, просування вперед («У тебе обов'язково вийде»).

Розглянемо компоненти театралізованої гри і специфіку її використання в роботі з розвитку дошкільників (І.Г.Вечканова). Перш за все, це її неоціненна роль в естетичному розвитку дітей. У процесі сприйняття художнього твору у дітей формується особливий вид пізнання в формі емоційних образів (Л. І. Божович, О. В. Запорожець, Я.З.Неверовіч). У них, з одного боку, відбивається зовнішня реальність, з іншого боку, компонент у вигляді відчуттів і уявлень надає емоційного образу (на відміну від способу чисто розумового) спонукальний, дієвий характер відображення навколишньої дійсності.

Особлива роль театралізованих ігор в залученні дітей до мистецтва: літературному, драматичному, театральному. При грамотному керівництві у них формуються уявлення про роботу артистів, режисера, театального художника, диригента. Діти усвідомлюють, що спектакль готує творчий колектив, а театр дарує радість і творцям, і глядачам, що пізніше стане основою для формування узагальненого уявлення про призначення мистецтва в житті суспільства (С.А. Козлова, Т. А. Куликова). У певний момент естетичне сприйняття дає поштовх розвитку пізнавальної діяльності дитини, оскільки художній твір (образотворче, музичне, літературне) не тільки знайомить його з новими явищами, розширює коло його уявлень, а й дозволяє йому виділити істотне, характерне в предметі, зрозуміти художній образ (В.В.Зеньковський, А.Салам). Естетичне сприйняття дітей не зводиться до пасивної констатації фактів. Дошкільникам доступна внутрішня активність співпереживання, здатність подумки діяти в уявних обставинах (О. В. Запорожець, Л.С.Славіна, Л.Г.Стрелкова). Старші дошкільнята здатні розуміти внутрішній світ персонажів і їх суперечливий характер (Л.П.Бочкарева). Це відкриває перспективи використання театралізованої гри в моральному розвитку дітей, коли полярні еталони значимі в моменті співвіднесення дитиною себе не тільки з позитивним персонажем, а й з негативним. Завдяки цьому зароджуються соціальні почуття, емоційне ставлення до подій і вчинків, які мають значення не тільки для нього особисто, а й для оточуючих (Я.З.Неверовіч), що визначається як емпатія або співчуття, сприяння (Л. І. Божович, Я. Рейковський). [80, 4-10].

У педагогічній літературі театралізована гра розглядається і як засіб розвитку дітей. Для дитини-дошкільника основний шлях розвитку - емпіричне узагальнення, яке спирається, перш за все, на його наочні уявлення.

Основна форма організації досвіду узагальнення для дітей - спостереження і експериментування (М.М.Подд'яков). Дорослий допомагає проаналізувати і узагальнити цей досвід, підводить до встановлення об'єктивних залежностей, до їх фіксації у вигляді умовних знаків. Другою формою організації досвіду дитини є «проживання» їм різних ситуацій, вираз

свого ставлення до них, виявлення і позначення їх сенсу в символічній формі. Театралізована гра є саме такою формою «проживання». Дослідники виділяють дві групи здібностей, важливих для розвитку дітей: моделювання і символізації. В основі розвитку пізнавальних здібностей дітей дошкільного віку лежать дії наочного моделювання. До першого типу таких дій відносяться дії заміщення. Ігрове вживання предметів (заміщення) - найважливіша характеристика театралізованої гри. Основу гри становить створення уявних ситуацій - розбіжність видимого і смислового поля. Основна функція уяви полягає в породженні і структуруванні образу світу (М.П.Короленко, А.Р.Лурія, М.М.Нудельман).

Одним із завдань організації гри стає орієнтування дітей в проблемних і конфліктних ситуаціях, створення умов для засвоєння в процесі театралізації нових способів взаємодії з однолітками в психологічно сприятливій атмосфері ігрових занять, усвідомлення їх завдяки оформленню в різних знакових системах (вербалізації, графіку, пантоміміці).

Розвиток у дитини здатності до успішного вирішення проблемних ситуацій в театралізованій грі за рахунок емоційно-особистісної та інтелектуальної децентрації, тобто вміння побачити, проаналізувати, продраматизувати ситуацію з позицій різних персонажів, виділити нові властивості і умови її дозволу, підвищує ступінь соціальної і когнітивної компетентності дитини (О.А.Карабанова, В.Розентуллер).

Дотримання ролі і тексту театралізованої гри, взаємоконтроль учасників сприяють формуванню довільної поведінки. У грі сенсомоторні функції, пам'ять набувають якості довільності (О. В.Запорожець, О.А.Карабанова). Сенс діяльності, емоційність і «життєвість» художніх творів істотно впливають на поведінку дитини (Б. М. Теплов). В процесі їх сприйняття діти переходять від «запізнілої» до «випереджаючої» емоційної корекції виконуваних дій (А. В. Запорожець, Я.З.Неверовіч).

Театралізовані ігри включаються і в процес оволодіння вирішенням завдань, наприклад, задач-драматизації, в яких розкривається математичний зміст (Л.Б.Баряева, А.А.Столяр і ін.). Театралізована гра використовується на

заняттях з розвитку мовлення дітей, побудованих на основі творів художньої літератури (Д. В. Менджеріцкая, М.А.Васільєва, Є. І. Тихеева, Н.А.Ветлугина), де процес сприйняття літературного тексту розглядається як специфічне спілкування.

Велике значення для розвитку дітей має «особиста дистанція», мовні та немовні компоненти при опосередкованому спілкуванні: міміка, жести, «контакт очей» (Г.Я.Кудріна, А.А.Леонтьєв, Е. Хол). У той же час сучасний розвиток техніки дозволяє використовувати різні засоби навчання для знайомства з художніми творами, які потім можна театралізувати. Таким чином, заняття театральною діяльністю з дітьми не тільки розвивають психічні функції особистості дитини, художні здібності, а й загальнолюдську універсальну здатність до міжособистісної взаємодії, творчості в будь-якій області. До того ж для дитини театралізована вистава - це хороша можливість хоча б ненадовго стати героєм, повірити в себе, почувти перші в своєму житті оплески.

При знайомстві з різними видами театального мистецтва, можна спробувати поставити добре знайому казку («Ріпка», «Теремок») в жанрі лялькової вистави, познайомитися з театром, зробивши екскурсію в «закулісний» театр, де можна походити по цій сцені, посидіти в гримерці, поміряти костюми, сфотографуватись в них, послухати розповіді працівників театру.

Проаналізувавши отриману інформацію можна сказати, що сутність формування комунікативної компетентності дошкільнят в театралізованій діяльності представляє собою педагогічний процес, в якому організовано, поступово і безупинно в уявних, відповідних ролях, сюжетах і реальних ситуаціях здійснюється засвоєння знань і норм взаємозв'язків дитини з іншими людьми, формування вміння сприймати і обмінюватися інформацією, встановлювати і підтримувати контакти з дорослими і однолітками; формується адекватна оціночна діяльність, спрямована на аналіз власної поведінки і вчинків оточуючих людей [32].

У формуванні комунікативних умінь старших дошкільників поряд із провідними видами діяльності (спілкування і гра) важливу роль відіграє музично-ігрова діяльність, яку розуміємо як: освітньо-виховний феномен, підпорядкований мотиваційно-цільовим, змістовим, процесуально-організаційним завданням особистісного розвитку дитини, засіб зміцнення її соціалізації у процесі доцільного включення у добровільну художньо-спрямовану, полікультурно-оснащену колективну взаємодію; шлях пізнання, процес збагачення емоційно-чуттєвого досвіду й розвитку музично-творчих здібностей; спосіб удосконалення рухових, слухацьких та виконавських умінь і навичок, у якому взаємодіють аудіальний (спів), візуальний (танець), аудіовізуальний (театр) [18, 6].

Розвивально-виховні можливості музичних і комунікативних ігор розкрито в роботах А. Андрасян, А. Богуш, В. Верховинця, Н. Ветлугіної, С. Садовенко, А. Шевчук, М. Шутя. Музично-ігрова діяльність, поєднуючи музику, хореографію, образотворче мистецтво, виходить за межі кожного з них, що прослідковується у виразному мовному інтонуванні, ритмічних рухах, тембровій, шумовій, руховій імпровізації, виконанні ролей творців і виконавців. Користуючись елементарними, доступними засобами виразності (слово, музика, рухи), діти можуть імпровізувати, активно проявляти і виражати емоційні стани й переживання, оскільки музична гра сприяє творчому перевтіленню й самовираженню, допомагає виявити «всередині» музики, набуті досвідом емоційні переживання.

Голосове і рухове самовираження дитини під музику розглядається як важливий засіб її розвитку. Сутність і зміст музично-ігрової діяльності визначає можливості реалізації основних завдань з формування комунікативних умінь. Музично-ігрова діяльність є засобом формування інформаційно-комунікативних, інтерактивних, перцептивно-експресивних компонентів комунікативних умінь старших дошкільників і відзначається характеристиками, що зумовлюють виразне мотивування дітей до включення в її здійснення (процесуальність, вікова відповідність, колективний характер, моделювання соціальних взаємин) та використання засобів спілкування, що уможливають

реалізацію комунікативних потреб: експресивно-мімічних – погляд, посмішка, міміка, виразні вокалізації та рухи тіла, предметно-дієвих – локомоторні і предметні рухи, пози, використовувані у спілкуванні [110].

Розглянемо закономірності формування комунікативних умінь старших дошкільників у музично-ігровій діяльності, як відносно стійкі залежності між: педагогічними впливами і результатами музичної та мовленнєвої діяльності дітей; процесами музичного виховання та комунікативно-мовленнєвого розвитку; засобами виразності музики й мови; окремими компонентами навчально-виховного процесу (принципами, шляхами, умовами) і його метою, завданнями, змістом, методами, що визначають успішність формувального процесу. Виділяють такі закономірності:

1. Ефективність процесу формування комунікативних умінь залежить від бачення педагогом цілей, визначення мотивів та постановки мети означеної діяльності, від його вміння викликати інтерес і сформувати потребу в спілкуванні. Ціль – те, до чого прагнуть, чого намагаються досягти, кінцевий результат – сформованість у дитини комунікативних умінь і навичок. Досягненню цілей у будь-якій діяльності передують мотив (привід для будь-якої дії чи вчинку – значущість проблеми у розвитку дошкільника, визначена рівнем його психічного і фізичного розвитку та потребою у соціальній взаємодії). Бачення цілей і визначення мотивів вимагає від вихователя постановки мети, яка є системотворчим чинником формування комунікативних умінь дошкільників, виступаючи як образ майбутніх досягнень і як прагнення до певного рівня розвитку (образ – ціль і ціль – завдання). Мета комунікативно-мовленнєвої діяльності-формування культури спілкування дитини, як здатності сприймати інформацію, відтворювати її і передавати іншому. Для того, щоб дитина стала активним учасником процесу, її потрібно занурити в нього, що можливо лише за умов виникнення інтересу й утримання його упродовж певного періоду. Важливо сформувати в дитини не стільки бажання, скільки потребу у взаємодії з іншими людьми, яка й спонукатиме її до спілкування. Відповідність змісту музично-ігрового твору потребам особистості, може перетворити поверхневі переживання у глибоко особистісні. Знання педагогом

кожної з вищерозглянутих ланок, розуміння й усвідомлення їх значущості для освітнього процесу та місцезнаходженні в ньому (чітка послідовність дій) забезпечить повноцінність процесу формування комунікативних умінь старших дошкільників.

2. Мета формування комунікативних умінь дошкільників визначає зміст, засоби і методи роботи, які, в свою чергу, зумовлюють ступінь досягнення визначеної мети. Конкретизація мети визначає зміст роботи з дитиною, який визначає, яких якостей вона має набути у музично-ігровій діяльності. Система засобів, які активізують мовлення дошкільників, має спиратися на такі чинники, як спілкування з однолітками й дорослими, емоційність навчання рідної мови через спільні з музикою критерії звукової культури (інтонація, темп, ритм, динаміка мовлення), стимулювання вербального й невербального спілкування, активне говоріння у мовленнєвих та ігрових ситуаціях; ігрові методи – дидактичні й рухливі ігри під музику, ігри-драматизації, інсценізації; словесні методи – (запитання, загадки, бесіди, пояснення, лічилки); безпосередній вплив педагога, його особистий приклад (показ, імітація); розв'язання посильних проблемних завдань; мотивацію (створення позитивного емоційного настрою за допомогою музики, інтонації, міміки, заохочення); між предметні зв'язки тощо. Якщо зміст і методи музично комунікативної роботи не визначаються передбаченням мети, розумінням того, яких якостей діти мають набувати у процесі музично-ігрової діяльності, то така педагогічна робота виявляється неефективною. Не можна вчити дітей «взагалі», не задумуючись про кінцеву мету виховання, про той ідеальний стан, до якого маємо підвести дитину [110].

3. Змістовність пізнання світу людських взаємин, почуттів і способів їх вираження залежить від емоційно-життєвого досвіду дитини. Емоційне життя дитини – сукупність емоційних станів, які переживаються нею, спонукають до діяльності, регулюють активність. Емоція «зацікавлено», «не відсторонено» оцінює дійсність і «сповіщає» свою оцінку дитині мовою переживань [108, 22]. Механізм емоційної корекції узгоджує загальне спрямування та динаміку поведінки дитини з тим особистісним значенням, яке має для неї конкретна

ситуація та виконувати для задоволення власних потреб й інтересів дії щодо реалізації своїх ціннісних установок. Відомо, що люди з добре розвинутою емоційною сферою можуть краще налагодити стосунки з тим, хто довкола них, швидше знайдуть вихід зі складного становища, здатні більш цілеспрямовано керувати своїми емоціями, уміють керувати ними, здатні до співчуття й розуміння інших, уміють безконфліктно спілкуватись один з одним. Від емоцій, які найчастіше переживає і проявляє дитина, залежить успіх її взаємодії з людьми, а, отже, й успіх соціального розвитку, де слово, музика, гра відіграють важливу роль.

4. Музика може виконати естетичну, пізнавальну, виховну й комунікативну роль тільки тоді, коли діти навчаються чути її, емоційно відгукуватись на неї, висловлюватись про почуте, відтворювати її зміст у рухах, міміці, жестах. Будь-яка форма спілкування з музикою спонукає до емоційного відгуку на неї, вчить сприймати її, розвиваючи вміння вслухатися в неї, висловлюватись про почуте та про особисте ставлення до твору, відтворювати її зміст у рухах, міміці, жестах. Завдяки комунікативним властивостям (спільність засобів виразності з мовою, стимулюючий ритмічно-руховий ефект) музика «розговорює» навіть мовчунів [110].

5. Розвивальний вплив музичного супроводу ігрових дій дошкільників здійснюється за умови їх естетичного ставлення до музики. Якщо сприймання неадекватне природі музичного мистецтва, то можливості музики не реалізуються і не відіграють належної ролі в комунікативному розвитку дитини. Естетичне ставлення дітей до музики зумовлене створенням творчої ситуації на кожному етапі спілкування з музично-ігровим твором. Між спілкуванням і музичним сприйняттям є тісний зв'язок. Є. Назайкінський виявив, що комунікативний досвід людини є одним із провідних чинників, який забезпечує диференційоване сприйняття музики, розрізнення її жанрових мелодичних, ритмічних відмінностей та інших особливостей [127, 77].

6. Ефективність формування комунікативних умінь старших дошкільників залежить від цілеспрямованого налагодження системи роботи ДНЗ з означеної проблеми. Налагодження системи роботи з

формування комунікативних умінь дошкільників вимагає відокремлення її складових та встановлення зв'язків між ними. Складовими процесу реалізації комунікативно-розвивального напрямку діяльності ДНЗ є: управлінська, дидактична, виховна науково-методична, суспільно - педагогічна діяльність. Мета управлінської діяльності – забезпечення функціонування комунікативно-розвивального процесу як цілісної соціально-педагогічної проблеми, створення умов для ефективного функціонування інших складових. Мета дидактичної складової – забезпечення сприятливих умов щодо розвитку й формування комунікативних умінь дошкільників; виховної – забезпечення умов для виховання естетичних засад спілкування, розвитку комунікативно - емоційної сфери дошкільників. Науково-методична складова системи має на меті забезпечення зростання рівня професійної компетентності вихователів, музичних керівників, психологів щодо розвивального напрямку діяльності ДНЗ, суспільно-педагогічна складова – встановлення й реалізацію зв'язків ДНЗ із сім'єю та школою з розв'язання комунікативних завдань. Кожна зі складових є важливою ланкою в реалізації намічених цілей, взаємодія яких забезпечить ефективність комунікативно - розвивальної роботи в ДНЗ.

7. Уміння керувати своїм емоційним станом і вміння спілкуватися найкраще формується у процесі колективно-ігрової взаємодії. Навички суспільної поведінки, набуті в ігровій діяльності з ровесниками, старшими та молодшими дітьми, спонукають дошкільників до позитивних форм спілкування у повсякденному житті. Колективний характер сприймання музики під час ігрових дій спонукає до взаємокоригування емоцій, створює доброзичливий психологічний клімат у групі. Якщо не наповнити реальний колективізм музично-ігрової діяльності потрібним змістом, то він не матиме відношення до формувального процесу.

8. Сформованість комунікативних умінь у дошкільників залежить від рівня сформованості їх у педагога. Забезпечення правильного стилю спілкування вимагає від педагога сформованості таких комунікативних умінь, як: володіння соціальною перцепцією («читання з обличчя»), вміння спілкуватися з дітьми – виразність, привабливість, загадковість розмови);

оптимальна побудова соціального мовлення (встановлення і підтримка мовленнєвого контакту, вживання зрозумілої лексики з використанням різної тональності, сили голосу, ритмічності); вміння організовувати співробітництво (підтримувати контакт, стимулювати бажання спілкуватись і діяти спільно з дорослим, сприяти передчуттю спільного результату діяльності). Розуміння педагогом сутності та змісту комунікативних умінь, як важливого компонента його професійної діяльності, набуття ним комунікативних якостей та вміле застосування їх у роботі є необхідною умовою розвитку та формування комунікативних умінь дошкільників.

9. Чим виразнішим і образнішим буде музичний супровід ігрових дій, тим повнішим і різноманітнішим буде використання у спілкуванні вербальних і невербальних засобів. Суть цієї закономірності впливає із теорії про спільність засобів виразності мови і музики, до яких відносяться: темп, тембр, гучність, лад, метр, ритм, інтонація. Так, жалісні інтонації музичного супроводу викликають інтонацію співчуття в голосі, їх різноманітність збагачує семантику озвученого; тембр музичного інструмента вказує на відмінність його від інших, характеризує ігровий персонаж; лад створює настрій, темп інформує про швидкість передачі та засвоєння потрібної інформації, підтримує той чи інший настрій; гучність звучання музики викликає в ігрового персонажа впевненість у собі, підтримку дій, або ж, навпаки, пригнічує цю впевненість як в голосі, так і рухах (із посиленням звучання збільшується амплітуда жестів і навпаки); метр допомагає виділити у розмові логічні наголоси та спонукає до граматично правильного мовлення; ритм додає чіткості музичним і словесним висловлюванням, організовує їх порядок і рухи, які передають образ без слів. Отже, голосові характеристики мовлення та руховий досвід дитини увиразнюють комунікативні дії, насичуючи їх різноманітними смисловими відтінками й зовнішніми виявами, що забезпечує розуміння змісту і суті інформації. Оскільки одним із показників культури спілкування є адекватність використання вербальних і невербальних засобів, то музичний супровід ігрових дій сприяє розширенню гами їх використання та увиразненню їх якості.

Вищезначені закономірності утворюють відносно цілісну систему, яка відображає внутрішній суттєвий зв'язок явищ комунікативно - мовленнєвих дій у музично-ігровій діяльності. Знання й усвідомлення їх педагогом сприяє ефективності формувального процесу.

У музичних іграх з елементами драматизації та у музично - рухливих іграх, побудованих на злагодженій взаємодії дітей особливо ефективно формуються інтерактивні вміння. Музичні ігри-драматизації дають дитині можливість апробувати на собі різні (залежно від ролі) способи взаємодії з людьми, які виконують іншу роль, тобто осягти сутність рольових поведінки. Щоб розіграти певну сценку, дітям необхідно діяти злагоджено, уважно стежити за діями партнерів, вчасно і влучно відповідати на їх репліки і дії. Дитина вчиться діяти у межах певних ролей, не порушувати встановлених правил [85, 31].

Виконання дітьми різних ігрових ролей значно розширює репертуар їх комунікативних умінь: кожна роль вимагає їх нюансування, дитина прагне відтворити особливості спілкування лікаря, вчителя, продавця. Виступаючи в різних рольових позиціях, дитина сприймає ситуацію з різних поглядів й навчається вмінням соціальної перцепції: якщо водій автобуса раптом захоче змінити маршрут - «пасажирів» будуть протестувати. Водночас глибшим стає і розуміння своїх зобов'язань стосовно інших людей. [85, 37].

Музична гра з фрагментами драматизації дає дітям можливість застосувати різні способи взаємодії з людьми (в залежності від ролі), які виконують іншу роль: дитина осягає рольову поведінку. Прийняття ролі якогось ігрового персонажа, процес ідентифікації себе з героєм музичного твору неможливий без розуміння характеру і мотивів поведінки персонажів. У свою чергу, це виступає суттєвою передумовою розвитку процесу мотивів і розуміння поведінки реальних партнерів по спілкуванню.

Накопичення різноманітних музичних вражень допомагає створити у дітей комунікаційний досвід через почуття, переживання і прожиті емоції. Також високохудожня класична музика сприяє морально-естетичному розвитку

дитини, в силу того, що музика - джерело благородства серця і душі, це мова почуттів [119].

Музично-ігрова діяльність дозволяє відкрити в людині любов до людей, готовність творити і, красу, нарешті, музика - це джерело думки і величезний засіб самовиховання [83].

Музичні інструменти викликають чималий інтерес у дітей, привертають до музично-естетичної діяльності. На заняттях використовуються інструменти та іграшки зі звуком невизначеної висоти (наприклад, бубни, брязкальця, барабани, трикутники, кастаньєти), зі звуком тільки однієї висоти (наприклад, дудки, сопілки, ріжки), музичні інструменти з хроматичним і діатонічним звукоряду (наприклад, металофоні, піаніно, губні кларнети, гармошки, саксофони, флейти, дзвіночки, баяни, домри, гітари, балалайки), а також іграшки з фіксованою мелодією (наприклад, органчики, музичні шкатулки) [61, 79].

Н.А. Ветлугіна умовно ділить музично-ігрову діяльність дітей на сприйняття музики і відтворення її виразних властивостей в русі.

Перша група дій пов'язана з цілісним сприйняттям музики, яке, в свою чергу, потроху диференціюється і стає більш точним. Дитина починає виділяти певні етапи музичної виразності.

Друга група дій націлена на розвиток рухових навичок в процесі музичних ігор, хороводів, танців, під час виконання під музику різних фізкультурних вправ. Домагаючись виразного виконання рухів дітьми, необхідно, щоб вони точно передавали особливості того чи іншого музичного твору. Під час музично-ігрової діяльності, як і в інших видах музичної діяльності, у дітей розвиваються художньо-творчі вміння, які, в свою чергу, у старших дошкільнят виражаються в своєрідному індивідуальному втіленні образу, в комбінуванні і вигадуванні рухів в танцях, перебудувань в хороводах [22, 76].

На музичних заняттях використовуються наступні види музично-ритмічних рухів: музична гра, хороводи, танці, вправи, драматизація. Діти освоюють фізкультурні рухи під музику (основні рухи, гімнастичні вправи),

танцювальні рухи (елементи бального, народного і сучасного танців), рухи з області сюжетної драматизації, передають дії тварин, людей різних професій [52, 58].

Дитина в шість років запам'ятовує послідовність рухів в танцях, іграх, хороводах, здатна передавати виразними рухами характер музики. У цей період у дитини розвивається відчуття ритму, формуються здібності точно передавати рухами темп структури музичних творів. На сьомому році життя дитина активно бере участь в іграх, танцях, хороводах, гімнастичних вправах, вона абсолютно самостійно змінює рух, орієнтуючись на музичну виразність; здатна виконувати рухи ритмічно і емоційно, передаючи в них музичний образ [70, 48].

В.М. Бехтерев підкреслював, що рухи сприяють виявленню ритмічних рефлексів, пристосовують організм дитини до певних подразників (слухових, зорових), встановлюють рівновагу в діяльності нервової системи дитини, заспокоюють надто збуджених дітей і активізують загальмованих [20, 2].

Визначаючи прийоми навчання, педагог виходить з необхідності забезпечення досить високого художнього рівня музичного матеріалу і якісного його виконання, врахування особливостей дитячого колективу, рівня його музичного та загального розвитку, закономірностей музичного сприйняття дітьми дошкільного віку [88, 48].

В цілому, робота по формуванню комунікативної компетентності в музично-ігровій діяльності відбувається за трьома основними напрямками.

Перший напрямок можна реалізувати по лінії розвитку у дитини усвідомлення себе як суб'єкта спілкування та сприйняття однолітка як об'єкта комунікативного процесу: акцент на роботі з розвитку уваги до партнера по спілкуванню, відпрацьовується здатність до орієнтації на дії партнерів і можливого підстроювання до них, узгодженості рухів, занурення дітей в групові переживання - як тривожні, так і радісні, надання партнеру підтримки і допомоги у важких ігрових ситуаціях [127, 11].

Другий напрямок орієнтований на розвиток у дітей здатності використовувати і сприймати різні комунікативні засоби (емоційні, візуальні, мімічні, пантомімічні, вербальні).

Третій напрям сприяє формуванню у дітей соціальних уявлень, що виникають в результаті відтворення в музично-ігровій діяльності різних видів соціальних відносин і їх усвідомленні [6, 6].

Формування дитячої особистості здійснюється не лише на спеціально організованих заняттях, а й в повсякденному житті, у різноманітних видах діяльності дітей за допомогою форм організації учбового процесу. Найбільш актуальними формами організації формування комунікативних умінь старших дошкільників є ігрові вправи, етюди, ігри та заходи як цілеспрямоване об'єднання форм [6, 292].

Вправа – це спроба опанувати якусь справу, набути певного вміння, спеціальне завдання, що виконується для набуття певних навичок або закріплення наявних завдань [92, 383].

Ігрові вправи допомагають дітям увійти в образ, проникнутися ідеєю. Для ігрових вправ характерна конкретність емоційно рухових завдань відповідно до вікових особливостей, фізичної підготовки та мети використання даної форми роботи з дітьми.

Своєрідним тренінгом набуття комунікативних умінь є етюди (нарис, імпровізація). Їх можна розглядати як невеликі сюжетні (розігрується той чи інший сюжет) та безсюжетні ігри (виконуються ігрові завдання творчого характеру). Етюди використовують в роботі зі старшими дошкільниками, які мають певний запас музичних вражень, розвинену уяву, вміння виразно виконувати різноманітні рухи під час групових та індивідуальних занять. Виконуючі етюди, діти вчаться точно співвідносити певні рухи з характером незнайомого їм музичного твору. Розігруючи сюжетний етюд, дитина має емоційно й образно передати рухами нескладну композицію цього етюд, при виконанні безсюжетного етюд - самостійно обирати і узгоджувати з характером музики ходьбу, біг, стрибки та інші рухи.

Повторення етюдів дає дітям можливість поглибити раніше створений образ, виразно виконати деталі, удосконалювати узгодженість рухів із музикою. Нагадуванням сюжету етюду, повторним слуханням музики, вказівками, поясненнями, показом окремих рухів і дій при подальшій роботі над етюдом педагог цілеспрямовано впливає на дитину – все це допомагає їй краще відчувати характер і форму музичного твору, свідомо ставитися до завдання, виразно відтворювати образ у русі. А захопленість ігровими діями сприяє подальшому розвитку творчої активності і музично-комунікативних здібностей дітей.

Завданням етюдів на вираження емоцій і відчуттів є розвиток навичок пізнання емоційних станів по виразних жестах, позах, міміці; вираження різних емоційних станів за принципами безпосередності, адекватності і варіативності; виховання співчутливого ставлення до партнерів по групі; активізація прагнення імпровізаційності в залежності від змін, що відбуваються в музиці.[48, 293].

Важливим показником змін у психічних процесах і психічних особливостях дошкільника, є гра, у процесі якої виникають і диференціюються нові види діяльності (спілкування, праця). Саме гра є тим видом діяльності, суть якого полягає у відтворенні дітьми дій дорослих і стосунків між ними, спрямованим на пізнання навколишньої дійсності [93, 158]. У процесі гри у дитини з'являється потреба активно впливати на речі, предмети, що її оточують. Вона розвиває та формує інтелектуальні, емоційні, вольові якості особистості. З педагогічної точки зору, гра - один із найцікавіших видів діяльності, провідна діяльність дошкільника, засіб його всебічного розвитку, важливий метод виховання. [140, 448].

Серед великого розмаїття ігор і завдань, на вирішення яких вони спрямовані (виховні, навчальні, розважальні) особливе місце займають музичні ігри, які є основою музично - ігрової діяльності, а також емоційною вершиною музичного заняття, дитячого ранку, веселим захопливим дійством свят, розваг, прогулянок, екскурсій та режимних (у певній мірі) процесів. Тематика і зміст цих ігор зазвичай відображають зрозумілі, близькі дітям явища навколишньої

дійсності, розкривають знайомі образи тварин, птахів та їх дії. Музика визначає розвиток гри, заглиблює образи, створює відповідний образ. Граючись дитина активно слухає музику і безпосередньо на неї реагує. Доступність ігрових образів, інтерес до гри, емоційна розповідь педагога перед грою (як своєрідний методичний прийом), виразне виконання музики дають змогу дітям внести свої індивідуальні відтінки у виконанні ролей. В основі дидактичного матеріалу міститься завдання розвитку в дітей музичного сприйняття. Сфера ігрових дій включає й рухливість, змагання у гнучкості, швидкості спритності, творчості, побудовані на міжособистісній взаємодії «дитина-дитина», «дитина - дорослий». Характер ігрових дій спонукає дитину до співу, слухання, гри на музичних інструментах, танцю, до емоційно - насиченого спілкування з мистецтвом музики та однолітками [48, 294].

Важливе місце в організації роботи дошкільного закладу щодо формування комунікативних умінь дошкільників займають заходи. Захід сукупність дій, засобів для досягнення чогось [92, 733]. Заходи, включені до системи, презентуємо у вигляді бесід та обговорення літературних сюжетів, різноманітних концертів і переглядів відео фрагментів казок чи кінофільмів, розігрування ситуацій та ігор - драматизацій, пісенно - танцювальних вернісажів і марафонів за участю не лише дітей, а й дорослих(педагоги, батьки). Зміст заходів побудований на матеріалі стосовно мети їх проведення. Проведення заходів зумовлено їх функціями серед яких естетична (яскравість вбрання дітей і прикраса приміщення, гарна музика, повнота й глибина вражень і почуттів), когнітивна (збагачення художньо-естетичного досвіду), креативна(збудження творчих сил особистісної активності, які проявляються у виконавчій інтерпретації), виховна (ознайомлення дітей із правилами етикету під час театральної вистави чи концерту, висловлювання дошкільниками позитивних і негативних почуттів щодо побаченого та почутого, формується почуття відповідальності), комунікативна та контактано-встановлювальна (об'єднанні спільними переживаннями, враженнями діти мають можливість відчутти себе частиною спільноти, оцінити своє місце в ній, визначити позитивні якості своїх однолітків, а різноманітні ігри, колективні змагання, спільні командні дії

,збагачують емоційно-комунікативний досвід дитини соціальними почуттями колективної радості, перемоги, колективної праці) [48,295].

Корисними у сфері дозвілля дошкільників є ігрові конкурси та змагання. Змагання - намагання перемогти когось, домагаючись кращих результатів [94, 766]. Конкурс (лат. concursus – збіг, зустріч, зібрання) – змагання, яке дає змогу виявити найбільш гідних із його учасників або найкраще з того, що надіслане на огляд [93, 878] ; конкуренція, суперництво між окремими особами, зацікавленими в досягненні однієї і тієї ж мети, – кожен для себе особисто [95, 118].

Змістом конкурсів у музично - ігровій діяльності є виконавська майстерність (спів, гра на музичних інструментах, читання віршів, хореографія, театралізовані дії) та творчі починання (демонстрація власне створених продуктів мистецької діяльності) [85, 58].

Одним з процесів творчої діяльності який сприяє розвитку комунікативної компетентності дошкільника можна віднести танець.

Відчуття і почуття єднання, і гармонії, які виникають в групових танцювальних ритуалах, дають здатність людям емпатично розуміти один одного.

Танець дозволяє висловити все, що складно передати словами; він може, як стимулювати, так і надавати форму глибоко прихованим фантазіям, таким чином, символічно висловлюючи людські можливості і конфлікти. Так як танець використовує природну радість, енергію і ритм, які доступні всім, він сприяє розвитку усвідомлення, розуміння «Я». Рух сам по собі змінює відчуття. Це змінюються фізичні відчуття, які часто загострюються в танці. Вони забезпечують той базис, на якому виникають і виражаються почуття. Те, що знаходилося на передвербальному і несвідомому рівні, часто кристалізується в конкретне почуття і особистісне переживання.

Танець може служити не тільки як засіб психофізіологічної регуляції, але і як засіб встановлення міжособистісних відносин, прояв індивідуальності особистості кожної дитини, самовираження, вивільнення в русі пригнічених почуттів, самоствердження.

Заняття з використанням музики і танцю стимулюють творчий потенціал дітей, сприяють корекції системи відносин особистості. Танці дають можливість значно поліпшити координацію рухів, розвинути і підтримати вольову і емоційну складову дитини, а також допомагають поліпшити можливість орієнтуватися в просторі і просто зміцнюють її здоров'я.

Крім того, слід підкреслити особливу роль танців у формуванні та поліпшенні пам'яті та дисциплінованості дитини. У першому випадку, мова йде про те, що дитина вчиться запам'ятовувати і повторювати рухи, показані педагогом, а також відтворювати їх через певний проміжок часу. Що ж стосується розвитку дисциплінованості, то цього вдається домогтися за рахунок того, що в більшості танцювальних програм для дітей закладений ритм, який повинен чітко дотримуватися і тільки в цьому випадку є можливість правильно виконувати вправи. Крім того, регулярність занять танцями, до яких звикає дошкільник, призводить до формування такої життєво важливої якості як обов'язковість та пунктуальність. Навіть якщо дитина скромна і сором'язлива, то танці знімуть всі бар'єри і зроблять її більш сміливою і розкутою.

Підсумовуючи все вище викладене, можна сміливо стверджувати, що танцювальна терапія допомагає у вирішенні ряду актуальних завдань, а саме:

- підвищення рівня розвитку психічних процесів;
- розвиток творчих здібностей;
- підвищення рівня емоційно-вольової сфери;
- підвищення рівня соціальної адаптації до життя.

Спираючись на характерну потребу дітей в самоствердженні та визнанні їх можливостей, за допомогою танцю забезпечуються умови для розвитку дитячої самостійності, ініціативи, розкриття творчих здібностей, самовизначення, самореалізації, соціальної активності.

Танцювальні заняття впливають не тільки на вдосконалення фізичного розвитку, але і формування психічних функцій (мислення, пам'яті, уваги, сприйняття). Структура ритму, динамічне забарвлення музичних композицій, зміни темпу - сприяють розвитку концентрації уваги, швидкості реакції, зміцненню різних груп м'язів, розвитку синхронізації рухів, формуванню

позитивних якостей особистості (навик організованих дій, дисциплінованість, правила ввічливого поводження один з одним), а головне - сприяють оптимізації психоемоційного стану дітей, допомагаючи знімати напругу в танці, отримувати задоволення, радість [84].

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДЖЕННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

2.1. Організація проведення експериментального дослідження

Дослідження розвитку комунікативної компетентності дошкільників проводилося на базі дошкільного підрозділу Запорізької початкової школи "Мрія" ім. О. М. Поради Запорізької міської ради. Експериментальне дослідження та програма проводились в період з 25 січня 2021 року по 2 квітня 2021 року включно. В дослідженні брали участь діти старшого дошкільного віку (старшої групи 5-6 років) в кількості 20 чоловік (10 хлопчиків та 10 дівчат).

Мета дослідження: визначити рівень розвитку комунікативної компетентності дошкільників та розробити і експериментально перевірити ефективність програми розвитку комунікативної компетентності у дошкільнят.

Відповідно до мети дослідження були визначені наступні завдання:

1. Виділити групи дітей з високим, середнім і низьким рівнем розвитку комунікативних умінь;
2. Розробити та апробувати програму розвитку комунікативної компетентності у дошкільнят;
3. Провести підсумкову діагностику дітей, порівняти її результати з показниками первісної діагностики;
4. Зробити висновки про ефективність програми розвитку комунікативної компетентності дошкільнят

Дослідження проходило в 3 етапи – констатуючий, формуючий та контрольний [30].

На констатуючому етапі відбувалась діагностика сформованості комунікативної компетентності у дітей 5- 6 років. Його мета полягає у

визначенні первинних даних про рівень розвитку комунікативних умінь дошкільників за допомогою обраних методик

Були позначені такі задачі на цьому етапі:

1. Підібрати методики та діагностичні завдання для оцінки рівнів розвитку комунікативних здібностей у старших дошкільників з огляду на вік дітей;
2. Визначити критерії і показники сформованості комунікативної компетентності у дошкільників;
3. Проаналізувати результати діагностичного дослідження;
4. Зробити висновки.

Методи дослідження на першому етапі: теоретичний аналіз літератури з проблеми дослідження, аналіз і узагальнення педагогічного досвіду, спостереження, анкетування, бесіда.

Проаналізувавши всі фактори - вік дітей, кількість дошкільників в групі та зміст діагностичних завдань, які б були релевантні для проведення експерименту, було обрано 3 методики.

Для аналізу рівня комунікативної культури дошкільнят була використана тестова методика «Діагностика комунікативних здібностей» автор С.П. Сосніна (Додаток А). Вона складається з 4 методик, спрямованих на виявлення різних аспектів розвитку комунікативних умінь [34].

Метою цієї методики є виявлення рівня сформованості комунікативних здібностей – розуміння дитиною стану інших людей, наскільки старші дошкільнята уважно слухають думку інших, беруть участь в обговоренні, розподілі ролей, вміють домовлятися з товаришами в ситуації вибору, висловлюють власну думку, приводячи кілька аргументів і пояснюють зроблений вибір, обґрунтовуючи при цьому кожен етап своєї діяльності.

Анкетна методика представлена «Картою спостережень за проявами комунікативних здібностей у дошкільнят», автори А.М.Щетиніна, М.А.Нікіфорова з книги Щетиніної А.М «Діагностика соціального розвитку дитини» [145, 49]. Анкету заповнює психолог або вихователь групи, тобто та людина, яка знайома з дитиною довгий час та знає її поведінку (Додаток Б).

В ході спостереження визначаються рівні розвитку комунікативних здібностей:

- комунікативні якості особистості (емпатійність, доброзичливість, безпосередність, відкритість, ініціативність, конфронтація);
- комунікативні дії і вміння (організаційні, перцептивні, операційні) [62, 73].

В якості проєктивної методики взята методика Карен Махвер «Намалюй людину»[53]. Методика «Малюнок людини» під час діагностики майбутніх першокласників дозволить визначити їх індивідуальні особливості [53, 139].

«Малюнок людини» - проєктивна методика, яка відображає уявлення дитини про себе і її ставлення до навколишнього світу. Методика допоможе оцінити рівень розвитку дитини, визначити її комунікативні здібності, виявити наявність агресивності і наявність патології [109].

Формуючий етап включає в себе написання програми, мета якого розвиток комунікативної компетентності дітей в процесі творчих занять і підвищення існуючого рівня за допомогою творчих процесів: малювання, театральної діяльності, музичних занять і усної творчості.

Контрольний етап має на увазі повторне проведення діагностики з дітьми. Дослідження проводиться за методиками, що і на констатуючому етапі. Зведена таблиця по діагностиці представлена нижче.

Мета контрольного етапу полягає в перевірці ефективності розробленої програми через проведення повного циклу діагностичних завдань та методик. Також виконується порівняння результатів діагностики до програми та після її апробації.

Завдання:

1. Провести повторну діагностику рівня комунікативних здібностей у дітей;
2. Порівняти отримані результати з результатами констатуючого експерименту та зробити висновки;

Алгоритм повторного зрізу відповідає його меті та завданням, складається з трьох експериментів і дає можливість перевірити робочу гіпотезу нашого дослідження

3. Визначити ефективність розробленої програми, спрямованої на розвиток комунікативної компетентності дітей старшого дошкільного віку в дошкільному закладі;

4. Оформлення результатів дослідження

2.2. Характеристика методів діагностики

Тестова методика «Діагностика комунікативних здібностей» є простою для сприймання дошкільників, але в той же час дає можливість отримати вичерпну інформацію стосовно комунікативних функцій дітей. За рахунок того, що тест складається з картинок дітям легше сприймати питання та формувати відповідь. Методика складена з 4 частин, кожна частина дозволяє оцінити ту чи іншу комунікативну функцію дошкільника. За загальною сумою балів за всіма показниками дається висновок про рівень розвитку комунікативних здібностей дитини - від високого до низького. Максимальна кількість набраних балів складає 12, а мінімальна 4 [див. Додаток А].

Друга методика представлена «Картою спостережень за проявами комунікативних здібностей у дошкільнят». В методиці надається перелік комунікативних якостей особистості. Кожен пункт заповнюється в залежності від того як він проявлений у дитини [див. Додаток Б].

За результатами визначається рівень комунікативних здібностей дитини: низький (29-57 балів), середній (58-86), високий (87-115 балів) та дуже високий (116-145).

Проективна методика «Намалюй людину» дозволяє провести діагностику емоційних особливостей дитини, проаналізувати її внутрішній світ та сферу спілкування. Аналіз малюнка дозволить зрозуміти переживання і очікування дитини, її розумовий розвиток та дасть змогу оцінити відношення дошкільника до оточуючих [138, 139].

2.3. Аналіз констатуючого етапу експерименту

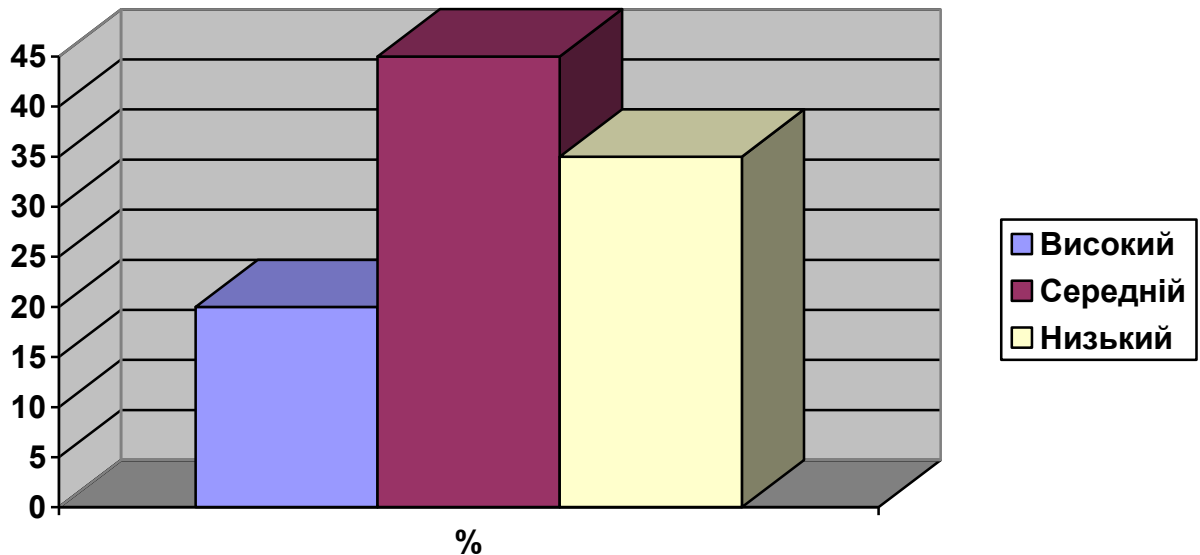
Кількісну характеристику рівнів розвитку комунікативних умінь у дітей старшого дошкільного віку на експериментальному етапі діагностики за методикою «Діагностика комунікативних здібностей» автор Сосніна відображено у таблиці 2.1

Таблиця 2.1

Результати діагностики на констатуючому етапі по методиці «Діагностика комунікативних здібностей»

№	Ім'я	Кількість набраних балів по кожній методиці				Загальна кількість	Рівень
		Методика 1	Методика 2	Методика 3	Методика 4		
1	Іван	3	2	1	2	8	Середній
2	Марія	1	1	1	1	4	Низький
3	Богдан	3	2	3	3	11	Високий
4	Альона	1	1	1	1	4	Низький
5	Ігор	3	2	3	3	11	Високий
6	Кіра	3	2	2	1	8	Середній
7	Микита	1	1	1	1	4	Низький
8	Юля	3	1	1	3	8	Середній
9	Влад	3	2	3	3	11	Високий
10	Віка	1	1	1	1	4	Низький
11	Сергій	3	1	3	1	8	Середній
12	Оля	1	1	1	1	4	Низький
13	Саша	1	2	1	2	6	Середній
14	Софія	1	1	1	1	4	Низький
15	Олег	2	2	1	1	6	Середній
16	Міла	3	1	1	2	7	Середній
17	Марк	1	2	0	2	5	Середній
18	Іра	1	1	1	1	4	Низький
19	Денис	1	2	1	2	6	Середній
20	Даша	3	2	2	2	9	Високий

На підставі проведеного дослідження отримали наступні результати які відображені на рисунку 2.1.

Рис. 2.1. Результати дослідження рівня комунікативних здібностей

За малюнком видно що основна частина групи - 45% (9 дітей) мають середній рівень розвитку комунікативних функцій, високий рівень має 20 % (4 дитини), 35 %- низький (7 дошкільнят).

Таким чином, за отриманими результатами можна сказати, що діти з високим рівнем комунікації можуть чітко розпізнавати ситуації взаємодії, розуміють прохання дорослих, звернені до них та будують свою поведінку в залежності від цього здатні співчувати оточуючим та вміють відстоювати свою точку зору.

45% дітей в експериментальній групі мають середній рівень. Ці діти розпізнають не всі ситуації взаємодії. Такі діти дуже часто знаходяться на других ролях віддаючи першість більш сміливому другу - лідеру. Вони привітні та доброзичливі але нажаль поведінка таких дітей не завжди відповідає ситуації

Низький рівень мають 35 % дітей. Такі цифри говорять про те, що діти майже не розпізнають ситуації взаємодії. Такі діти мають проблеми під час спілкування з іншими людьми. Такі дошкільники стримані в емоціях та не проявляють співчуття не відстоюють свою позицію. Такі діти не проявляють ініціативу не в діях не в спілкуванні.

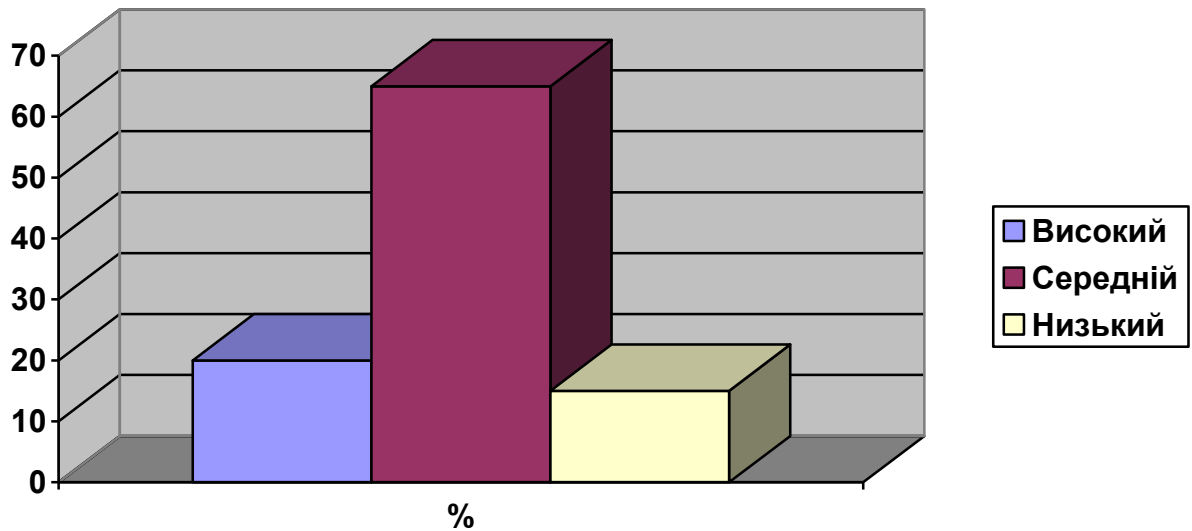
Далі розглянемо результати діагностики за 2 методикою.

Обробка: підраховується загальна сума балів за всіма показниками, дається висновок про рівень розвитку комунікативних здібностей дитини: 116-145 балів - дуже високий, 87-115 балів - високий, 58-86 балів - середній, 29-57 балів - низький. Це дослідження дозволяє побачити глибину прояву тієї чи іншої комунікативної якості у дитини. Результати надані в таблиці 2.2

Таблиця 2.2

Результати діагностики по методиці «Карта спостережень за проявами комунікативних здібностей у дошкільнят»

№	Ім'я дитини	Загальна кількість балів	Рівень
1	Іван	70	Середній
2	Марія	54	Низький
3	Богдан	119	Високий
4	Альона	85	Середній
5	Ігор	90	Високий
6	Кіра	81	Середній
7	Микита	79	Середній
8	Юля	67	Середній
9	Влад	88	Високий
10	Віка	86	Середній
11	Сергій	92	Високий
12	Оля	61	Середній
13	Саша	73	Середній
14	Софія	55	Низький
15	Олег	80	Середній
16	Міла	77	Середній
17	Марк	56	Низький
18	Іра	58	Середній
19	Денис	63	Середній
20	Даша	82	Середній

Рис. 2.2. Результати дослідження комунікативних якостей

Виходячи з отриманих даних можна зробити висновок що комунікативні якості у 15 % (3 дитини) розвинені слабо, 65 % дітей (13 чоловік) мають середній рівень, це говорить про те, що такі дошкільники відкриті для спілкування, їм цікавий внутрішній світ людини, що поряд. 20 % дітей (4 дошкільника) мають високий рівень.

Діти з низьким рівнем не прагнуть до спілкування, бувають замкнуті, не дуже балакучі, не проявляють себе на уроці і на перерві. Такі дошкільники люблять залишатися на самоті, їм важко даються нові знайомства та контакти.

Дошкільнята які отримали середній рівень в незнайомій обстановці ведуть себе більш менш впевнено. Вони мають певне коло друзів але й не бояться нових знайомств, вміють відстоювати свою точку зору, проявляти ініціативу під час спілкування. Варто зазначити що такі діти здатні швидко змінювати коло своїх друзів та свої принципи.

Високий рівень комунікативних здібностей виявився всього у 4 дітей. Таким дітям дуже легко спілкуватися з оточуючими вони вміють швидко заручитися підтримкою співрозмовника. Вони швидко орієнтуються в ситуаціях, спокійно поведуть себе з новими людьми, в змозі приймати самостійне рішення. Такі діти завжди помітні у колективі вони організовують

різні ігри, збирають команду і прагнуть бути першими під час якихось змагань.

Остання діагностична методика є найпростішою для сприймання її дітьми- проективний малюнок (53, 109). Дошкільникам було запропоновано намалювати людину.

Завдяки цьому методу можна визначити як дитина сама себе оцінює, що для неї головне в спілкуванні з оточуючими та дізнатися деякі риси її характеру.

В результаті отриманих малюнків маємо коротку характеристику рівня комунікативних функцій стосовно кожної дитини.

1. Іван намалював малюнок з чітко прорисованими рисами обличчя, що говорить про відкритість, оптимізм та дружелюбність дитини. Хлопчик позитивно налаштований, його комунікативні якості можна оцінити на високому рівні.

2. Малюнок дівчинки Марії трохи відрізняється від попереднього. Дівчинка також зобразила людину, яка посміхається, руки персонажа розведені, тобто Марія є дружелюбною дівчинкою. Але заштриховані ноги у людини на малюнку говорять про те, що вона не завжди впевнена в своїх силах, іноді воліє перемовчати та залишитися осторонь. Рівень середній.

3. Богдан в попередніх двох дослідженнях мав високий рівень комунікативних функцій. Проективна методика тільки підтвердила ці результати. Людина, яку він намалював виглядає мужньо, про це свідчить чітко прорисоване волосся на голові. Плюс радісна посмішка та зображені вуха - все це разом говорить про відмінну комунікацію Богдана.

4. Альона по результатах аналізу малюнка має середній рівень розвитку комунікативних функцій. Великі очі у людини говорять про емоційність. Людина на її малюнку вдягнена в «чарівну одягу», якої в реальності не існує, такий факт говорить про підвищену тривожність у дошкільника. В той же час дівчина намалювала посмішку на обличчі людини, що каже про її щирість під час спілкування. Також намальовані руки, які розведені в різні сторони підкреслюють її бажання спілкуватися з однолітками.

5. На малюнку Ігоря людина зображена немов справжня. Хлопчик намалював всі деталі рис обличчя (очі, губи, ніс, брови), параметри частин обличчя говорять про високу комунікабельність Ігоря. Обведені кілька разів очі-знак допитливості та зацікавленості дитини. Довга шия персонажа свідчить, що дитина контролює свої емоції. За результатами у хлопчика високий рівень.

6. Кіра на своєму малюнку особливу увагу приділила обличчю людини. У героя великі гарні очі з гарними довгими віями. Можна сказати, що дівчину дуже хвилює думка оточуючих та вона хоче завжди виглядати гарною. Любить привертати увагу та інколи веде себе демонстративно. Рівень середній.

7. Малюнок Микити відрізняється від попередніх малюнків. Він зобразив людину у темних окулярах. Можливо, напередодні в нього був конфлікт з однолітками та він так проявив своє небажання це бачити, ніби закришивсь від усіх. Маленькі вуха у персонажа говорять, що Микита не сприймає критику в свій адрес. Рівень середній.

8. Про високий рівень розвитку комунікативних функцій у малюнку Юлі свідчать такі деталі: добре промальована голова людини, є очі, вуха, рот, ніс. Такий малюнок говорить про добрий емоційний стан. Рівень високий

9. Хлопчик Влад на своєму малюнку представив героя у якого голова намальована дуже слабкою лінією. Це може свідчити про проблему в спілкуванні з оточуючими. Риси обличчя промальовані дуже нечітко, що підтверджує попередній висновок. Дитина намалювала у героя маленькі очі, а це свідчить про недовіру та підозрілість до оточуючих. Рівень низький.

10. Віка намалювала людину усміхнену з розкритими обіймами. Варто зазначити, що у героя великі долоні, що говорить про іноді агресивну поведінку дитини. Рівень середній

11. Сергій за результатами аналізу малюнка має високий рівень розвитку комунікативних функцій. Про це говорять чітко підкреслені деталі малюнку, намальоване волосся на голові людини свідчить про мужність хлопчика. Рівень високий.

12. Оля під час діагностування була засмучена, тому її малюнок передає ці почуття. Розривчасті лінії на листі, відсутність посмішки у людини та рот, який зображений прямою рисою свідчать про низький рівень комунікації.

13. Саша намалювала гарну людину, яка усміхається та має під ногами опору в вигляді землі. Дівчина не завжди готова спілкуватися з дітьми, більше любить сама гратися, у малюнку вона намалювала руки спущені до низу. Рівень середній.

14. Софію характеризують як дівчинку, яка не завжди щіра з оточуючими. Своім малюнком вона це підтвердила, зобразивши в останню чергу голову людини. В цілому рисунок свідчить про середній рівень комунікації.

15. Хлопчик Олег намалював людину з довгою та витягнутою шиєю. Це характеризує хлопчика як людину стриману та здатну контролювати емоції. Також на малюнку хлопчика багато сірого кольору(одяг та волосся намальованої людини) людини а це свідчить про якісь переживання дитини. Рівень середній

16. Міла має високий рівень. Її людина має чіткі лінії рук та ніг, посмішку та наявність очей.

17. У Марка людина на малюнку намальована з великими вухами що свідчить про залежність дитини від думки оточуючих. Також герой має чітко прорисовані всі риси обличчя та розкриті обійми отже маємо середній рівень розвитку комунікативних функцій.

18. На малюнку Іри людина має всі риси обличчя, виглядає усміхненою, її руки в спокійному стані. Середній рівень

19. Денис намалював людину на аркуші дуже маленького розміру це говорить про те що дитина відчуває себе слабкою і не вірить у власні сили комунікація у такої дитина буде порушена маємо низький рівень.

20. Паша зобразив людину середньої статури дуже виділив волосся- воно заштриховане це свідчить про підвищену тривожність. В той же час інші деталі такі як усмішка руки розставлені в різні сторони та використані кольори говорять про те що хлопчик налаштован на спілкування та не є агресивним. Рівень середній.

Результати проєктивної методики надані в таблиці 2.3

Таблиця 2.3

Результати діагностики по методиці «Намалюй людину»

№	Ім'я	Рівень
1	Іван	Високий
2	Марія	Середній
3	Богдан	Високий
4	Альона	Середній
5	Ігор	Високий
6	Кіра	Середній
7	Микита	Середній
8	Юля	Високий
9	Влад	Низький
10	Віка	Середній
11	Сергій	Високий
12	Оля	Низький
13	Саша	Середній
14	Софія	Середній
15	Олег	Середній
16	Міла	Високий
17	Марк	Середній
18	Іра	Середній
19	Денис	Низький
20	Даша	Середній

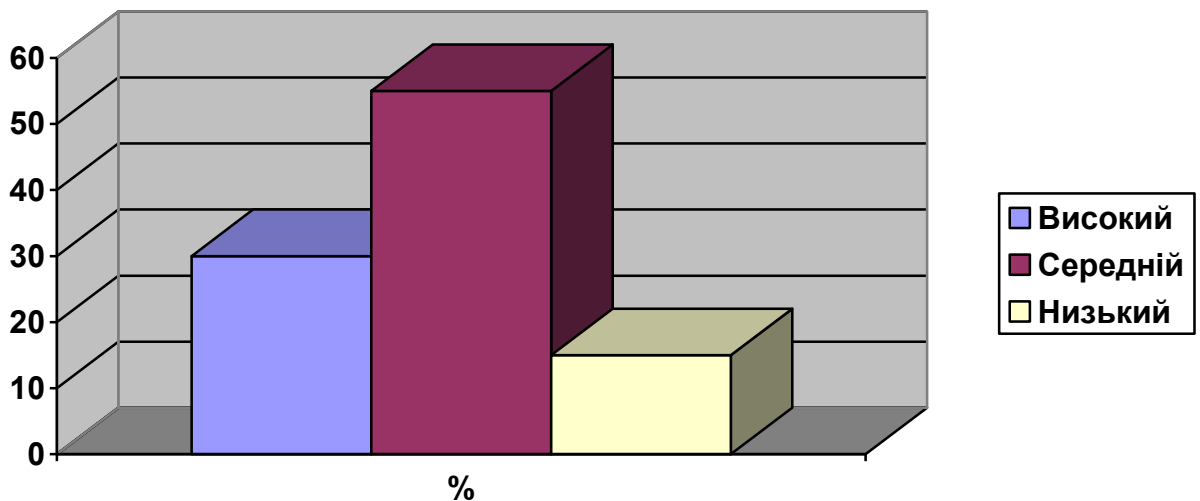

Рис. 2.3. Результати проєктивної методики

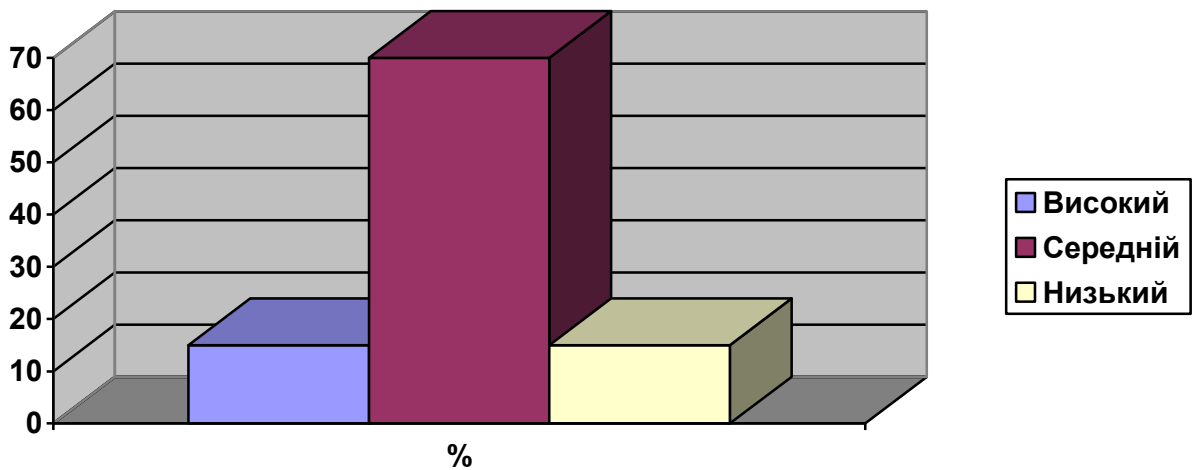
За результатами цієї діагностики отримали наступні цифри: високий рівень мають 30% дітей (6 чоловік), середній рівень у 55% дошкільнят(11 дітей), низький рівень у 15% (3 дитини).

За результатами досліджень на експериментальному етапі отримали дані які занесені в Таблицю 2.4 «Результати діагностики на експериментальному рівні».

Таблиця 2.4

Результати діагностики на експериментальному рівні

№	Ім'я	Методика 1	Методика 2	Методика 3	Загальний рівень
1	Іван	Середній	Середній	Високий	Середній
2	Марія	Низький	Низький	Середній	Низький
3	Богдан	Високий	Високий	Високий	Високий
4	Альона	Низький	Середній	Середній	Середній
5	Ігор	Високий	Високий	Високий	Високий
6	Кіра	Середній	Середній	Середній	Середній
7	Микита	Низький	Середній	Середній	Середній
8	Юля	Середній	Середній	Високий	Середній
9	Влад	Високий	Високий	Низький	Середній
10	Віка	Низький	Середній	Середній	Середній
11	Сергій	Середній	Високий	Високий	Високий
12	Оля	Низький	Середній	Низький	Низький
13	Саша	Середній	Середній	Середній	Середній
14	Софія	Низький	Низький	Середній	Низький
15	Олег	Середній	Середній	Середній	Середній
16	Міла	Середній	Середній	Високий	Середній
17	Марк	Середній	Низький	Середній	Середній
18	Іра	Низький	Середній	Середній	Середній
19	Денис	Середній	Середній	Низький	Середній
20	Даша	Високий	Середній	Середній	Середній

Рис. 2.4. Результати експериментального етапу

За результатами ітогової таблиці бачимо, що рівні сформованості комунікативних умінь в групі розподілені таким чином: 15% (3 дитини) мають високий рівень, 70% дошкільників (14 дітей)- середній рівень, 15%(3 дитини) мають низький рівень комунікативності.

Для поліпшення рівня комунікативної компетентності дошкільників, удосконалення існуючих та розвитку нових вмінь прийнято рішення про створення програми заходів, яка буде направлена на вирішення цих проблем.

РОЗДІЛ 3

ПРОГРАМА РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДОШКІЛЬНЯТ У ПРОЦЕСІ ТВОРЧИХ ЗАНЯТЬ

3.1. Характеристика та різновиди творчих занять з дошкільниками та особливості їх організації

Необхідною умовою життя людини є спілкування без нього неможливе повноцінне становлення та формування особистості. [57].

Реальність і необхідність спілкування визначена спільною діяльністю: щоб жити люди змушені взаємодіяти. Спілкування дозволяє організовувати суспільну діяльність і збагатити її новими зв'язками і відносинами між людьми [2,16]. Щоб стати соціально повноправним членом суспільства людина повинна вивчати правила взаємодії з людьми [122]. Іншими словами, спілкування буде ефективно лише тоді, коли люди, які взаємодіють один з одним, компетентні в даній ситуації [42]. У найзагальнішому плані компетентність у спілкуванні передбачає розвиток адекватної орієнтації людини в самому собі - власному психологічному потенціалі, потенціалі партнера, в ситуації і задачі [78].

Таким чином, формування комунікативної компетенції людини є актуальною проблемою соціальної психології, рішення якої має важливе значення як для кожної конкретної людини, так і для суспільства в цілому [57].

На підставі отриманих результатів дослідження експериментального етапу прийнято рішення про написання програми, яка сприятиме подальшому розвитку і підвищенню рівня комунікативної компетентності дошкільнят.

Основа програми це різноманітні творчі заняття з якими діти вже стикалися та мають певний досвід участі в них. Серед них заняття з малювання, ліплення, аплікації, проведення рухливих та дидактичних ігор, а також вправи на розвиток мови (загадки скоромовки).

Образотворча діяльність дає дитині досвід самовираження та інтуїтивне осягнення сутності речей, дійсності, підносить культуру зорового сприймання, формує спостережливість, дає багатий зміст для розумового розвитку дитини. Для того, щоб залишатися значимим для дитини видом діяльності, малювання повинно бути діяльністю в якій дитина відчуває себе успішною і щасливою. Важливою є щира зацікавленість дорослого, впевненість у тому, що дитина здатна здійснювати відкриття, розуміння того, що відкриття маленького художника саме у його малюнку [12].

Образотворча діяльність формує розвивальне предметне середовище. За умови грамотного добору обладнання та матеріалів знімається напруження у дітей, оптимізується емоційний настрій, полегшується процес соціоемоційної взаємодії [99, 36].

У малюванні дитина виявляє своє прагнення до пізнання навколишнього світу і певною мірою рівень цього пізнання. Чим краще в неї розвинені сприймання, спостережливість, чим ширший запас уявлень, тим повніше і точніше вона відображає дійсність у своїй творчості, тим багатші, виразніші її малюнки.

Образотворча діяльність надає максимальні можливості для виявлення індивідуальних особливостей дітей. Так, у малюнку дитина висловлює не лише розуміння значення слів, а й своє ставлення до зображеного (у ньому відразу можна побачити, що є головним для дитини, а що другорядним, у малюнку завжди присутній емоційний і змістовий центри) за допомогою зображувально-виражальних засобів: кольору, лінії, форми, розміру, композиції, ритму. Для того, щоб зрозуміти малюків, іноді достатньо побачити те, що вони намалювали. Так, кольорова гама в зображувальних роботах дітей – індикатор палітри почуттів. Те, до чого дитина ставиться негативно, що викликає в неї неприємні переживання, зображується аморфним, у темних одноманітних кольорах, за допомогою хаотичних ліній. Те, що дитині подобається, замальовується більш виразно, чітко, деталізовано, яскравими фарбами, красивими лініями (образи позитивних казкових персонажів – Червоної Шапочки, Попелюшки – передаються в малюнках світлим, красивим

забарвленням, а негативних героїв – злого вовка, Змія Горинича – потворними, невизначеними за своїми обрисами, темними за забарвленням). Те, до чого дитина ставиться позитивно, вона часто розмальовує улюбленим кольором: червоні листочки, червоний ведмедик тощо.

Дії з малювання дають дітям можливість взаємодіяти один з одним і покращувати свої соціальні навички і, таким чином, покращують їх соціально-емоційний розвиток. Наприклад, вони взаємодіють один з одним під час малювання. Це дає дітям можливість висловлювати свої почуття, ставитися один до одного з повагою, що також є основою для виховання у всіх почуття терпимості. Таким чином, малювання може поліпшити соціально-емоційний розвиток дітей, а також допомагає збалансувати їх уяву [174, 25].

Працюючи в техніці аплікації дошкільник відчуває цілу гаму позитивних емоцій. Гарний, функціональний виріб – один з основних мотивів, що спонукає дитину до подальшої творчості, до прагнення створювати або вдосконалювати що-небудь самому, власними зусиллями, отримуючи при цьому задоволення як від динаміки свого розвитку, так і від самого процесу роботи, який з повним правом можна назвати творчістю. Працюючи над аплікацією варто забезпечувати інтегративний підхід, включаючи в структуру заняття елементи гри, пісень, твори художньої літератури тощо. Для розвитку творчої активності старших дошкільників необхідно, щоб елемент новизни, незавершеності був присутній на кожному занятті; необхідно, щоб перед дитиною була велика різноманітність доступних художніх технік, що дають поживу для розуму, розвитку уяви, спостережливості, розширенню кругозору [27].

Аплікаційна діяльність дошкільнят вчить долати труднощі, виявляти трудові зусилля, опановувати трудові навички. Спочатку у дітей виникає інтерес до перетворення паперу; поступово з'являються нові мотиви творчості – бажання отримати результат, створити певне зображення. Захоплення аплікацією допомагає розвинути спостережливість, уяву, творчі здібності. Адже для того, щоб зробити, наприклад, пташку чи тварину в техніці аплікації необхідно знати їх форму, звички і манеру рухатися, інакше собака не буде схожа на собаку, а горобець на горобця. Якщо цього не зробити, то, швидше за

все, робота не дасть бажаного результату стане чисто технічним повторенням зразка. Крім того, необхідно бачити і відчувати об'єкт, який ви хочете зробити. За допомогою аплікації у дитини відбувається формування любові до природи, вміння відчувати її красу і захоплюватися нею, що має значення не тільки для розвитку дітей, а й для виховання, зокрема, для пробудження у дошкільнят патріотичних почуттів, чуйності до навколишнього, потреби до праці, сприяє фізичному загартуванню, а також розширенню кругозору [27].

У роботі з дітьми старшої вікової групи використовують три види ліплення: предметне, сюжетне і декоративне. Кожен з цих видів має свої особливості та завдання. У предметному ліпленні зображення окремих предметів для дитини є більш простим, ніж у малюванні. Діти з цікавістю ліплять фігури людей і тварин. В результаті навчання дітей можна підвести до відносно правильного зображення людини і тварини, хоча при ліпленні цих предметів вони надають лише найбільш яскраві, характерні ознаки, а форма основних частин залишається узагальненою.

Сюжетне ліплення вимагає від дітей великого обсягу роботи, так як потрібно виліпити кожен предмет, що входить в композицію, встановити його в потрібному положенні на підставці або без неї та доповнити ліплення деталями. Сюжетом для ліплення можуть служити епізоди з навколишнього життя, зміст казок, оповідань. Виразність сюжетних композицій залежить не тільки від того, як діти вміють зображувати форму, але і від того, як вони пов'язують фігури між собою. Основними завданнями в процесі сюжетного ліплення є: навчити дітей втілювати уявні образи у композиції з 2-3 предметів; вчити творчо підходити до вирішення сюжету, виділяючи основне. Сюжетне ліплення проводиться лише в старшій (підготовчій) групах. Пов'язано це з тим, що дитині потрібно багато знати про предмети і вміти користуватися різними прийомами зображення. В попередніх групах діти лише готуються до сюжетного ліплення і накопичують необхідні знання та вміння.

Декоративне ліплення передбачає знайомство дітей з народним прикладним мистецтвом, з різними його видами, у тому числі і дрібною

декоративною пластикою народних умільців. Гарні узагальнені форми, що зображують ляльок, звірів, птахів з яскравим розписом, радують дітей і позитивно впливають на розвиток їх художнього смаку, розширюють дитячі уявлення і фантазію. Малятам подобаються декоративні вироби, створені гончарями. Діти охоче розглядають прості, а іноді і хитромудрі форми кухлів, солонок, кашпо і інших виробів. Спостерігаючи дрібну декоративну пластику народних майстрів, старші дошкільнята можуть самі створювати цікаві вироби, які в подальшому можна застосувати для ігор, для прикраси кімнати, як сувеніри. Декоративне ліплення дозволяє вчити дітей попередньо продумувати тему, створювати заздалегідь ескіз у вигляді малюнка, умовно вирішувати форму предмета і розпис. У старшій групі вихователь надає дітям більше самостійності у виборі теми, у можливості обміркувати її заздалегідь і виконати. Важливо, щоб діти навчилися розуміти і передавати в ліпленні характер зображуваного. Для цього вихователь повинен підбирати для зображення предмети з яскраво вираженими рисами. Багато способів ліплення дітям знайомі. Вони вміють створювати основні форми, видозмінювати їх, а отже, вихователю немає потреби вдаватися до показу зображення на кожному занятті. Все частіше він покладається на самостійність дітей у вирішенні тих чи інших питань. На цьому етапі завдання вихователя – зрозуміти задум дитини і допомогти його втілити [123].

Діти ліплять людей, тварин, посуд, транспорт, овочі, фрукти, іграшки. Різноманітність тематики пов'язана з тим, що ліплення, як і інші види образотворчої діяльності, в першу чергу виконує виховні завдання, задовольняючи пізнавальні і творчі потреби дитини [79].

Основним виразним засобом ліплення є пластичність. Завдяки пластичності матеріалу дитина передає динаміку рухів, оскільки під впливом пальців форма змінює свої окреслення, фігурка набуває різних поз, поворотів, нахилів тощо. Реальність об'єму, відчуття його долонями, кінчиками пальців сприяють активним діям дитини звиліпленою фігуркою. Вона легко пересуває її у просторі (ближче, далі від себе), оглядає, обстежує з усіх боків [56, 44].

Загадки-алегоричне зображення будь-якого предмета чи явища, загадковий опис якого необхідно відгадати. Вони відіграють велику роль для психологічного розвитку дошкільнят. Пропонуючи дітям загадки, дорослий вчить не тільки вгадувати за істотними ознаками той чи інший предмет, але водночас використовує його найменування в якості вправ для розвитку фонематичного сприйняття: вміння чути певний звук у слові – відгадки, відрізнити від іншого звука, близького за вимовою і звучанням. Відгадування загадок розвиває кмітливість, спостережливість. Діти люблять не тільки відгадувати і загадувати відомі їм загадки, але й складати свої. Вміння скласти свої загадки (охарактеризувати предмет, поставити обов'язкове запитання, знайти відповідне визначення до предмета) розвиває логічне мислення і мову [10, 7-8].

Використовуючи в мовленні прислів'я та приказки, дорослий учить дитину спілкуватися виразною мовою. А спілкування з дорослим - основне джерело формування мовленнєвих умінь та навичок дитини [90].

В освітній діяльності зі старшими дошкільниками, буде доречним використання прийому «входження в казку». Для цього потрібно залучити дітей до ігрової діяльності за змістом казки, зокрема можна провести: ігри-драматизації; ігри-пантоміми; ігри-жарти; ігрові вправи на розв'язання проблемно-пошукових ситуацій; спеціальні мовленнєві ігри» [91, 22].

Для вправління дошкільників у темпі й силі голосу доцільно запропонувати промовляти скоромовку так: пошепки – повільно, тихо – трохи швидше, голосніше – ще швидше, голосно – швидше. У скоромовках діти не лише навчаються вимовляти важкі сполучення звуків, але й вправляють артикуляційний апарат, вчаться володіти голосом, регулюючи його силу і темп [14, 81].

3.2. Програма розвитку комунікативної компетентності дітей у процесі творчих занять

Дана програма спрямована на підвищення рівня комунікації у дошкільників зокрема на виявлення доброти, співчуття до навколишнього світу, доброзичливого та уважного ставлення до однолітків, дорослих та літніх людей.

За результатами констатуючого етапу дослідження було зроблено висновок, що у частини дошкільників комунікативна компетентність сформована не на достатньому рівні, тому для підвищення рівня комунікативної компетентності дошкільнят прийняте рішення про розробку програми, яка спрямована на розвиток та удосконалення комунікативних навичок за допомогою творчих занять.

Метою формуючого етапу дослідження є підвищення рівня розвитку комунікативної компетентності у дошкільників шляхом розробки та реалізації комплексу творчих занять.

Основними завданнями на формуючому етапі дослідження були:

1. Обґрунтувати принципи та педагогічні умови організації формування дітей старшого дошкільного віку у дослідницько-експериментальній діяльності;
2. Складання експериментальної програми і її реалізація в групі, проведення занять на практиці;
3. Експериментально перевірити ефективність розробленої програми;
4. Проаналізувати проведені заняття;

Учасники проекту: діти старшого дошкільного віку, педагоги, батьки дітей.

Психологічні дослідження показали, що найбільш важливими якостями, що відрізняють популярних дітей від непопулярних, є доброта, чуйність, здатність допомогти і поступитися, доброзичливість тощо. В основі всіх цих якостей лежить особливе ставлення до однолітка, яке можна охарактеризувати як причетність до іншого. Таке ставлення до однолітків складається у деяких

дітей вже до кінця дошкільного віку, і саме воно робить дитину популярним і віддається перевага однолітками, успішними в сфері спілкування.

Терміни реалізації програми: 2 місяці.

В основу педагогічної роботи були покладені принципи

- принцип системності, цілісності, здійснення між предметних і внутрішньо предметних зв'язків;
- принцип оптимальності, що передбачає єдність і оптимальне поєднання теорії та практики, репродукції і творчості, індивідуального і колективного, раціонального і емоційного, оптимальної складності та проблемності;
- принцип динамічності, що передбачає перехід розвитку в саморозвиток, навчання в самонавчання;
- принцип організації і стимулювання творчого процесу, що спрямований на зворотний зв'язок;
- принцип індивідуалізації, який спрямований на врахування вікових та індивідуальних особливостей дітей, заохочення успіху [87].
- принцип вільного вибору (дитина має обрати той вид діяльності, який їй до вподоби);
- Принцип зворотного зв'язку (вихователь контролює, супроводжує та корегує за потреби процес формування комунікативної компетенції систематично).

Плановані результати:

- створення предметно-розвиваючого середовища;
- формування і розвиток уміння організувати успішну взаємодію з оточуючими дітьми, спираючись на розуміння соціальних відносин;
- розвиток спілкування з однолітками, спонукання бажання брати участь у спільній діяльності з іншими учнями;
- збагачення і розширення словникового запасу;
- вміння домовлятися;
- оформлювати свої думки в усній і письмовій мові з урахуванням своїх навчальних і життєвих мовних ситуацій.

Організуючи комунікацію дошкільників, вихователь має навчити дітей дотримуватись певних правил позитивного спілкування та взаємодії:

- поважати співбесідника, адже базовими потребами кожного дошкільника є потреба у визнанні, значущості та повазі;
- проявляти повагу можливо по різному, надавати право вибору, схвалювати досягнення, не заважати висловлювати думку;
- проявляти інтерес до проблеми співбесідника – інтерес має бути щирим і виражатися за допомогою слів, жестів, адже байдужість до товариша гальмує мовленнєву взаємодію.

Програма включає в себе комплекс занять - вправи та ігри, спрямовані на:

- розвиток комунікативних здібностей;
- ознайомлення з набором стійких стереотипів в ситуаціях (вітання, прощання, прохання, вибачення і т.д.);
- формування якостей, необхідних для спілкування (симпатія, відкритість, доброзичливість);
- формування вміння слухати і чути співрозмовника;
- розвиток почуття емпатії і впевненості в собі;
- досягнення дітьми емоційної стійкості і саморегуляції, самоконтролю за своїми особливостями і особливостями інших людей, враховуючи їх в ході спілкування.

Терміни проведення програми з 25 січня 2021 року по 2 квітня 2021 року. Перший етап (збір даних за методиками) проходив з 25 січня по 1 лютого. Формуючий етап (реалізація програми) відбувався з 8 лютого по 26 березня. Третій етап (повторна діагностика та підсумки) з 27 березня по 2 квітня.

Нижче в таблицях (3.5-3.11) наводиться перелік занять на кожний день визначеного періоду.

Перелік занять в період з 8.02 по 12.02

№	Дата проведення, день тижня	Форма проведення	Назва заходу
1	08.02 понеділок	Аплікація	Подарунок до Дня Святого Валентина. «Люблячі сердечка» [25]
2	09.02 вівторок	Рухливі ігри	- Гра «Козачок» [168, 49] - Гра «Пес Барбос» [168, 50]
№	Дата проведення, день тижня	Форма проведення	Назва заходу
3	10.02 середа	Малюванн я	Як намалювати серце олівцем поетапно? [147]
4	11.02 четвер	Розвиток мовлення	- Метафори-загадки [12, 127-128] - Скоромовки для розвитку мовлення дітей [119]
5	12.02 п'ятниця	Ліплення	Сувенір до Дня святого Валентина з солоного тіста. Майстер-клас з рукоділля: «Чудо з ромашками» (тісто пластика) [124]

Докладний опис занять наведений в додатку В

Таблиця 3.6

Перелік занять в період з 15.02 по 19.02

№	Дата проведення, день тижня	Форма проведення	Назва заходу
1	15.02 понеділок	Аплікація	«Балерина з серветок» [9]
2	16.02 вівторок	Рухливі ігри	- Гра «Діти і вовк» [168, 50] - Гра «Їжак і миші» [168, 52]
3	17.02 середа	Малювання	Малюнок татові на 23 лютого. Малюємо літак легко і швидко [146]
4	18.02 четвер	Розвиток мовлення	- Гра «Добрі ельфи [96, 89] - Скоромовки [118] - Звуковий аналіз [118]
5	19.02 п'ятниця	Ліплення	Майстер-клас з покроковим фото. Подарунок до 23 лютого «Медалька для тата» з солоного тіста [102]

Докладний опис занять наведений в додатку Г

Таблиця 3.7

Перелік занять в період з 22.02 по 26.02

№	Дата проведення, день тижня	Форма проведення	Назва заходу
1	22.02 понеділок	Аплікація	«Кораблик для тата до 23 лютого» [5]
2	23.02 вівторок	Рухливі ігри	- Гра «Літаки» [54,6] - Гра «Ввічлива зарядка» [54,7]
3	24.02 середа	Малювання	Нетрадиційна техніка малювання в дитячому садку. Малювання долоньками і пальчиками Як намалювати яблуньку? [74]
4	25.02 четвер	Розвиток мовлення	- Гра «Життя в лісі» [96, 85] - Робота над поповненням словникового запасу дітей [118] - Продовжити речення [118]
5	26.02 п'ятниця	Ліплення	Порося з солоного тіста своїми руками крок за кроком з фото Хрюша із солоного тіста своїми руками [104]

Докладний опис занять наведений в додатку Д

Таблиця 3.8

Перелік занять в період з 01.03 по 05.03

№	Дата проведення, день тижня	Форма проведення	Назва заходу
1	01.03 понеділок	Аплікація	Виготовлення вітальної листівки з 8 березня для мам - букет «Весняний» [141]
2	02.03 вівторок	Рухливі ігри	- Гра «Заборонений рух» [54,7] - Гра «Кольорова кімната» [54,3]
3	03.03 середа	Малювання	Майстер-клас з нетрадиційного малювання - використання пластикової пляшки «Оригінальна гілочка» [131]

Продовження табл. 3.8

№	Дата проведення, день тижня	Форма проведення	Назва заходу
4	04.03 четвер	Розвиток мовлення	Розвиваюче заняття « Слухаємо і розповідаємо казку ». Народна казка «Ріпка».[50] Загадки для дітей про літери алфавіту [45]
5	05.03 п'ятниця	Ліплення	Троянди з пластиліну своїми руками Майстер-клас з покроковим фото «Троянди з пластиліну» [68]

Докладний опис занять наведений в додатку Е

Таблиця 3.9

Перелік занять в період з 08.03 по 12.03

№	Дата проведення, день тижня	Форма проведення	Назва заходу
1	08.03 понеділок		Вихідний день
2	09.03 вівторок	Рухливі ігри	- Гра «Старенька бабуся» [49, 17] - Гра «Повінь»[116]
3	10.03 середа	Малювання	Малювання мильними бульбашками в дитячому саду Малювання з застосуванням нетрадиційних технік зображення на тему «Капітошка» для дітей старшого дошкільного віку [75].
4	11.03 четвер	Розвиток мовлення	- Гра «Назви лагідно» [96, 90] - Вилучи «зайве» слово [118] - Упізнай предмет за цими словами [118]
5	12.03 п'ятниця	Ліплення	Їжачок з солоного тіста своїми руками [40]

Докладний опис занять наведений в додатку Є

Перелік занять в період з 15.03 по 19.03

№	Дата проведення, день тижня	Форма проведення	Назва заходу
1	15.03 понеділок	Аплікація	Весняна аплікація в дитячому садку «Веснянка» [21].
2	16.03 вівторок	Рухливі ігри	- Гра «Ярмарок» [49,10] - Гра «Веселка» [116]
3	17.03 середа	Малювання	Урок малювання в підготовчій групі. Соняшники у вазі [132]
4	18.03 четвер	Розвиток мовлення	- Гра експеримент [107] - Загадки про город і овочі з відповідями[46]
5	19.03 п'ятниця	Ліплення	Горобина з солоного тіста своїми руками. Майстер-клас з покрововими фото [117]

Докладний опис занять наведений в додатку Ж

Таблиця 3.11

Перелік занять в період з 22.03 по 26.03

№	Дата проведення, день тижня	Форма проведення	Назва заходу
1	22.03 понеділок	Аплікація	«Царство диких звірів» [4].
2	23.03 вівторок	Рухливі ігри	1. Гра «Поводир» [49, 13-14] 2. Гра «Не спи не позіхай» [116]
3	24.03 середа	Малювання	Урок малювання в підготовчій групі. Соняшники у вазі. Закінчення заняття [132]
4	25.03 четвер	Розвиток мовлення	- Гра «Чия ланка швидше збереться»[116] - Загадки про пори року з відповідями [47]

Продовження табл. 3.11

№	Дата проведення, день тижня	Форма проведення	Назва заходу
5	26.03 п'ятниця	Ліплення	Горобина з солоного тіста своїми руками. Майстер-клас з покроковими фото. Закінчення заняття [117]

Докладний опис занять наведений в додатку 3

3.3. Аналіз ефективності програми розвитку комунікативної компетентності дошкільнят у процесі творчих занять

Після апробації програми було проведено повторну діагностику. Результати представлено в таблицях 3.12. - 3.16.

Таблиця 3.12

Результати діагностики на контрольному етапі по методиці

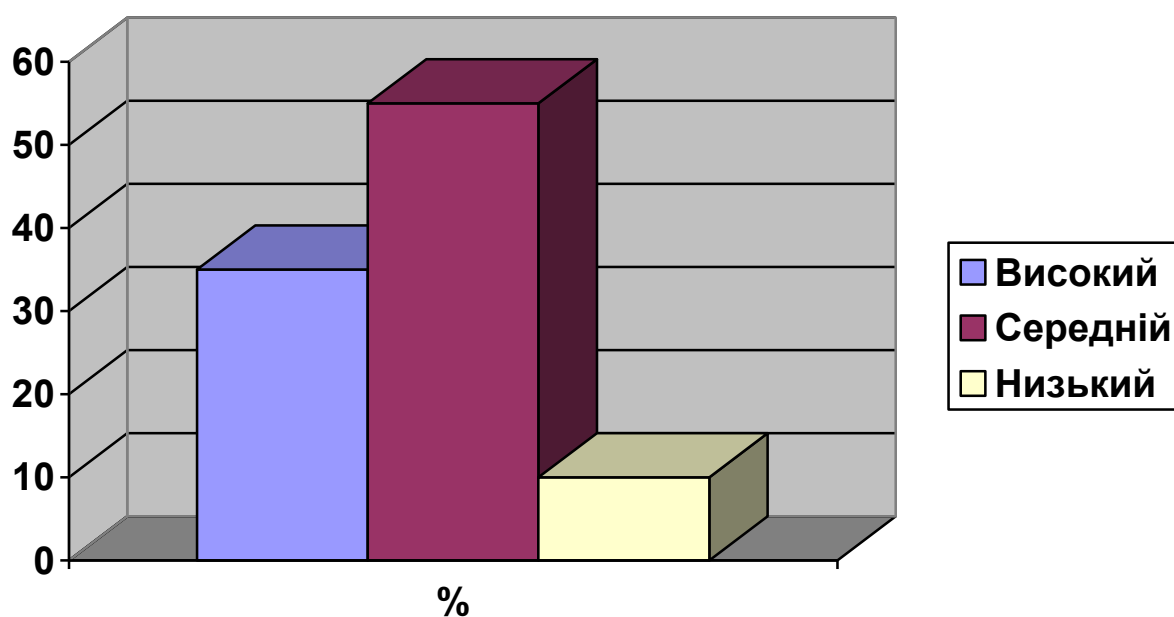
«Діагностика комунікативних здібностей»

№	Ім'я	Кількість набраних балів по кожній методиці				Загальна кількість	Рівень
		Методика 1	Методика 2	Методика 3	Методика 4		
1	Іван	3	2	1	2	8	Середній
2	Марія	2	1	1	2	6	Середній
3	Богдан	3	2	3	3	11	Високий
4	Альона	1	1	1	1	4	Низький
5	Ігор	3	2	3	3	11	Високий
6	Кіра	3	2	2	1	8	Середній
7	Микита	1	2	2	2	7	Середній
8	Юля	3	2	2	3	10	Високий
9	Влад	3	2	3	3	11	Високий
10	Віка	2	2	1	2	7	Середній
11	Сергій	3	1	3	1	8	Середній
12	Оля	1	1	2	2	6	Середній
13	Саша	2	3	2	2	9	Високий
14	Софія	2	1	2	1	6	Середній

Продовження табл. 3.12

№	Ім'я	Кількість набраних балів по кожній методиці				Загальна кількість	Рівень
		Методика 1	Методика 2	Методика 3	Методика 4		
15	Олег	2	2	1	1	6	Середній
16	Міла	3	1	1	2	7	Середній
17	Марк	2	3	2	2	9	Високий
18	Іра	1	1	1	1	4	Низький
19	Денис	1	2	1	2	6	Середній
20	Даша	3	2	2	2	9	Високий

На підставі проведеного дослідження отримали наступні результати (Рис. 3.5.)

Рис. 3.5. Результати дослідження рівня комунікативних здібностей

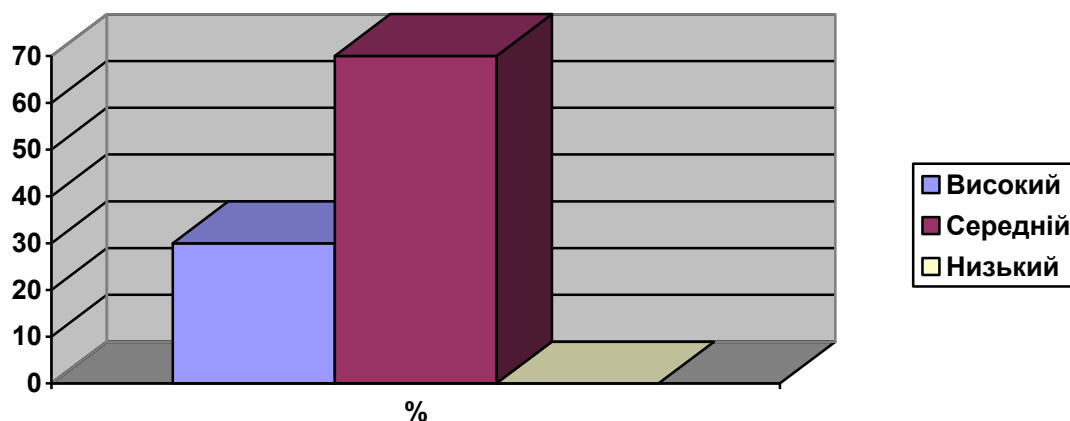
За отриманими результатами маємо такі дані: високий рівень мають 7 дітей (35%), середній 11 дошкільників (55%), низький рівень у 2 дітей (10%).

Таблиця 3.13

Результати діагностики на контрольному етапі по методиці «Карта спостережень за проявами комунікативних здібностей у дошкільнят»

№	Ім'я дитини	Загальна кількість балів	Рівень
1	Іван	87	Високий
2	Марія	64	Середній
3	Богдан	119	Високий
4	Альона	85	Середній
5	Ігор	90	Високий
6	Кіра	81	Середній
7	Микита	79	Середній
8	Юля	67	Середній
9	Влад	85	Середній
10	Віка	86	Середній
11	Сергій	92	Високий
12	Оля	61	Середній
13	Саша	73	Середній
14	Софія	65	Середній
15	Олег	80	Середній
16	Міла	87	Високий
17	Марк	66	Середній
18	Іра	58	Середній
19	Денис	63	Середній
20	Даша	87	Високий

На підставі проведеного дослідження отримали наступні результати які відображені на рисунку 3.6.

Рис. 3.6. Результати дослідження рівня комунікативних якостей

За результатами дослідження маємо такі цифри: високий рівень мають 6 дітей (30%) середній 14 дошкільників (70%). Дітей з низьким рівнем немає

Таблиця 3.14

**Результати діагностики на контрольному етапі по методиці
«Намалюй людину»**

№	Ім'я	Рівень
1	Іван	Високий
2	Марія	Середній
3	Богдан	Високий
4	Альона	Середній
5	Ігор	Високий
6	Кіра	Середній
7	Микита	Середній
8	Юля	Середній
9	Влад	Середній
10	Віка	Високий
11	Сергій	Високий
12	Оля	Низький
13	Саша	Середній
14	Софія	Середній
15	Олег	Середній
16	Міла	Середній
17	Марк	Середній
18	Іра	Середній
19	Денис	Середній
20	Даша	Високий

На підставі проведеного дослідження отримали наступні результати які відображені на рис. 3.7.

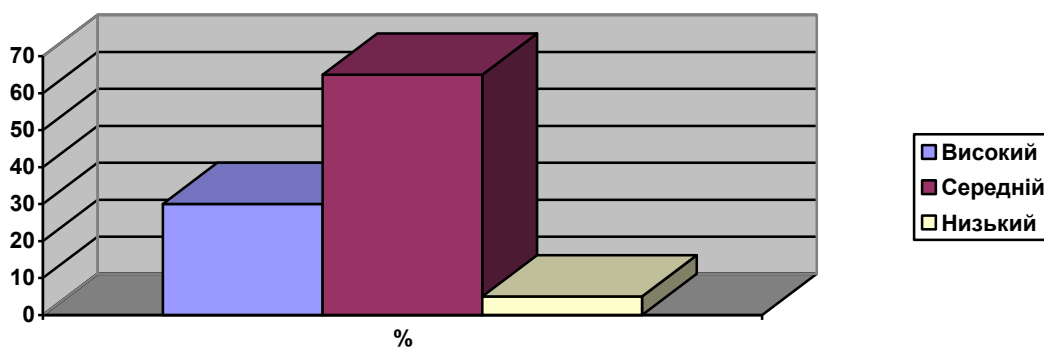

Рис. 3.7. Результати проективної методики

Високий рівень отримали 6 дітей (30%), середній рівень має 13 дошкільників (65%), низький у 1 дитини (5%).

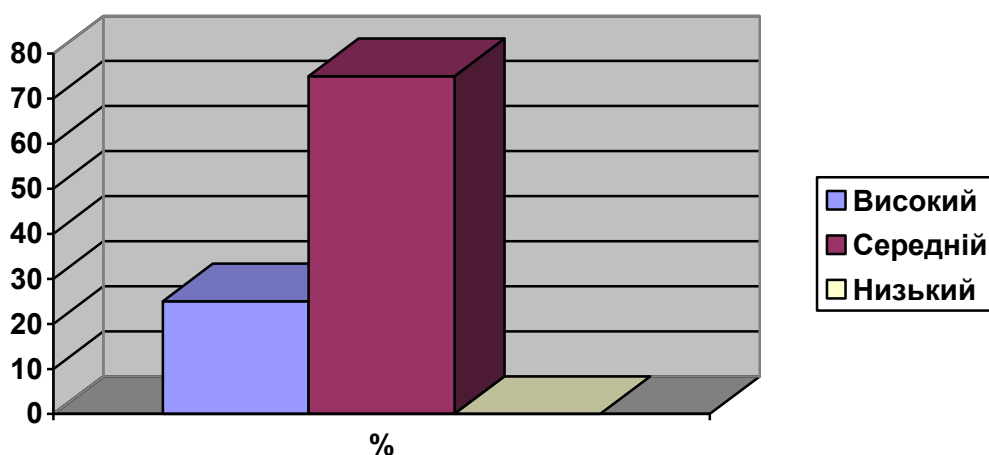
Узагальнені результати повторної діагностики представлено в таблиці 3.15

Таблиця 3.15

Результати діагностики на контрольному етапі

№	Ім'я	Методика 1	Методика 2	Методика 3	Загальний рівень
1	Іван	Середній	Високий	Високий	Високий
2	Марія	Середній	Середній	Середній	Середній
3	Богдан	Високий	Високий	Високий	Високий
4	Альона	Низький	Середній	Середній	Середній
5	Ігор	Високий	Високий	Високий	Високий
6	Кіра	Середній	Середній	Середній	Середній
7	Микита	Середній	Середній	Середній	Середній
8	Юля	Високий	Середній	Середній	Середній
9	Влад	Високий	Середній	Середній	Середній
10	Віка	Середній	Середній	Високий	Середній
11	Сергій	Середній	Високий	Високий	Високий
12	Оля	Середній	Середній	Низький	Середній
13	Саша	Високий	Середній	Середній	Середній
14	Софія	Середній	Середній	Середній	Середній
15	Олег	Середній	Середній	Середній	Середній
16	Міла	Середній	Високий	Середній	Середній
17	Марк	Високий	Середній	Середній	Середній
18	Іра	Низький	Середній	Середній	Середній
19	Денис	Середній	Середній	Середній	Середній
20	Даша	Високий	Високий	Високий	Високий

На підставі проведеного дослідження отримали наступні результати які відображені на рисунку 3.8.

Рис. 3.8. Результати діагностики на контрольному етапі

За результатами повторного дослідження після впровадження програми маємо наступні дані на контрольному етапі: високий рівень у 5 дошкільників (25%) середній мають 15 дітей (75%).

Нижче наведено таблицю з результатами на експериментальному та на контрольному рівні.

Таблиця 3.16

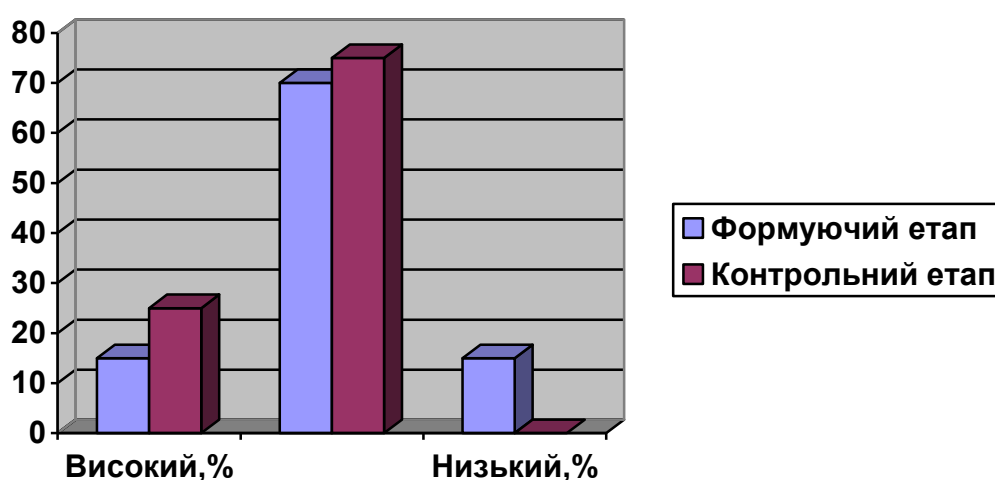
Результати діагностики на експериментальному та контрольному етапі

№	Ім'я	Результати на експериментальному етапі	Результати на контрольному етапі
1	Іван	Середній	Високий
2	Марія	Низький	Середній
3	Богдан	Високий	Високий
4	Альона	Середній	Середній
5	Ігор	Високий	Високий
6	Кіра	Середній	Середній
7	Микита	Середній	Середній
8	Юля	Середній	Середній
9	Влад	Середній	Середній
10	Віка	Середній	Середній
11	Сергій	Високий	Високий
12	Оля	Низький	Середній
13	Саша	Середній	Середній
14	Софія	Низький	Середній
15	Олег	Середній	Середній
16	Міла	Середній	Середній
17	Марк	Середній	Середній
18	Іра	Середній	Середній

Продовження табл. 3.16

№	Ім'я	Результати на експериментальному етапі	Результати на контрольному етапі
19	Денис	Середній	Середній
20	Даша	Середній	Високий

На підставі порівняльної таблиці отримали наступні результати які відображені на рис. 3.9.

Рис. 3.9. Порівняльні результати діагностики на експериментальному та контрольному етапі.

Проаналізувавши отримані дані маємо наступні результати: високий рівень комунікативної компетентності збільшився з 15 до 25% (з 3х до 5 дітей), середній рівень підвищився з 70 до 75% (з 14 до 15 дошкільників). Низький рівень компетентності до апробації програми становив 15% (3 дитини), а після не має ні однієї дитини з низьким рівнем комунікативної компетентності.

ВИСНОВКИ

Комунікація – процес взаємодії та спосіб спілкування, що дозволяє створювати, передавати та приймати різноманітну інформацію, комунікація є одним з найважливіших факторів життя людини в суспільстві.

У віці 5-7 років дитина активно починає розширювати коло свого спілкування. Велику роль в цьому грає рівень розвитку її комунікативної компетентності - сукупність комунікативних навичок які дозволяють дитини вдало формувати відносини з оточуючим світом дотримуючись загальновизнаних норм та правил поведінки у суспільстві.

Комунікативні здібності дошкільнят – це вміння, які направлені на спілкування дітей один з одним вміння вести діалог відповідати на поставлені запитання слухати співрозмовника та встановлювати контакт (зоровий та словесний). Часто буває що комунікативний рівень дитини є недостатньо розвиненим, в такому випадку цю проблему необхідно вирішувати тому що розвинута комунікація – це залог щасливого майбутнього вашої дитини.

Варто зазначити, що проблема розвитку комунікативної компетентності дітей 5-7 років досліджувалася як науковими класиками так і сучасними науковцями в різних аспектах: психологічному, психолінгвістичному, лінгвістичному, педагогічному, лінгводидактичному. Питання розвитку комунікативної компетентності у дошкільників розглядалось у працях таких науковців як А. Богуш, Т. Піроженко, І. Луценко, Н. Гавриш, В. Костомарова та ін.

Комунікативна компетентність розглядається науковцями як готовність дитини ефективно взаємодіяти з оточуючими людьми в системі міжособистісних стосунків. До її складу входять: уміння орієнтуватися в різних ситуаціях спілкування; уміння правильно визначати особливості емоційного стану себе та інших людей; уміння вибирати адекватні способи спілкування з оточуючими і реалізувати їх у процесі взаємодії.

У роботах українських авторів Н. Бабич, О. Квас, О. Запорожець, М. Лісіної, А. Гончаренко, А. Аніщук, М. Айзенбарт наголошується на пріоритетності розвитку комунікативно-мовленнєвої діяльності, оскільки вона є основою успішного освоєння дітьми життєвого простору.

В магістерській роботі на експериментальному етапі за результатами досліджень був визначений рівень сформованості комунікативних умінь дошкільників. Методики для дослідження були обрані згідно вікових особливостей дітей. Проаналізувавши отримані результати було виявлено що у дітей переважає середній рівень – 70% (14 дітей). В свою чергу низький рівень складає 15% (3 дитини), а високий 15 % (3 дитини).

У ході дослідження було написано та апробовано програму, спрямовану на підвищення рівня комунікативної компетентності дошкільників. В основу програми були покладені творчі заняття - малювання ліплення аплікація дидактичні вправи та рухливі ігри. Кожне з цих занять позитивно впливає на комунікативні вміння та дозволяє їх розширювати й удосконалювати.

На завершальному етапі роботи було проведено контрольний зріз з метою визначення ефективності та результативності програми. Результати засвідчили ефективність впровадженої програми. Так, високий рівень підвищився з 15% до 25%, середній склав 75%, низький рівень відсутній.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти в контексті сучасних освітніх парадигм: збірник матеріалів науково-практичної конференції викладачів і студентів факультету дошкільної, початкової освіти та мистецтв (Вінниця, ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 5-6 квітня 2017 р.) / за ред. О.А. Голюк ; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, факультет дошкільної, початкової освіти та мистецтв. – Вінниця: ТОВ “Меркьюрі-Поділля“, 2017. Вип. 6. 407 с. Юліана Муляр, студентка магістратури наук. кер. канд. пед. наук, доц. Бойчук В.М. Застосування нетрадиційних технік малювання в ДНЗ. URL : <http://dspace.vspu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/1638/zb%20kaf%20doshk%20i%20posh%20osvity.pdf?sequence=1&isAllowed=y#page=336>
2. Андреева Г.М. Социальная психология. Учебник для высших учебных заведений. Москва: Аспект Пресс, 2001 URL : http://umo.edu.ua/images/content/aspirantura/zabezp_discipl/1358737958_andreeva_socialnaya_psihologiya.pdf
3. Анна Степанова-Камиш «Нова українська школа» Новий стандарт дошкільної освіти. Відповіді на головні запитання. URL : <https://nus.org.ua/questions/novyj-standart-doshkilnoyi-osvity-vidpovidi-na-golovni-zapytannya/>
4. Аплікація дикі тварини в старшій групі шаблони. Колективне заняття по аплікації для дітей старшої групи «Царство диких звірів. «Тварини для зоопарку: Жираф» URL : <https://musearoma.ru/uk/applikaciya-dikie-zhivotnye-v-starshei-gruppe-shablonny-kollektivnoe-zanyatie/>
5. Апликация из бумаги "Кораблик для папы" для детей средней группы к 23 февраля. Пошаговая инструкция с фото URL : <https://kladraz.ru/blogs/marina-nikolaevna-gordienko/aplikacija-iz-bumagi-ko-rabliki-dlja-papy-s-detmi-srednei-grupy-master-klas-s-poshagovym-foto.html>

6. Ахьямова И. А. Формирование навыков невербального общения у старших дошкольников в процессе музыкального воспитания : диссертация кандидата педагогических наук. Екатеринбург, 2002. 140 с
7. Базовий компонент дошкільної освіти (державний стандарт дошкільної освіти) нова редакція. URL : https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
8. Байер О.М., Богущ А. М., Безсонова О.К., Брежнева О.Г., Гавриш Н. В., Загородня Л. П., Косенчук О. Г., Корнеева О.Л., Лисенко Г. М., Левінець Н. В., Машовець М.А.,Мордоус І.О., Нерянова С. І., Піроженко Т. О., Половіна О. А., Рейпольська О.Д., Шевчук А. С. Базовий компонент дошкільної освіти. URL : https://mon.gov.ua/storage/app/media/gromadskeobgovorennya/2020/11/10/_proekt-bazovyy-komponent-doshkilnoyi-osvity_1.pdf
9. Балерина з серветок своїми руками. Балерина з серветок. Майстер-клас. URL : <http://ped-kopilka.com.ua/blogs/viktorija-anatolevna-kudrjashova/balerina-iz-salfetok.html>
10. Батурина Г. И. Народная педагогика ученых дошкольников. / Г. И. Батурина, Т. Ф. Кузина. Москва, 1995. С. 7–8.
11. Бескоровайна А. О., студентка Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького.Умови формування комунікативних умінь і навичок у дітей старшого дошкільного віку Керівник: Канарова О. В., к. пед.н., доцент кафедри соціальної роботи, соціальної педагогіки та дошкільної освіти Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького
12. Біла І. М. Психологія дитячої творчості. Київ. : Фенікс, 2014. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/9940/1/%D0%9F%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F%20%D0%B4%D0%B8%D1%82%D1%8F%D1%87%D0%BE%D1%97%20%D1%82%D0%B2%D0%BE%D1%80%D1%87%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96.pdf>

13. Богуш А. М. Методика навчання дітей української мови в дошкільних навчальних закладах: підручник. 2-е вид., переробл. І доповн. Київ : Слово, 2011. 440
14. Богуш А. М. Українське народознавство в дошкільному закладі: навч. посіб / А. М. Богуш, Н. В. Лисенко. 2-е вид., переробл. І доповн. Київ : Вища школа, 2002. 407 с.
15. Богуш А. Мова дітей: Посібник для дошкільнят та соціальних педагогів / під заг. ред. С.Чередниченко. Київ: Кобза, 2003
16. Бодалева А.А. Психологічне спілкування. Москва: Изд-во «Институт практичної психології», Воронеж: Н.П.О, «Модек», 1996. 256с.
17. Бурмистрова Е. В., Кульчейко О. В., Омский государственный педагогический университет Е. А. Хохлова, Омская гуманитарная академия Социально-образовательная среда детского сада как фактор социально-коммуникативного развития детей дошкольного возраста. URL : [https://cyberleninka.ru/article/n/sotsialno-obrazovatel'naya-sreda-detskogo-sa da-kak-faktor-sotsialno-kommunikativnogo-razvitiya-detey-doshkolnogo-vozrasta/viewer](https://cyberleninka.ru/article/n/sotsialno-obrazovatel'naya-sreda-detskogo-sa-da-kak-faktor-sotsialno-kommunikativnogo-razvitiya-detey-doshkolnogo-vozrasta/viewer)
18. Ватаманюк Г. П. Формування комунікативних умінь старших дошкільників у процесі музично-ігрової діяльності : автореф. дис.канд. пед. наук : спец. 13.00.08 «Дошкільна педагогіка». Одеса, 2014. 20 с.
19. Вахрамеева О.А., г. Шадринск Социально-коммуникативное развитие дошкольников посредством игровой деятельности в условиях ФГОС ДО. URL : http://shgpi.edu.ru/files/nauka/vestnik/2016/1_29/16.pdf
20. Веремеенко Н.И. Танцевально-двигательные методы в современной практической психологии. *Журнал прикладной психологии*. 2006. № 1. С. 2- 12
21. Весняна аплікація в дитячому садку. Веснянка. URL : <http://ped-kopilka.com.ua/vospitateljam/uroki-truda-v-dou/podelki-na-temu-vesnja-aplikacija-v-detskom-sadu-vesnjanka.html>
22. Ветлугина, Н. А. Музыкальные занятия в детском саду: Из опыта работы: пособие для воспитателя и муз. руководителя / Н. А. Ветлугина, И. Л. Держинская, Л. Н. Комиссарова. Москва: Просвещение, 2014. 208 с.

23. Види малих жанрів фольклору. URL : https://dnz-prolisok.at.ua/Doc/konsultacija_mali_zhanri_folkloru.pdf
24. Види та функції спілкування. Спілкування як комунікація. URL : <https://ru.osvita.ua/vnz/reports/psychology/9720/>
25. Вироби до Дня Святого Валентина в дитячому саду. Середня група Подарунок до Дня Святого Валентина. Майстер - клас «Люблячі сердечка». URL : <http://ped-kopilka.com.ua/blogs/svetlana-kotljars/podarok-ko-dnyu-svjatogo-valentina-master-klas-lyubjaschie-serdechki.html>
26. Вікіпедія вільна енциклопедія. URL : <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%BE%D0%BC%D1%83%D0%BD%D1%96%D0%BA%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F>
27. Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського Інститут педагогіки, психології і мистецтв Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти в контексті європейських освітніх стратегій. *Збірник матеріалів науково-практичної конференції викладачів і студентів*. Вип. 2 Вінниця 2013. Людмила Дабіжа, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського Динаміка розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку в образотворчій діяльності. URL : https://scholar.googleusercontent.com/scholar?q=cache:-WafOewpCKoJ:scholar.google.com/+%D1%80%D0%BE%D0%BB%D1%8C+%D0%BC%D0%B0%D0%BB%D1%8E%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F+%D0%B4%D0%BB%D1%8F+%D0%B4%D0%BE%D1%88%D0%BA%D1%96%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%8F%D1%82&hl=ru&as_sdt=0,5
28. Вінницький державний педагогічний університет. Імені Михайла Коцюбинського. Факультет дошкільної, початкової освіти та мистецтв Кафедра мистецьких дисциплін дошкільної та початкової освіти. А на тему: Розвиток творчої активності дітей старшого дошкільного віку засобами аплікації. здобувача ступеня вищої освіти «магістр» Галузі знань 01 Освіта/Педагогіка Спеціальності 012 Дошкільна освіта. Виконала: Боднарчук Наталя Олегівна Науковий керівник Старовойт Л.В., кандидат педагогічних наук, доцент м. Вінниц, 2018 рік. URL :

<http://93.183.203.244/xmlui/bitstream/handle/123456789/5917/Bodnarchuk%20N.O..pdf?sequence=1&isAllowed=y>

29. Гирилюк Т. Н. Педагогическая технология по преодолению задержки речевого развития у детей раннего возраста с легкой степенью псевдобульбарной дизартрии: автореф. Дисерт. канд. пед. наук: 13.00.03 / Урал. гос. пед. ун-т. Екатеринбург, 2007. 23 с.

30. Горбань Г. О. Кваліфікаційна робота з психології : навчально - методичний посібник для здобувачів вищої освіти першого бакалаврського і другого магістерського рівнів, що навчаються за освітньою програмою «Психологія» / Н. О. Губа, Г. О. Горбань, Н. О. Мосол, А. О. Неманежина. Запоріжжя : ЗНУ, 2020. 150 с.

31. Государственное автономное учреждение Иркутской области Центр психолого-педагогической, медицинской и социальной помощи Формирование коммуникативных навыков у детей младшего школьного возраста. Методические рекомендации для учителей, психологов и родителей. Мицкевич В. А., педагог-психолог. Иркутск 2017 г.

URL : <https://cpmssirk.ru/attachments/article/25/%D0%A4%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B8%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D0%B5%20%D0%BA%D0%BE%D0%BC.%20%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%8B%D0%BA%D0%BE%D0%B2%20%D0%BC%D0%BB%D0%B0%D0%B4%D1%88%D0%B8%D0%B9%20%D1%88%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%8B%D0%B9%20%D0%B2%D0%BE%D0%B7%D1%80%D0%B0%D1%81%D1%82.pdf>

32. Гуманитарные науки. Педагогика и психология. Педагогический потенциал театрализованной деятельности в формировании коммуникативных навыков детей дошкольного возраста Ирина Валерьевна ЛЕСНЯК Тамбовский государственный университет им. Г.Р. Державина, г. Тамбов, Российская Федерация, аспирант кафедры социально-культурной деятельности, e-mail: grigorev_tmb@list.ru

33. Демченко І. І. Творчий розвиток учнів початкової школи засобами образотворчого мистецтва : дис. .канд. пед. наук : 13.00.07. Київ: Інститут проблем виховання, 2005. 271 с

34. Диагностика коммуникативных способностей Соснина С. П. Кострома 26-06-2011. URL : <http://firstklass.ru/24-diagnostics-kommunikativnyh-sposobnostey.html>

35. Дитина у світі мистецтва. Впроваджуємо Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). Олена Половіна, канд. пед. наук, доцентка кафедри дошкільної освіти, Педагогічний інститут Київського університету імені Бориса Грінченка. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/doshkilna/2021/02/22/Dytyna%20u%20sviti%20mystetstva.pdf>

36. Дошкільне виховання», 2021, №4 Дитина в соціумі. Впроваджуємо Базовий компонент дошкільної освіти. URL : https://mon.gov.ua/storage/app/media/doshkilna/2021/Pidvyshchennya%20kvalifikatsiyi/15.04/Dv_2021-04-Kosenchuk.pdf

37. Дошкільне виховання», 2021, №1 Досягнення та перспективи розвитку дошкільної освіти Світлана Нерянова, начальниця відділу дошкільної освіти; Олена Швачова, головна спеціалістка відділу дошкільної освіти, МОН України. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/doshkilna/2021/02/22/Dosyahnennya%20ta%20perspektyvy%20rozvytku%20doshkilnoyi%20osvity.pdf>

38. Дошкільне виховання», 2021, №3 Мовлення дитини Наталія Гавриш, д-р пед. Наук професор головна наукова співробітниця лабораторії дошкільної освіти і виховання Інститут проблем виховання НАПН України URL : https://mon.gov.ua/storage/app/media/doshkilna/2021/05/11/Dv_2021-03-Gavrysh.pdf

39. Дунаєвська Л. Ф. Українська народна казка. Київ: Вища школа, 1987. С. 6.

40. Ёжик из соленого теста своими руками. Весенние поделки из соленого теста в младшей группе. Мастер-класс "Большая семейка".

Автор: Свинарёва Варвара, возраст: 3г. 10 м, 2-я младшая группа, МБДОУ ДС № 7 "Солнышко" г. Белая Калитва. Руководитель: Демченко Марина Владимировна, воспитатель, МБДОУ ДС № 7 "Солнышко", г. БелаяКалитва.

URL : <https://ped-kopilka.ru/blogs/marina-vladimirovna-demchenko/bolshaja-semeika.html>

41. Єнгалічева І. Мовленнєвий розвиток дітей дошкільного віку засобами малого жанрового фольклору. URL : http://library.udpu.org.ua/library_files/psuh_pedagog_prob1_silsk_shkolu/50/13.pdf.

42. Жуков Ю.М., Петровська Л.А., Соловійова О.В. Введення в практичну і соціальну психологію : Сенс, 1996.-373с.

43. Журавльова Л. Вплив усної народної творчості на формування культури мовлення дітей дошкільного віку / Л. Журавльова, Т. Кучеренко // Витоки педагогічної майстерності. Серія «Педагогічні науки» Полтав. Нац. Пед. Ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2015. Випуск 16. 332 с.

44. Забродський М. М. Основи вікової психології: навчальний посібник. Тернопіль : Навчальна книга. Богдан, 2001. 112

45. Загадки для дітей про літери алфавіту
URL : <http://ped-kopilka.com.ua/vneklasnaja-rabota/zagadki-schitalki-i-skorogovorki/zagadki-dlja-detei-pro-bukvy-alfavita.html>

46. Загадки про город і овочі з відповідями
URL : <http://ped-kopilka.com.ua/vneklasnaja-rabota/zagadki-schitalki-i-skorogovorki/zagadki-pro-ogorod-i-ovoschi-s-otvetami.html>

47. Загадки про пори року з відповідями
URL : <http://ped-kopilka.com.ua/vneklasnaja-rabota/zagadki-schitalki-i-skorogovorki/zagadki-pro-vremena-goda.html>

48. Збірник наукових праць. Випуск 7 Розділ 5 Методика початкового навчання і дошкільного виховання Ватаманюк Г. П. Система формування комунікативних умінь старших дошкільників: організаційно- методичний аспект (на матеріалі музичних ігор)

49. Ильясова, В.И. Социально-коммуникативное развитие дошкольников через организацию разных видов детской деятельности в ДОУ:

Учебно-методическое пособие. Под общей редакцией Н.Н. Тулькибаевой.

Челябинск: Издательство ЗАО «Цицеро», 2017. 65с.

URL : <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:jYPKcLRaTCIJ:https://shkolai4.ru/teachers/%25D0%25A1%25D0%25BE%25D1%2586%25D0%25B8%25D0%25B0%25D0%25BB%25D1%258C%25D0%25BD%25D0%25BE-%25D0%25BA%25D0%25BE%25D0%25BC%25D0%25BC%25D1%2583%25D0%25BD%25D0%25B8%25D0%25BA%25D0%25B0%25D1%2582%25D0%25B8%25D0%25B2%25D0%25BD%25D0%25BE%25D0%25B5%2520%25D1%2580%25D0%25B0%25D0%25B7%25D0%25B2%25D0%25B8%25D1%2582%25D0%25B8%25D0%25B5%2520%25D0%25B4%25D0%25B5%25D1%2582%25D0%25B5%25D0%25B9.pdf+%&cd=1&hl=ru&ct=clnk&gl=ua>

50. Казка « Ріпка». URL : <https://xn--80aaukc.xn--j1amh/ripka.html>

51. Калуська Л. В. Дивокрай. Вибрані дидактико-методичні матеріали у 2-х книгах для працівників дошкільних закладів. Книга перша. Тернопіль: Мандрівець, 2006. 320 с.

52. Карелина, И. О. Развитие у детей восприятия, понимания и вербализации эмоциональных состояний : учебное пособие; М-во образования и науки Российской Федерации, ГОУ ВПО "Ярославский гос. пед. ун-т им. К. Д. Ушинского". Ярославль : Ярославский гос. пед. ун-т им. К. Д. Ушинского, 2008. 59 с.

53. Карен Маховер « Проективный рисунок человека» Издательство «Смысл» «Москва 1996. URL : https://psylab.info/%D0%9C%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D0%BA%D0%B0_%C2%AB%D0%9D%D0%B0%D1%80%D0%B8%D1%81%D1%83%D0%B9_%D1%87%D0%B5%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B5%D0%BA%D0%B0C2%BB_%D0%9C%D0%B0%D1%85%D0%BE%D0%B2%D0%B5%D1%80

54. КАРТОТЕКА ІГОР ДЛЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ «ГРАСМО НА ДИСТАНЦІЇ» URL : <http://dnz262.edukit.zp.ua/Files/downloadcenter/%D0%9A%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%BE%D1%82%D0%B5%D0%BA%D0%B0%20%D1%96%D0%>

[B3%D0%BE%D1%80%20%D0%B7%20%D0%B4%D0%BE%D1%82%D1%80%D0%B8%D0%BC%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F%D0%BC%20%D0%B4%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D1%86%D1%96%D1%97.pdf](http://www.newreferat.com/ref-47396-1.html)
f

55. Коллективная творческая деятельность как средство эмоционального развития дошкольников

URL : <http://www.newreferat.com/ref-47396-1.html>

56. Комарова Т. С Детское художественное творчество. Методическое пособие для воспитателей и педагогов. Москва: Мозаика-Синтез, 2006. 128 с

57. Коммуникативная компетентность

URL : <http://www.newreferat.com/ref-17620-1.html>

58. Косенко Ю.В. Основы теорії мовної комунікації: навч. посіб. Суми: Сумський державний університет, 2011. 187 с

URL : <http://posek.km.ua/biblioteka/%D0%9E/%D0%9E%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B8%20%D1%82%D0%B5%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%97%20%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%BE%D1%97%20%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D1%83%D0%BD%D1%96%D0%BA%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97%20%D0%9A%D0%BE%D1%81%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20%D0%AE.%D0%92..pdf>

59. Костер, Дж. Б. Растим художников: преподавание искусства детям : пер. с англ. Москва: АСТ: Астрель, 2008. 436 с.

60. Культура і побут населення України: навч. Посібник / В. І. Наулко, Л. Ф. Артюх, В. Ф. Горленко та ін. 2-ге вид., доп. та перероб. Київ : Либідь, 1993. 288 с.

61. Куприна, Н. Г. Онтогенетические основания экологии музыки: монография. Екатеринбург: Урал. гос. пед. ун-т, 2004. 350 с

62. Куфтяк Е.В., Одинцова М.С. Изучение коммуникативных способностей дошкольников с тяжелыми нарушениями речи Клиническая и специальная психология 2018. Том 7. № 2. С. 70–82. URL : <https://psyjournals.ru/files/93579/Kuftyak.pdf>

63. Куцакова Л. В. Воспитание ребенка-дошкольника: развитого, образованного, самостоятельного, инициативного, неповторимого, культурного, активно-творческого в мире прекрасного: метод, пособие / Л. В. Куцакова, С. И. Мерзлякова. М.: ВЛАДОС, 2004. 35с.

64. Лановик М. Б. Українська усна народна творчість: навч. посібн. М.Б. Лановик, З. Б. Лановик. Київ: Знання-Прес, 2006. 591 с.

65. Леонтьев А. А. Язык, речь, речевая деятельность. Москва: Просвещение, 2007. 214 с. URL : http://pedlib.ru/Books/4/0285/4_0285-1.shtml

66. Лингвистический энциклопедический словарь // В.Н. Ярцева. Москва: Сов. Энциклопедия, 1990. 682 с

67. Листопад М. В. Формування комунікативних умінь у дітей старшого дошкільного віку засобами гри драматизації. Режим доступу: URL : http://www.ps.stateuniversity.ks.us/file/issue_77/part_1/21.pdf

68. Ліплення з пластиліну в старшій групі. Троянди з пластиліну URL : https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:zMeEXu_QQ9MJ:ped-kopilka.com.ua/blogs/beljaeva-elena/rozy-iz-plastilina.html+&cd=21&hl=ru&ct=clnk&gl=ua

69. Лозинська Є. Українське народознавство дітям дошкільного віку: метод. посібн. Львів: Оріяна-Нова. 2008. 208 с.

70. Лялина, Н. А. Воспитание культуры взаимопонимания в общении старших дошкольников со сверстниками : диссертация кандидата педагогических наук / Рос.гос. пед. ун-т им. А.И. Герцена. Санкт-Петербург, 2007. 214 с стр 168. URL : [https://lib.herzen.spb.ru/media/magazines/contents/1/17\(43\)2/Lyalina_17_43_2_149_152.pdf](https://lib.herzen.spb.ru/media/magazines/contents/1/17(43)2/Lyalina_17_43_2_149_152.pdf)

71. Максименко С. Д. Загальна психологія. Київ: ЦУЛ, 2008. 271С.

72. Малі фольклорні жанри як форма вираження національного характеру. URL : <https://web.archive.org/web/20161226215835/http://journal.kdpu.edu.ua/file/std/article/view/1252>

73. Малі фольклорні жанри

URL

:

https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%B0%D0%BB%D1%96_%D1%84%D0%BE%D0%BB%D1%8C%D0%BA%D0%BB%D0%BE%D1%80%D0%BD%D1%96_%D0%B6%D0%B0%D0%BD%D1%80%D0%B8#:~:text=%D0%94%D0%BE%20%D0%BC%D0%B0%D0%BB%D0%B8%D1%85%20%D1%84%D0%BE%D0%BB%D1%8C%D0%BA%D0%BB%D0%BE%D1%80%D0%BD%D0%B8%D1%85%20%D0%B6%D0%B0%D0%BD%D1%80%D1%96%D0%B2%20%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%8F%D1%82%D1%8C%D1%81%D1%8F,%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D1%83%20%D1%81%D1%82%D1%80%D0%BE%D1%84%D1%83%2C%20%D0%BD%D0%B0%D0%BF%D1%80%D0%B8%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D0%B4%2C%20%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%BC%D0%B8%D0%B9%D0%BA%D0%B8.

74. Малювання долоньками і пальчиками для дошкільнят. Нетрадиційні техніки малювання пальчиками і долоньками для молодших дошкільнят. «Яблунька» Автор: Афоніна Юлія Олександрівна, вихователь МБДОУ «Дитячий садок №6», Череповець

URL : <http://ped-kopilka.com.ua/obuchenie-malyshei/uroki-risovaniya/risovanie-lado-shkami-i-palchikami-dlja-doshkolnikov.html>

75. Малювання мильними бульбашками в дитячому саду. Нетрадиційні техніки малювання. Майстер-клас «Капітошка» для дітей 5-7 років. Автор: Крамная Людмила Вікторівна, вихователь, МБДОУ «Дитячий сад №6 р. Калининска Саратовської області»

URL : <http://ped-kopilka.com.ua/obuchenie-malyshei/uroki-risovaniya/risovanie-mylnymi-puzyrjami-v-detskom-sadu.html>

76. Мамчур Л. І. Мовна і комунікативна компетентність особистості: суть і характерні ознаки:

URL : http://ps.stateuniversity.ks.ua/file/issue_42/43.pdf

77. Марчун О. В. Матеріали до вивчення дитячого фольклору : навч. посібник. Київ: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2010. Ч. 1. 201с.

78. Мелібурда Е.Л.- Ти-ми: Психологічні можливості поліпшення спілкування. Москва: Прогрес, 1986. 265с.
79. Методика навчання ліпленню в дитячому садку
URL : <http://detkam.in.ua/metodika-navchannya-liplennyu-v-dityachomu-sadku.html>
80. Мигунова Е.В. М Организация театрализованной деятельности в детском саду: Учеб.-метод. пособие; НовГУ имени Ярослава Мудрого. Великий Новгород, 2006. 126 с.
81. Министерство науки и высшего образования Российской Федерации ФГБОУ ВО «Уральский государственный педагогический университет» Институт педагогики и психологии детства Кафедра педагогики и психологии детства Исполнитель: Кордюкова Ирина Петровна, обучающийся БУ–57z групп ,научный руководитель: Сулимова Наталия Петровна, к.п.н., доцент; Развитие творческих способностей детей в образовательном процессе дошкольной образовательной организации; Выпускная квалификационная работа Екатеринбург, 2019
URL : <http://elar.uspu.ru/bitstream/uspu/11431/2/10Kordukova.pdf>
82. Министерство образования и науки Российской Федерации ФГБОУ ВО «Уральский государственный педагогический университет» Институт педагогики и психологии детства Кафедра теории и методики воспитания культуры творчества Развитие невербальных коммуникативных умений у детей старшего дошкольного возраста в музыкально-игровой деятельности Выпускная квалификационная работа Исполнитель: Родина Елена Анатольевна обучающийся БУ46Z группы
URL : <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:PWY3DkRJi4AJ:https://core.ac.uk/download/pdf/154819622.pdf+&cd=3&hl=ru&ct=clnk&gl=ua>
83. Министерство образования и науки Российской Федерации ФГБОУ ВО «Уральский государственный педагогический университет» Институт педагогики и психологии детства Кафедра теории и методики воспитания культуры творчества Развитие невербальных коммуникативных умений у детей старшего дошкольного возраста в музыкально-игровой деятельности.

Выпускная квалификационная работа Исполнитель: Родина Елена Анатольевна обучающийся БУ46Z группы Екатеринбург 2017

URL : <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:PWY3DkRj4AJ:https://core.ac.uk/download/pdf/154819622.pdf+&cd=1&hl=ru&ct=clnk&gl=ua>

84. Министерство образования и науки РФ ФГОУ ВО «Южно-Уральский государственный гуманитарно-педагогический университет» Факультет подготовки учителей начальных классов Кафедра математики, естествознания и методик обучения математике и естествознанию Направление 44.04.01 – Педагогическое образование Магистерская программа - Управление здоровьесбережением и безопасностью жизнедеятельности в образовании. Магистерская диссертация «Танцевально-двигательная терапия как элемент системы здоровьесбережения младших школьников» Выполнила: магистрантка группы ЗФ 308/178-2-1 Клыкова Дарья Геннадьевна Челябинск, 2016

85. Министерство освіти і науки України кам'янець подільський національний університет Імені Івана Огієнка Ватаманюк Г. П. Формування комунікативних умінь старших дошкільників у процесі музично-ігрової діяльності. Спеціальність 13.00.08-дошкільна педагогіка ДИСЕРТАЦІЯ на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук Науковий керівник Печенюк Майя Антонівна, кандидат педагогічних наук, професор Кам'янець Подільський-2014

86. Міністерство освіти і науки України херсонський державний університет педагогічний факультет кафедра педагогіки та психології дошкільної та початкової освіти розвиток творчої уяви дітей дошкільного віку в процесі занять з ліплення. Кваліфікаційна робота (проект) на здобуття ступеня вищої освіти «магістр» Виконала: здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти другого року навчання 11- 241м групи Спеціальності 012 Дошкільна освіта Освітньо-професійної (наукової) програми Дошкільна освіта Фаренюк Надія Володимирівна Керівник к.пед.н., доцентка Голінська Т.М. Рецензент к.пед.н., доцентка Фоміна І.С Херсон, 2020

URL : http://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/handle/123456789/13081/Fareniuk_pedfak_2020.pdf?sequence=1&isAllowed=y

87. Міщина Л. П. Психологія творчості : навч. посіб. для студ. ВНЗ. Івано-Франковськ : Гостинець, 2004. 448с.
88. Морозов, В. П. Невербальная коммуникация: экспериментально-психологические исследования; Российская акад. наук, Ин-т психологии. Москва : Ин-т психологии РАН, 2011. 526 с.
89. Наука, освіта, суспільство очима молодих: Матеріали XII Міжнародної науково– практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих науковців. - Рівне: РВВ РДГУ.- 2019.- 351 с. Педагогічні технології використання мистецтва живопису в навчанні малювання дітей старшого дошкільного віку Лук'янчук Оксана Петрівна, здобувач вищої освіти Науковий керівник: Янцур Л. А., кандидат педагогічних наук, доцент Рівненський державний гуманітарний університет
URL : https://doshkilnardgu.webnode.com.ua/_files/200000937d14ead14ec/12_mig_nar_konf_150519.pdf#page=91
90. Науковий вісник Мукачівського державного університету, 2017 Серія «Педагогіка та психологія». Випуск 1 (5) Черепаня Наталія Іванівна, кандидат педагогічних наук, доцент, Мукачівський державний університет
91. Недашківська Н. Мовленнєві витинанки: вигадуюмо казку /Н. Недашківська, О. Кононенко, О. Лахтадир // Вихователь методист дошкільного закладу. 2013. № 8.
92. Новий тлумачний словник української мови / Укладачі В. Яременко О. Сліпушко.Київ: Аконіт, 2008. У 3 т., Т 1.
93. Новий тлумачний словник української мови / Укладачі В. Яременко О. Сліпушко. Київ : Аконіт, 2008. У 3 т., Т 3.
94. Новий тлумачний словник української мови / Укладачі В. Яременко О. Сліпушко. Київ: Аконіт, 2008. 3 т.Т. 1 –928 с
95. Новий тлумачний словник української мови / Укладачі В. Яременко О. Сліпушко. Київ: Аконіт, 2008. В 3 т. Т. 2 928 с
96. Одинцова Анна Сергіївна. Розвиток комунікативних навичок у дітей з порушеннями мовлення. Спеціальність: 016 Спеціальна освіта (Логопедія. Спеціальна психологія). Галузь знань: 01 Освіта/Педагогіка

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра. Науковий керівник Т. Г. Харченко, кандидат психологічних наук, старший викладач кафедри логопедії Виконавець: А. С. Одинцова Суми 2020

URL : <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:f2GadA5GsD0J:https://repository.sspu.edu.ua/bitstream/123456789/9954/1/%25D0%259E%25D0%2594%25D0%2598%25D0%259D%25D0%25A6%25D0%259E%25D0%2592%25D0%2590%25D0%2590%25D0%259E.pdf+%&cd=3&hl=ru&ct=clnk&gl=ua>

97. Ольга Косенчук, канд. пед. наук, доцент, начальниця відділу дошкільної та початкової освіти, ДУ «Український інститут розвитку освіти»

98. Панфилова А.П. Деловая коммуникация в профессиональной деятельности : учеб. пособие. СПб., 2000.

99. Пасічник Світлана Олексіївна викладач окремих методик Красноградський педагогічний фаховий коледж Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради
Ткаченко Лідія Микитівна викладач-методист, викладач педагогіки Красноградський педагогічний фаховий коледж Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради
Образотворча діяльність як основа розвитку особистості дитини дошкільного віку

URL : https://scholar.googleusercontent.com/scholar?q=cache:2dVIDKh3CqcJ:scholar.google.com/&hl=ru&as_sdt=0,5&scioq=%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D1%83%D0%BD%D1%96%D0%BA%D0%B0%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D1%96+%D1%84%D1%83%D0%BD%D0%BA%D1%86%D1%96%D1%97+%D0%B4%D0%BE%D1%88%D0%BA%D1%96%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%8F%D1%82

100. Першина, Л. А. Возрастная психология: учеб. пособие для ВУЗов. 2-е изд. Москва. : Академический проект: Альма Матер, 2009. 256 с

101. Піроженко Т.О. До перлин народної мудрості. Вихователь методист дошкільного закладу. 2011. № 8. С. 45 – 49.

102. Поделка из соленого теста на 23 февраля для детей 3-5 лет в детском саду пошагово с фото. Мастер-класс с пошаговым фото. Подарок к 23

февраля «Медалька для папы» из соленого теста. Автор: Воронина Алёна Юрьевна, воспитатель, ОЧУ Международная гимназия «Сколково»

URL : <https://ped-kopilka.ru/blogs/blog76628/master-klas-medalka-dlja-papy.html>

103. Подходы к определению уровней социально-коммуникативного развития детей старшего дошкольного возраста Ю. Н. Князева

URL : https://npo.tspu.edu.ru/files/npo/PDF/articles/knyazeva_y._n._130_136_2_24_2019.pdf

104. Поросёнок из солёного теста своими руками пошагово с фото. Хрюша из солёного теста своими руками

URL : <https://ped-kopilka.ru/blogs/elena-vladimirovna-parfenova/kak-sdelat-podaro-k-svoimi-rukami-35899.html>

105. Привалова С.Е. Коммуникативно-речевое развитие детей дошкольного возраста: учебное пособие / С.Е. Привалова; Урал. гос. пед. ун-т. – Екатеринбург, 2015. 203

URL : <http://elar.uspu.ru/bitstream/uspu/2890/1/uch00038.pdf>

106. Приоритеты педагогики и современного образования: сборник статей IV Международной научно-практической конференции. Пенза: МЦНС «Наука и Просвещение». 2018. 302 с. Инновационные технологии в педагогической деятельности. Роль рисования в развитии личности дошкольников. Голикова Валерия Дмитриевна, Мацибора Ольга Андреевна, Студенты Голубь Марина Сергеевна к.п.н., доцент ФГБОУ ВО «Кубанский государственный университет»

URL : <http://is.nkzu.kz/publishings/%7B66114565-F3D7-4BD2-8F86-C5B17DEBE DA1%7D.pdf#page=112>

107. Проект развития коммуникативных навыков детей старшего дошкольного возраста в сюжетно-ролевой игре». Работу выполнила: студентка Zs541 группы направления подготовки 44.03.01 Педагогическое образование, профиль «Дошкольное образование» Балужева Кристина Павловна

108. Проняева, С. В. Формирование коммуникативных умений у детей дошкольного возраста : дис. канд. пед. наук. Екатеринбург, 1999.

109. Психодиагностика психолога в школе. Проективные тесты исследования личности Проективная методика « Рисунок человека» Карен Маховер

URL : <http://www.vashpsixolog.ru/psychodiagnostic-school-psychologist/123-projective-tests-of-personality-research/2612-2018-08-21-09-09-58>

110. Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. Випуск 55, 2016. Галина Ватаманюк Закономірності формування комунікативних умінь старших дошкільників у музично-ігровій діяльності. 78-83

URL : http://scholar.googleusercontent.com/scholar?q=cache:1IHBw1tgHKkJ:scholar.google.com/+%D0%92%D0%B0%D1%82%D0%B0%D0%BC%D0%B0%D0%BD%D1%8E%D0%BA+%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F+%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D1%83%D0%BD%D1%8B%D0%BA%D0%B0%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D1%85+%D1%83%D0%BC%D1%8B%D0%BD%D1%8C&hl=uk&as_sdt=0,5

111. Рідне слово в етнокультурному вимірі. Надія Ашиток, доктор філософських наук, професор кафедри соціальної педагогіки та корекційної освіти, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка. Україна, Дрогобич. Антропологічний аспект комунікативної підготовки дітей до школи. соціокультурний аспект становлення мовної особистості

URL : http://scholar.googleusercontent.com/scholar?q=cache:bZIAqoeWBMJ:scholar.google.com/&hl=ru&as_sdt=0,5

112. Рождественский Н.С. Речевое развитие младших школьников. Москва: Просвещение, 2000. С.245-247.

113. Роль усної народної творчості у мовленнєвому розвитку дітей молодшого дошкільного віку.

URL : <http://ditsad.com.ua/info-d0/metod83.html>

114. Роль фольклору у психологічному розвитку дітей дошкільного віку С. М. Стоянова, Л. В. Левицька Збірник наукових праць, 2016

URL : <http://scholar.googleusercontent.com/scholar?q=cache:piAYqCHj0hIJ:scholar.google.com/+%D1%80%D0%BE%D0%BB%D1%8C+%D1%84%D0%BE%D0>

[%BB%D1%8C%D0%BA%D0%BB%D0%BE%D1%80%D0%B0+%D0%B4%D0%BB%D1%8F+%D0%B4%D0%BE%D1%88%D0%BA%D1%96%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D0%B0&hl=uk&as_sdt=0,5](#)

115. Руденко Ю. А. Збагачення словника дітей старшого дошкільного віку експресивною лексикою засобами української народної казки. Наукова школа академіка Алли Богуш: монографія / Упорядник і загальна ред. А.М. Богуш. Київ: Слово, 2009. 528 с.

116. Рухливі ігри для дітей старшої групи
URL : <https://doshkilnyk.in.ua/ruhlyvi-ihry-dlja-ditej-starsho-hrupy/>

117. Рябина из соленого теста своими руками. Мастер-класс с пошаговыми фото. Рябина из соленого теста. Пошаговый мастер-класс для детей 3-4 лет.

URL : <https://ped-kopilka.ru/blogs/blog69353/master-klas-rjabina-iz-solenogo-tes-ta.html>

118. Скороговорки
URL : <http://dnz36.com.ua/%D0%BC%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B0-%D1%81%D0%BA%D0%B0%D1%80%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D1%87%D0%BA%D0%B0/>

119. Скороговорки для розвитку мовлення дітей. Скороговорки для дітей
URL : <http://ped-kopilka.com.ua/vneklasnaia-rabota/zagadki-schitalki-i-skorogovorki/detskie-skorogovorki.html>

120. Скульптор И. Гинцбург. Воспоминания. Статьи. Письма. (Вступительная статья А. Лебедева). , 1964. 278 с.

121. Слизкова Е. В. Стандарт второго поколения начального общего образования :преемственность и инновационность// современные подходы к повышению качества образования Сборник статей Всероссийской научно-практической конференции. Редколлегия: ответственный редактор Л.В. Ведерникова, редактор-составитель Л.А. Павлова, Е.В. Слизкова. Ишим, 2013. С. 74-77

122. Спілкування й оптимізація спільної діяльності /під редакцією Андрєєвої Г.М., 1987. 297 С.
123. Старовойт Л.В. Художньо-естетичне виховання дошкільників засобами ліплення. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія : Зб. наук. праць.* Випуск 43. / Редкол.: В.І.Шахов (голова) та ін. –Вінниця: ТОВ «Нілан ЛТД», 2015. С. 131-13
- URL : <http://93.183.203.244/xmlui/bitstream/handle/123456789/3406/%d1%80%d0%b5%d0%bf%d0%be%d0%b7%d0%b8%d1%82%d0%b0%d1%80%d1%96%d0%b92.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
124. Сувенір ко Дню святого Валентина из соленого теста. Мастер-класс по рукоделию: «Чудо с ромашками» (тестоластика). Автор: Князева Ирина Анатольевна, воспитатель Филиала №1 МБДОУ №137г. Пензы
- URL : <https://ped-kopilka.ru/blogs/knjazeva-irina/suvenir-k-dnyu-svjatogo-valenti.html>
125. Сухомлинский В. А. О воспитании. Москва : Политиздат, 1979. 415 с
126. Сухорукова Г. В.. Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному навчальному закладі. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2019 – 376 с
127. Тарасов, Г. С. О коммуникативной природе музыкальных способностей. Музыкальная психология и психотерапия. 2011. № 3. С. 3-15.
128. Творческая деятельность дошкольников в ДОУ
- URL : <https://tvorcheskie-proekty.ru/node/2130>
129. Тенкачева Т.Р. Особенности развития коммуникативного развития дошкольников с задержкой речевого развития, обучающихся в условиях дошкольной образовательной организации. Педагогическое образование в России. 2017. № 3. С. 57-61.
130. Українське дошкілля: Програма розвитку дитини дошкільного віку / О. І. Білан; за за ред. О. В. Низковської. Тернопіль : Мандрівець. 2017. 256 с.

131. Урок малювання в дитячому садку до 8 березня. Майстер-клас з нетрадиційного малювання - використання пластикової пляшки «Оригінальна гілочка». Автор: Pestova Світлана Віталіївна, вихователь МБДОУ дитячий садок № 42 «Зернятко» с. Шелокша Кстовский район Nizhegorodskaya область.

URL : <http://ped-kopilka.com.ua/blogs/pestova-svetlana/konkurs-na-luchshii-master-klas-po-risovaniyu.html>

132. Урок малювання в підготовчій групі. Соняшники у вазі. Як намалювати соняшники з дітьми. Майстер-клас з малювання з дошкільниками. Колективна робота «Соняшники у вазі». Автор: Мінаєва Тетяна Вікторівна, педагог додаткової освіти з образотворчої діяльності ГБОУ гімназія № 2072 Дошкільне відділення №1

URL : <http://ped-kopilka.com.ua/obuchenie-malyshei/uroki-risovanija/urok-risovanija-v-podgotovitelnoi-grupe-podsolnuhi-v-vaze.html>

133. Философский словарь Москва: Палимпсест, Издательство «Этерна» . Андре Конт-Спонвиль. 2012.

URL : https://philosophy_sponville.academic.ru/892/%D0%9A%D0%BE%D0%BC%D0%BC%D1%83%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D0%B0%D1%86%D0%B8%D1%8F

134. Формування дидактичної компетентності педагогів дошкільної та початкової освіти: збірник науково-методичних праць / за заг. ред. В.Є. Литньова, Н.Є. Колесник, Т.В. Наумчук. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2015. 648 с. Сімчук Оксана Володимирівна, вихователь зображувального мистецтва (Житомирський центр розвитку дитини № 5 «Пізнайко») ТЕХНОЛОГІЯ ОРГАНІЗАЦІЇ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ЗАСОБАМИ ЗОБРАЖУВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ (ЛІПЛЕННЯ) З ВИКОРИСТАННЯМ ІННОВАЦІЙНИХ МЕТОДІВ (МУЛЬТИПЛІКАЦІЇ)

URL : <http://eprints.zu.edu.ua/28865/1/%D0%BC%D0%B0%D0%BA%D0%B5%D1%82%20%202015%20%D0%B4%D1%80%D1%83%D0%BA%20%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%84.pdf#page=567>

135. Формування комунікативної компетенції дітей дошкільного віку: методи інтерактивної взаємодії

URL : http://dnz354.edu.kh.ua/navchaljno-vihovnij_proces/storinka_vihovatelyame_todista/formuvannya_komunikativnoi_kompetencii_ditej_doshkiljnogo_viku_metodi_interaktivnoi_vzayemodii/

136. Франко І. Коли ще звірі говорили: Казки для дітей. Київ, 1979. С. 117.

137. Халезова Н. Б. Ліплення в дитячому садку / Халезова Н.Б., Курочкіна Н. А., Пантюхіна Г. В., 1986. 142 с.

138. Халезова Н.Б. Декоративная пластика и декоративная лепка в детском саду. Москва: Сфера, 2005. 114 с.

139. Харитоновна, И. В. Особенности социального интеллекта старших дошкольников и его развитие средствами психогимнастики : диссертация кандидата психологических наук : И. В. Харитоновна. -Краснодар, 2006. 176 с

140. Химич Н. Забезпечимо дітям готовність до спілкування. Початкова школа. 2000. № 2. С. 49-50

141. Цікаві вироби на 8 березня підготовча група. Букет «Весняний»
URL : <https://shelly.ru/uk/uho/interesnye-podelki-na-8-marta-podgotovitel'naya-grupa-skladyvanie/>

142. Цырдя Н.М., Иванова К.В. Использование современных технологий в развитии навыков коммуникации у старших дошкольников (из опыта работы) / В сборнике: Информационные и компьютерные технологии в дошкольном образовании Материалы заочной международной научнопрактической конференции. 2016. С. 47

143. Чамкин, А. С. Социология коммуникации: учебное пособие. Москва : ИНФРА-М, 2013. 293

144. Шалімова Л. Л. Казкотерапія як засіб розвитку дошкільнят. Харків : Ранок, 2013. 160 с.

145. Щетинина А.М. Щ 49 Диагностика социального развития ребенка: Учебно-методическое пособие. Великий Новгород: НовГУ им. Ярослава Мудрого, 2000. 88 с.

URL : <http://window.edu.ru/resource/168/48168/files/novsu207.pdf>

146. Як намалювати літак олівцем поетапно для дітей. Малюємо літак легко і швидко
URL : <https://qna.com.ua/yak-namalyuvati-ltak/>
147. Як намалювати серце олівцем поетапно?
URL : <https://zkan.com.ua/rizne/jak-namaljuvati-serce-olivcem-poetapno.html>
148. Anning, A., & Ring, K. (2004). Making sense of children's drawings. Open University Press
149. Badillo, E., Font, V., & Edo, M. (2014). Analyzing the responses of 7-8 year olds when solving partitioning problems. *International Journal of Science and Mathematics Education*, 13(4),1-26.
URL : <https://doi.org/10.1007/s10763-013-9495-8>
150. Christensen, P. (2004). Children's participation in ethnographic research: Issues of power and representation. *Children & Society*, 18, P. 165-176.
151. Clark, A. (2011). Breaking methodological boundaries? Exploring visual, participatory methods with adults and young children. *European Early Childhood Education Research Journal*, 19(3), P. 321-330.
URL : <https://doi.org/10.1080/1350293X.2011.597964>
152. Cox, M. (1993). Children's drawings of the human figure. Lawrence Erlbaum
153. Cox, M. (2005). The pictorial world of the child. Cambridge University Press.
154. Daglioglu, H. E., Çalısandemir, F., Alemdar, M., & Kangal, S.B. (2010). Examination of human figure drawings by gifted and normally developed children at preschool period. *Elementary Education Online*, 9, P. 31-43
155. Dance F. The concept of Communication // *Journal of Communication*.- 1970.- # .20.- P. 201-210.
156. Dillon, M. R., & Spelke, E. S. (2017). Young children's use of surface and object information in drawings of everyday scenes. *Child Development*, 88(5), P. 1701-1715.
URL : <https://doi.org/10.1111/cdev.12658>

157. Driessnack, M. (2005). Children's drawings as facilitators of communication: A meta-analysis. *Journal of Pediatric Nursing*, 20(6), P. 415-423.
URL : <https://doi.org/10.1016/j.pedn.2005.03.011>
158. Einarsdottir, J., Dockett, S., & Perry, B. (2009). Making meaning: Children's perspectives expressed through drawings. *Early Child Development and Care*, 179(2), P. 217-232.
URL : <https://doi.org/10.1080/03004430802666999>
159. Goban Klas T. Media i komunikowanie masowe. Teorie i analizy prasy, radia, telewizji i Internetu.- Warszawa-Krakow: Wydawnictwo naukowe PWN, 1999-336 s.
160. Hill, M. (1997). Participatory research with children: Research review. *Child & Family Social Work*, 2, P. 171- 183.
URL : <https://doi.org/10.1046/j.1365-2206.1997.00056.x>
161. Inomova, M. The development of childrens speech in a preschool. *Архив Научных Публикаций JSPI*, 1(76), 2020.
URL : https://science.i-edu.uz/index.php/archive_jspi/article/view/3108/4726
162. James, A., & Prout, A. (1997). Introduction. In A. James & A. Prout (Eds.), *Constructing and reconstructing childhood: Contemporary issues in the sociological study of childhood* (2nd ed.), (pp. 1-6). Routledge Falmer
163. Kolomiychenko, 2015 – Kolomiychenko, L.V. (2015). Dear kindness: The concept and program of social and communicative development and social education of preschool children, Moscow, Russia (взято с антопол-й)
URL : <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1164031.pdf>
164. Machón, A. (2013). Children's drawings: The genesis and nature of graphic representation. A developmental study. *Fibulas*
165. Majita Ahmad Sultan, Abdul Halim Masnan, Noor Aizal Akmal Rohaizad, & Mad Ithnin Salleh. (2016). Tahap pemahaman kanak-kanak terhadap konsep bentuk dalam lukisan. *Jurnal Pendidikan Awal Kanak-kanak Kebangsaan*, P. 5, 61-77
166. Malchiodi, C. A. (1998). *Understanding children's drawings*. The Guilford Press

167. Mohd Kamal Mohd Ali, Norasmah Mohd Noor, Rashidah Elias & Rosliza A. Aziz. (2013). Interpretasi lukisan awal kanak-kanak: Panduan kepada pendidik awal kanak-kanak. Pusat Penyelidikan Perkembangan Kanak-kanak Negara, Universiti Pendidikan Sultan Idris

168. Natalia Kisileva

URL : <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:i8YDm2S8XKwJ:dspace.vspu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/5863/Natalia%2520Kiseleva%2520.pdf%3Fsequence%3D1%26isAllowed%3Dy+&cd=1&hl=ru&ct=clnk&gl=ua>

169. Shinsky, J. L., & Jachens, L. J. (2014). Picturing objects in infancy. *Child Development*, 85, P. 1813-1820.

170. StudFiles. Мова. Функції.

URL : <https://studfile.net/preview/5130141/>

171. Thomson, P. (2008). Children and young people: Voices in visual research. In P. Thomson (Ed.), *Doing visual research with children and young people*. (pp.1-19). Routledge

172. Walinska de Hackbeil H. Pojecie « komunikacja » w amerykanskiej teorii komunikacji społecznej: Докторская диссертация- Uniwersytet Wroclawski, 1975

173. Winkler-Rhoades, N., Carey, S. C., & Spelke, E. S. (2013). Two-year-old children interpret abstract, purely geometric maps. *Developmental Science*, 16, P. 365–376.

174. Zakaria, M. Z., Yunus, F., & Mohamed, S Drawing activities enhance preschoolers socio emotional development. *Southeast Asia Early Childhood Journal*. 2021. No 10(1). P. 18-27. *Southeast Asia Early Childhood Journal*, Vol. 10 (1), 2021 (18-27) ISSN 2289-3156 /eISSN 2550-1763 DRAWING ACTIVITIES ENHANCE PRESCHOOLERS SOCIOEMOTIONAL DEVELOPMENT Received: 21 April 2020; Accepted: 06 January 2021; Published: 20 January 2021 *Azii*, Vol. 10 (1), 2021 (18-27) ISSN 2289-3156 / eISSN 2550-1763

URL : https://scholar.googleusercontent.com/scholar?q=cache:fb11BISXhT8J:scholar.google.com/&hl=uk&as_sdt=0,5&as_ylo=2016&as_yhi=2021

Методика діагностики «Діагностика комунікативних здібностей»**Методика 1**

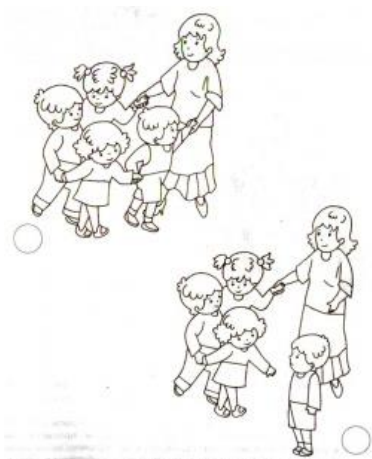
Цели: определение уровня развития коммуникативных способностей (понимание ребенком задач, предъявляемых взрослым в различных ситуациях взаимодействия).

Текст задания: Сейчас мы будем рассматривать картинки, на которых нарисованы дети и взрослые. Тебе нужно очень внимательно выслушать то, что я буду говорить, выбрать картинку, на которой изображен правильный ответ и поставить крестик в кружочке рядом с ней. Ты должен работать самостоятельно. Вслух ничего говорить не нужно.

Задание 1. На какой картинке изображено, что все дети хотят заниматься? Поставь в кружочке рядом с ней крестик.

Задание 2. На какой картинке изображено, что всем детям нравится играть вместе?

Задание 3. На какой картинке изображено, что все дети хотят слушать сказку?

Оценка результатов:

3 балла – ребенок правильно выбрал все 3 картинки.

2 балла – ребенок правильно выбрал 2 картинки.

1 балл – ребенок правильно выбрал 1 картинку.

Интерпретация:

Оценку 3 балла получают дети, которые четко распознают различные ситуации взаимодействия, вычленяют задачи и требования, предъявляемые взрослыми в этих ситуациях, и выстраивают свое поведение в соответствии с ними.

Оценку 2 балла получают дети, которые распознают не все ситуации взаимодействия и, соответственно, вычленяют не все задачи, предъявляемые взрослыми. Поведение таких детей не всегда соответствует правилам ситуации.

Оценку 1 балл получают дети, которые почти не распознают ситуации взаимодействия и не вычленяют задачи, предъявляемые взрослыми в этих ситуациях. Такие дети, как правило, испытывают серьезные затруднения при взаимодействии и общении с другими людьми

Методика 2

Цели: выявление уровня развития коммуникативных способностей (понимание ребенком состояния сверстника).

Текст задания: Посмотри на картинку и подумай, что здесь происходит; вслух ничего не говори. Теперь посмотрите на выражение лиц детей (картинки справа).

Задание 1. Как ты думаешь, каким мальчик кажется девочке? Рядом с нужной картинкой поставь крестик в кружочке.

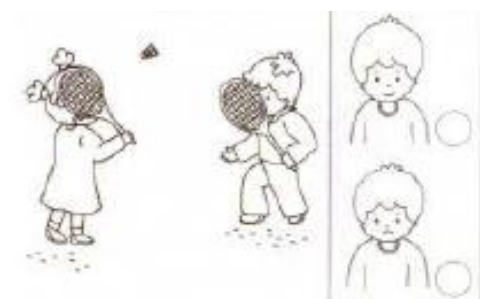
Задание 2. Как ты думаешь, какой девочка кажется мальчику? Рядом с нужной картинкой поставь крестик в кружочке.

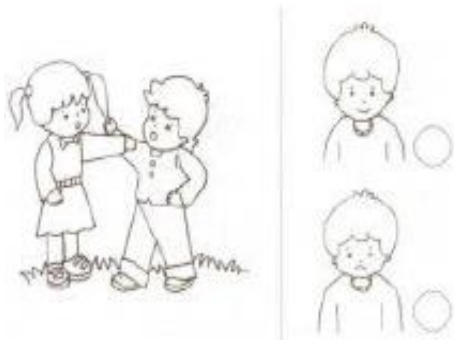
Задание 3. Как ты думаешь, каким мальчик кажется девочке? Рядом с нужной картинкой поставь крестик в кружочке.

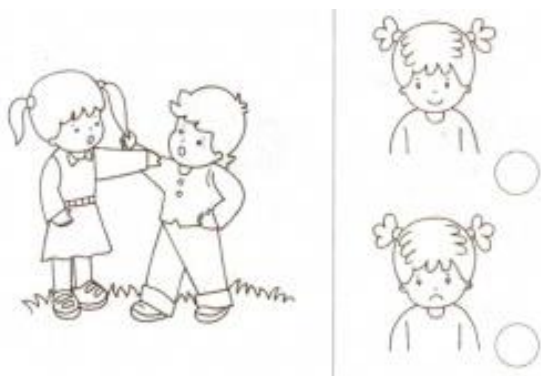
Задание 4. Как ты думаешь, какой девочка кажется мальчику? Рядом с нужной картинкой поставь крестик в кружочке.

Задание 5. Как ты думаешь, каким мальчик кажется девочке? Рядом с нужной картинкой поставь крестик в кружочке.

Задание 6. Как ты думаешь, какой девочка кажется мальчику? Рядом с нужной картинкой поставь крестик в кружочке.

Обработка результатов:

3 балла – ребенок правильно выбрал 4 и более картинки.

2 балла – ребенок правильно выбрал 2 – 3 картинки.

1 балл – ребенок правильно выбрал 1 картинку.

Интерпретация:

Оценку 3 балла получают дети, различающие эмоциональное состояние сверстников и ориентирующиеся на него в процессе общения.

Оценку 2 балла получают дети, не всегда различающие эмоциональное состояние сверстников, что иногда может приводить к трудностям в общении.

Оценку 1 балл получают дети, затрудняющиеся в различении эмоционального состояния сверстников. Такие дети, как правило, имеют существенные трудности в общении.

Методика 3

Цели: выявление уровня развития коммуникативных способностей (представление о способах выражения своего отношения ко взрослому).

Текст задания: Посмотри на картинку и подумай, что здесь происходит?

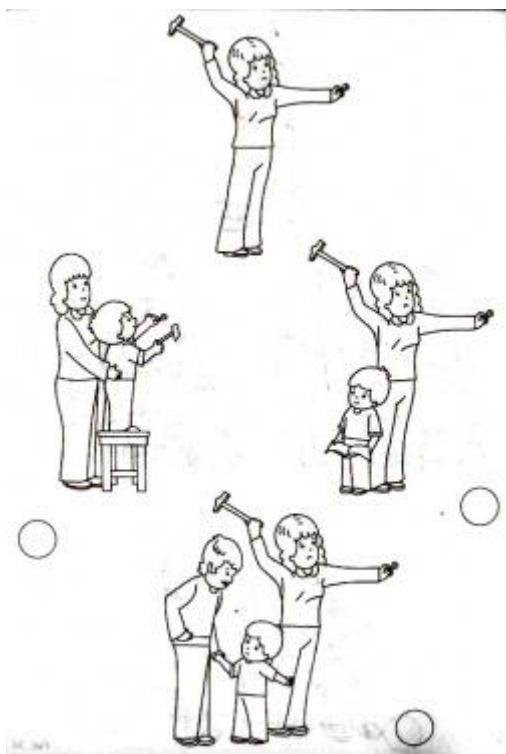
Задание 1. Отметь картинку, на которой мальчик ведет себя так, что бабушка его поблагодарит.

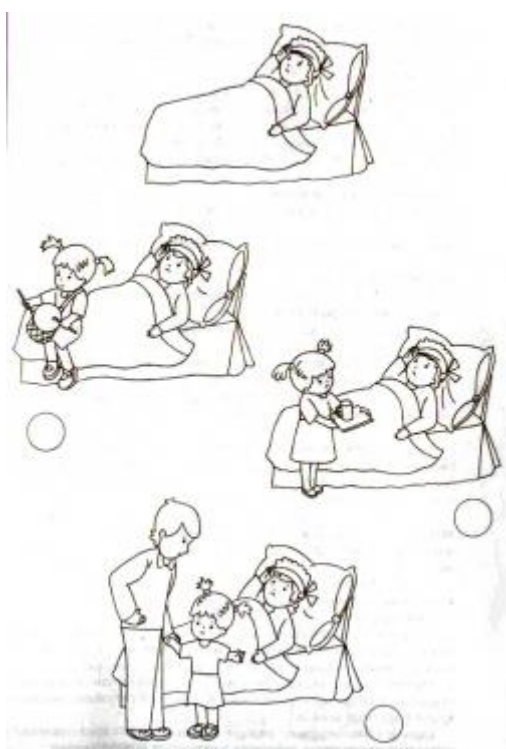
Задание 2. Отметь картинку, на которой девочка ведет себя так, что бабушка ее поблагодарит.

Задание 3. Отметь картинку, на которой мальчик ведет себя так, что мама его поблагодарит.

Задание 4. Отметь картинку, на которой девочка ведет себя так, что мама ее поблагодарит.

Обработка результатов:

3 балла – ребенок выбрал ситуацию, в которой персонаж сам помогает взрослому.

2 балла – ребенок выбрал ситуацию, в которой персонаж не помогает ему сам, а обращается к другому взрослому.

1 балл – ребенок выбрал ситуацию, в которой герой не стремится помочь взрослому. Интерпретация:

Оценку 3 балла получают дети, которые имеют представления об общепринятых нормах и способах выражения отношения ко взрослому.

Оценку 2 балла получают дети, имеющие недостаточно четкие представления об общепринятых нормах и способах выражения отношения ко взрослому.

Оценку 1 балл получают дети, не имеющие четких представлений об общепринятых нормах и способах выражения отношения ко взрослому

Методика 4

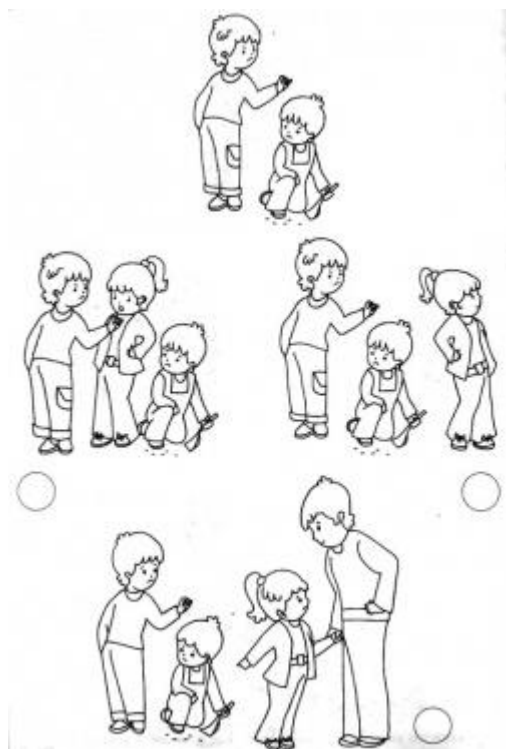
Цель: выявление уровня развития коммуникативных способностей (представление ребенка о способах выражения своего отношения к сверстнику).

Текст задания: Посмотри, что происходит на верхней картинке. Теперь рассмотри нижние картинки.

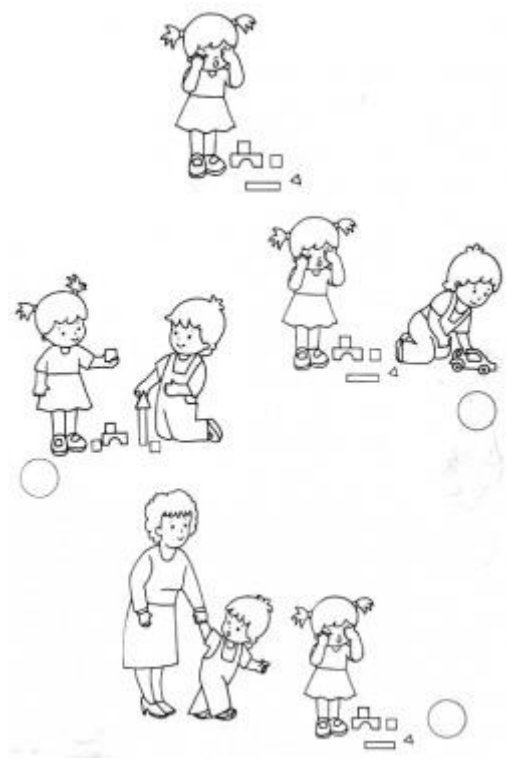
Задание 1. Отметь картинку, на которой мальчик ведет себя так, что девочка его поблагодарит

Задание 2. Отметь картинку, на которой девочка ведет себя так, что малыш ее поблагодарит.

Задание 3. Отметь картинку на которой мальчик ведет себя так, что это понравится девочке.

Задание 4. Отметь картинку, на которой мальчики ведут себя так, что воспитатель их похвалит.

Обработка результатов:

3 балла – ребенок выбрал ситуацию, в которой персонаж сам помогает сверстнику (помогает подняться упавшей девочке, защищает слабого, помогает девочке построить башню, находит выход из конфликтной ситуации (совместная игра детей)).

2 балла – ребенок выбрал ситуацию, в которой персонаж видит затруднения другого, но не помогает ему сам, а обращается ко взрослому (предлагает взрослому помочь упавшей девочке, защитить малыша и т.д.).

1 балл – ребенок выбирает ситуацию, в которой персонаж не стремится помочь другому ребенку.

Интерпретация:

Оценку 3 балла получают дети, имеющие устойчивые представления об общепринятых нормах поведения в ситуации взаимодействия со сверстником, знающие, как оказать помощь, поддержку.

Оценку 2 балла получают дети, имеющие недостаточно четкие представления о социально приемлемых действиях в ситуациях коммуникации с другими детьми

Оценку 1 балл получают дети, не имеющие четких представлений о социально приемлемых действиях в ситуациях коммуникации.

По результатам диагностики можно судить об уровне развития коммуникативных умений:

1 - 4 балла - низкий уровень, 5 - 8 баллов - средний уровень, 9-12 баллов - высокий уровень.

**Методика діагностики «Карта спостережень за проявами
комунікативних здібностей у дошкільнят»
(Автор А.М.Щетініна, М.А.Нікіфорова)**

Проявлення	Редко 1 балл	Чаще всего 2 балла	Всегда 5 балов
1. Коммуникативные качества личности 1.1. Эмпатийность: - ребенок проявляет эмоциональный отклик на чувства и переживания партнера по общению; - идентифицируется с партнером, заражается его чувствами; - выражает сочувствие, сопереживание собеседнику; - выражает понимание потребностей, желаний другого (соглашается, заинтересованно спрашивает, повторяет мимику другого, стремится помочь).			
1.2. Доброжелательность - ребенок проявляет расположенность слушать партнера; - старается понять и ответить на вопросы собеседника; - выражает симпатию (улыбается, обнимает, чем-то делится с партнером); - не конфликтует, уходит от конфликта, предвидя его; - проявляет выраженный интерес к тому, что говорит собеседник.			

Проводження додатку Б

Проявлення	Редко 1 балл	Чаще всего 2 балла	Всегда 5 балов
1.3. Непосредственность, аутентичность, искренность: - ребенок говорит и действует напрямую, открыто демонстрируя свое отношение к людям, проблемам; - искренен в своих высказываниях, в проявлении своих чувств; - открыто заявляет о своих намерениях ("Если ты мне не дашь машинку, то я тебя ударю"); - не "подхалимничает". 1.4. Открытость в общении: - ребенок открыт к общению, выражает готовность к нему (позой, мимикой); - выражает желание общаться как со взрослыми, так и со сверстниками.			
1.5. Конфронтация: - ребенок смело отстаивает (но бесконфликтно) свою позицию; - доказывает, аргументирует, пытается убедить в своей правоте.			

Проводження додатку Б

Проявлення	Редко 1 балл	Чаще всего 2 балла	Всегда 5 баллов
1.6. Инициативность: - ребенок сам проявляет инициативу в общении; - понимает и поддерживает инициативу другого.			
2. Коммуникативные действия и умения			
2.1. Организационные: - ребенок выступает организатором, инициатором игр, общения, взаимодействия; - является лидером в отдельных видах деятельности; - владеет организаторскими навыками.			
2.2 Перцептивные: - ребенок стремится понять другого, его мысли, чувства ("А чего ты обиделся?"); - наблюдателен, видит и осознает особенности других детей, взрослых.			

Проводження додатку Б

Проявлення	Редко 1 балл	Чаще всего 2 балла	Всегда 5 балов
2.3. Оперативные: - ребенок в общении экспрессивно выразителен (у него богатая мимика, жесты, позы); - свободно владеет вербальными средствами общения (язык); - увлекает партнера по общению своими действиями; - умеет продолжительное время поддерживать контакт; - умеет спровоцировать желаемую реакцию партнера.			

Програма занять в період з 8.02-12.02

1. Аплікація

Подарунок до Дня Святого Валентина «Люблячі сердечка».

Вироби до Дня Святого Валентина в дитячому саду. Середня група

Майстер - клас розрахований на дітей середнього дошкільного віку, педагогів й батьків. Призначення: подарунок на день Святого Валентина.

Мета: розвиток у дітей художньо-творчих здібностей.

Завдання: Розвивати інтерес до занять з аплікації, формувати акуратність і самостійність, розвивати дрібну моторику, творче мислення. Для роботи вам знадобиться: картон, кольоровий папір, клей, ножиці. На аркуші картону малюємо велике і маленьке сердечко, вирізаємо. Велике сердечко відкладаємо в сторону, а маленьке будемо використовувати як шаблон.

Папір різних кольорів складаємо до купи, закріплюємо кінці папери скріпками або степлером і обводимо маленьке сердечко, ми робили відразу три валентинки, нам сердечок знадобилося багато.

Вирізаємо, ось такі вийшли сердечка.

На велике сердечко наносимо клей і починаємо приклеювати на нього маленькі сердечка.

Приклеюємо тільки нижню частину, а верхня залишається вільною для додання пишності.

Подарунок готовий!

2. Рухливі ігри

Гра «Козачок»

Мета: удосконалення навичок бігу, розвиток спритності та уваги.

Хід гри: діти стають в коло, взявшись за руки. Вибирають лічилкою ведучого. Він ходить всередині кола, по черзі запитуючи дітей:

- Козачок, козачок, затанцюєш гопачок?

Діти відповідають:

- Ні!

Нарешті одна дитина погоджується і каже:

- Буду тобі танцювати, якщо будеш доганяти!

Після цих слів козачок тікає, а ведучий його доганяє. Якщо впіймає, козачок танцює український таночок, а всі діти плещуть у долоні. Потім козачок стає ведучим і гра повторюється.

Вказівки до гри: не дозволяється перебігати через коло. Якщо ловець довго не може спіймати дитину, обирають іншого ведучого

3. Малювання. Як намалювати сердечко

Для того, щоб намалювати олівцем сердечко, треба взяти аркуш форматом з зошитового листа і зігнути його навпіл, потім розігнути і покласти перед собою лінією згину вертикально.

1-Тепер проведемо горизонтальну лінію і від кожного краю, з правого і лівого боку проводимо лінії вниз до згину. У нас має вийти трикутник,

2 І тепер по горизонтальній лінії ми повинні намалювати два півкола, так, щоб вони перетиналися між собою.

3-Тепер перевернемо лист і продовжимо малювати точно такі ж півкола. В цілому у нас вийде, як два весільних кільця ..

4 Тепер залишається обвести м'яким простим олівцем. Від горизонтальної лінії починаємо обводити до середини верхнього з'єднання і далі знову до горизонтальної лінії. У нижньому півколі обводимо половина і малюємо куточку, до згину листа, те ж саме з іншого боку, у нас виходить носик серця.

Тепер все в цілому у нас вийшло сердечко.

4. Розвиток мовлення

Дітям пропонували спеціально підібрані метафоричні загадки про об'єкти, що є ефективним засобом розвитку мисленнєвих дій порівняння, аналогізування. Предмети домашнього вжитку, знаряддя праці, зброя та багато іншого, створеного людиною, відзначаються аналогією, взятою з природи, зі світу тварин та рослин. Найчастіше загадка побудована на переліку декількох ознак предметів, явищ. Це можуть бути розмір, форма, колір, смак, звучання, рух, матеріал, призначення тощо. За вказаними ознаками діти знаходять

відгадку. Щоб відгадати загадку, дошкільник повинен бути добре знайомий із ознаками, вміти виділяти їх, пов'язувати за асоціацією з іншими, не названими в загадці.

Металевий в неї носик І льняний у неї хвостик,
Із шиття не буде толку, Якщо ми не візьмем ... (Голку.)

Дерев'яні дві конячки
Мчать мене униз навскачки.

А коли я спотикаюсь,
За дві палиці тримаюсь. (Лижі.)

Четверо братців під одним дахом живуть. (Стіл.)
Не їсть, не п'є, день і ніч іде. (Годинник.)
Висить груша – не можна з'їсти. (Лампочка.)
Оце так будинок – одне вікно: щодня у вікні кіно. (Телевізор.)

Полотно, а не доріжка,
Кінь не кінь – сороканіжка
По дорозі тій повзе,
Весь состав один везе. (Тепловоз та вагони.)

Скоромовки для розвитку мовлення дітей. Скоромовки для дітей
Берізки
Розрослися у Ратибора
Три берізки біля паркану.
Радий берізкам Ратибор -
Прикрасили весь двір

Шарлотта
Шовком
Шарудячи,

Прокрокувала
 Шарлотта.
 Занадто Шарлотта
 Шикарна щось!

Миша
 В глечик шмигнула
 Крихта-миша -
 Шарудячи в глечику
 Їсть кишмиш.

5. Сувенір до Дня святого Валентина із солоного тіста

Майстер-клас з рукоділля: «Диво з ромашками» (тестоластика). Автор:
 Князева Ірина Анатоліївна, вихователь Філії №1 МБДОУ №137 м.Пензи

Майстер – клас розрахований на дошкільнят 6 – 7 років та молодших школярів, їхніх батьків та педагогів.

Завдання: Розвивати уяву, фантазію, дрібну моторику, акуратність, естетичний смак. Викликати інтерес до пізнання природи та відображення отриманих уявлень у художніх образах. Зацікавити та залучити батьків до спільної дозвільної діяльності з дітьми.

Найочікуваніше, найромантичніше і найніжніше свято всіх часів та народів – День святого Валентина, або день закоханих.

У День святого Валентина ви можете не приховувати своїх почуттів та говорити про них усьому світу. Це найприємніший день для всіх, хто любить, тому що це свято кохання, свято єдиного цілого, свято всього, що об'єднує і зігріває душі. У день святого Валентина трапляються незвичайні та неймовірні дива. Закохані дарують один одному любовні листи (Валентинки), дарують подарунки, проводять час разом та діляться самим відвертим, найдорожчим і найулюбленішим, що в них є.

Матеріали: 5 кольорів солоного тіста – зелений, білий, сірий, червоний, жовтий; клей ПВА; пензлик; зубочистка; формочка-листок велика та маленька; лопаточка (можна користуватися і стеком); качалка; дошка для розкочування

тіста; шматочок тонкого дроту; шматочок плівки, 8см на 10 см (можна відрізати від поліетиленового пакета), паличка з круглим кінцем (я використовувала намистинку, одягнену на зубочистку), канцелярський ніж, акварельні фарби, лак

1. Вирізати шаблон серця. Розкатати тісто червоного кольору, товщиною 0,7-1 см. Вирізати з нього канцелярським ножом серце. Залишити до повного висихання.

2. Тепер ліпимо зайчика. Потрібно зліпити деталі із сірого тіста.

Далі беремо найбільшу кульку що ми зліпили та робимо конус. Це буде тулуб. Кладемо на дошку та притискаємо.

Далі беремо палички (це будуть ручки) і злегка притискаємо їх з одного краю, за допомогою ножа робимо насічки. За допомогою палички з круглим кінцем робимо заглиблення на долоні.

Далі промазуємо клеєм та клеєм ручки. Робимо ніжки. Беремо кульки і трохи притискаємо їх. Далі беремо ніж і робимо 2 прожилки, промазуємо наш тулуб, там, де будуть лапки, і насаджуємо лапки до тулуба.

Беремо кульку, що залишилася. Це голова. Ліпимо головку, для цього потрібно скачати колобок із солоного тіста, приплюснути його та сформувати форму головки. Краї притискаємо сильніше, серединку залишаємо опуклою. Між тулубом та головою залишаємо порожнє місце для шарфика

За розміром щічок робимо валик, приклеюємо. Добре примазуємо до голови.

Робимо вушка. З кульок скачати невеликі ковбаски, які з одного кінця загострити. Приклеюємо вушка і згладжуємо склеювання між вушками та головою.

Стеком чи будь-яким закругленим предметом продавлюємо виїмку у вушці.

Стеком продавлюємо рот, намічаємо місце для носика.

Намічаємо закругленою паличкою чи пальцями місця для очей.

Ліпимо шарфик. Скачати тонку ковбаску із жовтого тіста. Відрізати від неї шматочок довжиною 1 см. Це буде шарфик на шиї. Закріпити її між головою та тулубом.

Тонко розкотати жовте тісто і вирізати з нього такі кінці шарфа. Край у заготівки розрізати ножицями. Закріпити спочатку частину з гострою вершиною.

Потім за допомогою клею ПВА закріпити другу частину шарфика.

3. Катаємо три тонюсенькі ковбаски із зеленого тіста - стебла ромашки, приклеюємо.

4. Робимо вії з тонкого дроту. Дріт завдовжки 1 см скласти навпіл і приклеїти місце кріплення ока. З чорного тіста скачати маленьку кульку - носик. Закріпити за допомогою клею.

5. Робимо зайчику чубчик. Змішати шматочок тіста чорного та сірого кольору (вийде темно-сірий колір). Розкачати тісто і вирізати шматочками ножицями у вигляді трикутника. Один бік якого розрізати на смужки.

Приклеїти чубок.

6. Розкачати біле тісто і вирізати очі у формі півкола (Можна з чорного тіста скачати дві кульки і зробити очі).

7. Дати підсохнути нашому зайчику. Прикрасити очі, темно-сірою фарбою намалювати шерстку та брівки. Потім приклеїти зайчика на серце

8. Виготовлення ромашок. Розкачати тонко тісто білого кольору. Вирізаємо в формі листка 16-18 пелюсток. Лопаткою посередині робимо прожилку пелюстки.

Починаємо збирати квітку. На шматочок плівки капаємо клей ПВА. Викладаємо квітку з 8-9 пелюсток. Середину змащуємо клеєм та у шаховому порядку викладаємо ще 9 пелюсток.

Для надання квітці махровості можна викласти ще один ряд. Для підняття пелюсток, усередину сильно натискаємо паличкою з круглим кінцем.

Середину квітці виконуємо із тіста жовтого кольору. Скачати кульку діаметром 3-5 см (можна використовувати намистинку). Поглиблення

змащуємо клеєм та закріплюємо середину квітки. Аналогічно робимо ще 1 квітку.

Виконуємо квітку, розташовану боком. На шматочок плівки капаємо клей ПВА. Викладаємо напівквітку з 4-5 пелюсток.

Середину змащуємо клеєм і в шаховому порядку викладаємо ще 4 пелюстки. Скачати кульку жовтого тіста і закріпити її в середині.

Закріпити квіти на стеблах.

9. Зелене тісто розкатуємо тонко (2 мм) і формочкою-листочком вирізаємо 3 листочки. Лопаткою робимо прожилки у листочків

Закріпити листочки на стеблі. Роботу добре просушити і покрити лаком.

Програма занять в період з 15.02- 19.02

1. Аплікація Балерина з серветок. Майстер-клас

Існує багато майстер класів по виготовленню балерин і мені захотілося поділитися з вами своїм. Бажаю вам приємного перегляду і успіхів у творчості! Даний майстер-клас розрахований на дітей старшого дошкільного віку при безпосередній допомозі дорослого, а також для педагогів і батьків. Призначення: для театру, прикрасою інтер'єру, сувеніром. Мета: виготовлення балерини.

Завдання:

- навчати прийомам роботи з дротом і паперовими серветками;
- розвивати естетичне сприйняття, увагу, уяву, дрібну моторику рук;
- виховувати акуратність, естетичний смак.

Нам знадобиться:

Дріт, клей ПВА, вода, кольорові серветки (трьохшарові), ножиці, нитки "Ірис", жовта тісьма звичайна, пензлик (для малювання фарбами, м'який) І так приступаємо: Так як я людина запасливий і все намагаюся пускати в справу, то дріт взяла з усіма відомого календаря

Випрямивши її, скручуємо каркас нашої балерини потім відокремлюємо від кольоровий серветки шар білої серветки і нарізаємо її на смужки

Починаємо накручувати на каркас білі смужки з серветок, змащуючи клеєм.

Після того як каркас висохне, починаємо одягати нашу балерину. Для цього беремо кольорову частину серветки складаємо і відрізаємо низ (щоб у підсумку вийшов коло) і робимо зріз вгорі, але тільки зовсім маленьке.

Продовжуємо нашу роботу, не розкриваючи складену і вже зі зрізами серветку скручуємо її якомога сильніше, потім акуратно розправляємо її

У балерину загинаємо руки вгору і одягаємо першу серветку - це нижній шар спідниці, фіксуємо її нитками на поясі.

Також одягаємо другу серветку зробивши невеликі надрізи для рук

Акуратно розправляємо всі спідниці і верх сукні, на поясі зав'язуємо пояс з бантом тіською жовтого кольору. Кріпимо до голови нитку і наша балерина вже витає в повітрі

2. Рухливі ігри

Гра «Діти і вовк»

Завдання: біг по прямій з ловінням. Виховання витривалості, уміння виконувати рухи на умовний сигнал.

Хід гри: один бік майданчика відокремлюють лінією – це ліс, де живе вовк. Одна дитина, що зображає вовка сидить у лісі, а решта стає в ширину на протилежному кінці майданчику. Між вихователем та дітьми відбувається діалог:

Вихователь: Діти, діти, ви куди?

Діти: По ягоди і гриби. В ліс дрімучий ми підем, ще й горіхів наберем.

Вихователь: В лісі є голодний вовк!

Діти: То ми його обійдем.

Діти йдуть до лісу й збирають гриби і ягоди – присідають і торкаються руками до підлоги. Діти підходять до лінії, за якою сидить вовк і говорять:

– Назбирали ягід і грибів багато, а вовків, ведмедів тут і не видати.

На останні слова вовк, що досі ніби дрімав, підводиться, гарчить і ловить дітей. Якщо вовк зловить 1-2 дітей, гра повторюється.

Правила гри: Вовк ловить дітей тільки після слів «Не видати».

Вказівки до гри: Вихователь стежить, щоб усі діти разом присідали і підводились, збираючи гриби, ягоди. В кінці гри, вихователь визначає найспритнішого вовка. На роль вовка зловлених дітей не обирати.

3. Малювання. Малюнок татові на 23 лютого. Як намалювати літак олівцем поетапно для дітей. Малюємо літак легко і швидко

1. етап. Насамперед створіть контури майбутнього літака, обриси якого трохи схожі на рибку. Лінії повинні бути плавними і акуратними, щоб у Вас вийшов в результаті досить гарний малюнок.

2 етап. Тепер додайте крила свого літака крила – без них він навряд чи полетить. Одне крило намалюйте частково, так як воно знаходиться за корпусом літака, а значить буде трохи прикрите.

Важливо: не робіть занадто «жирних» олівцевих ліній – це дозволить в подальшому без праці прибрати все непотрібне

3 етап. Намалюйте в задній частині хвоста ще два невеликих елементи, зробіть об'ємне переднє вікно на літаку, а також кілька круглих маленьких віконцець з боків.

4 етап Видаліть всі зайві штрихи і лінії на малюнку, а потім поетапно розфарбуйте його.

4. Розвиток мовлення

Гра «Добрі ельфи»

Мета: формування атмосфери щирості, відвертості відкритості у групі, мистецтва проявляти любов і турботу

Інструкція. Вихователь сідає на підлогу, збирає дітей навколо себе і розповідає казку: «Колись давним-давно люди не вміли спати. Вони працювали і вдень і вночі і, звичайно ж, дуже втомлювалися. І тоді добрі ельфи вирішили їм допомогти. Коли наступала ніч, вони прилітали до людей, ніжно гладили їх заспокоювали, ласкаво заколисували, надсилали їм добрі сни. І люди засипали.

Вони не знали, що їх сон - справа рук добрих ельфів, адже останні не вміли розмовляти людською мовою і були невидимими. Невже ви ніколи про це не чули? Адже вони прилітають до кожного з вас до цих пір і охороняють ваш сон. Пограймося у добрих ельфів. Нехай ті, хто сидять праворуч від мене, будуть людьми, а ті, хто ліворуч - ельфами. А потім ми поміняємося. Готові? Розпочали. Настала ніч, люди лягають спати, а добрі ельфи прилітають і заколискують їх». Діти-люди лежать на підлозі і сплять, діти-ельфи - підходять до кожного з них, ніжно гладять, тихо наспівують пісеньки, куйовдять волосся і т. д. Потім діти міняються ролями

Скороговорки

Му-му-му! – молока кому

Ма-ма-ма – молока нема.

Мо-мо-мо – зараз подамо.
 Ми-ми-ми – напилися ми.
 Наш Прокіп зварив окріп,
 До окропу вкину кропу –
 Буде юшка для Прокопа.
 Не турбуйте курку –
 Клює курка крупку.
 Крупка дрібненька, курка рябенька.

Захар заліз на перелаз.
 – Захарку, злізь, Захарку, злазь!
 Зумів залізти – знай, як злізти!

Наступним важливим умінням щодо звуків мовлення є оволодіння дитиною елементарним звуковим аналізом. Під звуковим аналізом слова треба розуміти уміння дитини послідовно і правильно називати в слові звуки. Наприклад, дим- [д и м], дім – [д і м], оса – [о с а], лось – [л о с’], літо – [л’ і т о], лялька – [л’ ал’ к а].

У цій роботі важливо навчити дитину розрізнявати звуки на слух, правильно відтворювати парні твердий і м’який приголосні звуки заздалегідь до того, як вона ознайомиться з відповідною буквою, якою ці два різні звуки можуть позначатися. Якщо дитина чує у слові лимон перший звук [л] і коротко, без призвуку голосного звука його відтворює, а в слові літак вона свідомо виділяє перший звук [л’], то можна бути певним, що в майбутньому шкільному навчанні у неї не буде проблем в опануванні і читання, і грамотного письма.

5. Вироб із солоного тіста на 23 лютого для дітей 3-5 років у дитячому садку покроково з фото

Майстер-клас із покроковим фото. Подарунок до 23 лютого «Медалька для тата» із солоного тіста. Автор: Вороніна Олена Юріївна, вихователь, ОЧУ Міжнародна гімназія «Сколково»

Опис матеріалу: Цей матеріал буде корисним вихователям, педагогам додаткової освіти, батькам, розрахований на аудиторію від 2 років.

Мета: Виготовлення виробу із солоного тіста.

Завдання:

1. Удосконалювати прийоми ліплення: розкочування (кругове, сплющування)
2. Розвивати дрібну моторику та координацію рухів пальців рук.
3. Удосконалювати в дітей віком здатність передавати у ліпленні зображення знайомих предметів.
4. Формувати інтерес до роботи із тестом.

Хід роботи

1. Приготування тіста. Змішуємо інгредієнти сіль (0, 5 склянки) та борошно (1 склянка) у невеликому тазику. Потім частинами по 50 мл додаємо воду і ретельно вимішуємо (пов'язано з тим, що для різного борошна може знадобитися різна кількість води). Ви повинні відчутти тісто руками. Це дуже важливо, адже від консистенції тесту залежить вся подальша робота. Воно не повинно бути не надто м'яким і не надто жорстким. Щільність тесту завжди можна підкоригувати: для цього іноді достатньо додати кілька крапель води або, навпаки, ст. л суміші з борошна та солі. Тісто готове! Для більш гнучкої та пластичної структури – можна додати 1 ст.л. рослинного масла.

2. Фарбування тіста. Тут є практично необмежені можливості. Можна додати безпосередньо в тісто барвник, як роблю я (гуаш, також какао, мелену куркуму) і добре вимісити тісто. А можна розвести вибрану фарбу (харчові барвники) у невеликій кількості води та додати її до суміші борошна та солі, або розфарбувати вже готовий виріб.

3. Виготовлення медальки. Беремо невелику кількість жовтого тіста, розгортаємо кулю, долонькою сплющуємо його в коржик і надаємо йому форму кола.

4. Окраса медальки. Накладаємо шаблон зірки в цент заготовки медальки. Вдавлюємо шаблон в тісто, щоб залишився відбиток зірки.

Шаблон

5. За допомогою коктейльної трубочки робимо наскрізний отвір у медальці.

6. Сушимо заготовку. Сушити найкраще на повітрі в природних умовах, але це довго, тому можна сушити в духовці.

7. У підсушеній медальці фарбуємо відбиток зірки за допомогою пензлика червоною гуашшю.

8. Подіємо в наскрізний отвір тасьму жовтого кольору і фіксуємо вузлом.

Тепер у нас є маленький подарунок, яким можна привітати улюблених тат та дбайливих дідусів.

Солоне тісто можна зберігати 4-5 днів. Таке обмеження часу зберігання залежить від якості солі, яка робить тісто дуже пухким. Солоне тісто потрібно зберігати у щільно зав'язаному пакеті у прохолодному місці

Програма занять в період з 22.02- 26.02

1. Аплікація з паперу "Кораблик для тата"

Керівник: Гордієнко Марина Миколаївна, вихователь.

Завдання:

1. Розвивати вміння дітей розташовувати аплікацію по всьому аркушу картону.

2. Формувати обережно наносити клей на всю поверхню паперу.

3. Виховувати акуратність у роботі, добре ставлення до тата.

Цю роботу можна використовувати як подарунок для тата, дідуся, дядька, брата.

Вихователь з дітьми проводить бесіду про військових, про їхні особисті якості, читають вірші для тат і дідусів.

Для роботи нам знадобиться: клей, кольоровий папір, білий картон, розміром у половину альбомного листа, ножиці.

1. Беремо папір блакитного кольору, шириною 4,5 см., Зверху вирізаємо трохи хвилеподібно.

2. Намазуємо клеєм наші хвилі та наклеюємо цей лист на нижню частину картону, це буде море чи річка.

3. Тепер потрібно вирізати кораблик, для цього беремо кольоровий папір зеленого кольору, шириною 5 см. Краї трохи зрізаємо на куточок.

4. Для кораблика можна використовувати не лише зелений папір, а й коричневий.

5. Намазуємо наш кораблик клеєм і наклеюємо на картон, трохи опускаючи під хвилі.

6. Для вітрила ми вирішили використати папір помаранчевого або жовтого кольору. Вирізаємо трикутник зі сторонами 5 см і 9 см і наклеюємо його на середину кораблика.

7. Без прапорця нам не обійтись. Беремо оксамитовий папір червоного кольору, вирізаємо прямокутник, розміром 4,5 см на 2,5 см і прорізаємо куточок. Приклеюємо прапорець на вітрило.

2. Рухливі ігри

ВВІЧЛИВА ЗАРЯДКА

Мета: Розвивати уважність, спритність, фізичну активність; дотримуватися дистанції. Опис: Усі діти разом з вихователем стають кружка за особистими орієнтирами. Ведучий показує різні рухи — фізкультурні, танцювальні, жартівливі. Діти повинні їх повторювати лише в тому випадку, якщо вихователь перед показом скаже слово «будь ласка!». Правила: Хто з дітей помиляється, виходить всередину кола і виконує завдання вихователя, наприклад: усміхнутися, сказати комплімент комусь із дітей, подарувати повітряний поцілунок, привітатися без слів за допомогою лише жестів тощо.

3. Малювання долоньками і пальчиками для дошкільнят

Нетрадиційна техніка малювання в дитячому садку. Малювання долоньками і пальчиками. Як намалювати яблуньку? Майстер-клас з малювання з дошкільниками. Нетрадиційні техніки малювання пальчиками і долоньками для молодших дошкільнят. «Яблунька»

Автор: Афоніна Юлія Олександрівна, вихователь МБДОУ «Дитячий садок №6», Череповець р.

Застосування: майстер-клас розрахований на молодших дошкільнят, педагогів і батьків.

Засоби виразності: пляма, крапка, коротка лінія, колір, фантастичний силует. Спосіб отримання зображення: дитина опускає в гуаш пальчик і завдає точки, плями на папір. На кожен пальчик набирається фарба різного кольору. Після роботи пальчик витирається серветкою, потім гуаш легко змивається. Долоньку дитина опускає в гуаш або забарвлює її за допомогою пензлика і робить відбиток на папері. Малюють і правою, і лівою рукою.

Мета: знайомство з нетрадиційними техніками малювання пальчиками і долоньками.

Завдання: розвивати творчу уяву, увагу, дрібну моторику і координацію руху рук, виховувати інтерес до творчості.

Матеріали: набір гуашевих фарб, стаканчик з водою, пензлик, аркуш паперу білого кольору, серветки.

Процес виконання роботи:

1. Приготувати матеріали, необхідні для роботи
2. Спочатку занурюємо палець в жовту фарбу і наносимо на лист точки - це буде сонечко
3. Далі малюємо хмара, вмочивши палець у синю фарбу
4. Потім набираємо зелену фарбу для трави і ще можна намалювати квіточку, так само точково
5. Потім беремо пензлик і набираємо фарбу для дерева
6. Розфарбовуємо долоню фарбою
7. Прикладаємо до аркуша паперу, а потім акуратно піднімаємо руку, притримуючи лист
8. Одним з нафарбованих пальчиків можна домалювати стовбур
9. На дереві малюємо червоні яблука і зелені листочки
10. Отримуємо яблуньку

4. Розвиток мовлення

Гра «Життя в лісі»

Мета: розвиток уміння налагоджувати контакт, усунення моральної і психічної відокремленості дітей через фізичні (тілесні) контакти.

Інструкція. Дорослий сідає на підлогу і розсаджує дітей навколо себе.

«Пограймося у диких звірів. Вони не знають людської мови. Але ж їм треба якось спілкуватися, тому ми придумали для цього особливі засоби. Коли хочемо привітатися, тремося один об одного носами (вихователь показує, як це робити, підходячи до кожної дитини); замість запитання «Як справи?» лясаємо своєю долонею по долоні іншого (демонструє); якщо все добре, кладемо свою голову на плече іншому; а при потребі висловити іншому свою дружбу і любов

– тремося об нього головою (демонструє); Готові? Тоді- почали. Зараз - ранок, ви тільки що прокинулися, виглянуло сонечко».

Подальший хід гри ведучий може обирати довільно (наприклад, подув холодний вітер і тварини ховаються від нього, притулившись один до одного;

звірята ходять один до одного в гості; чистять свої шкірки і т. д.). При цьому важливо стежити за тим, щоб діти не розмовляли між собою

- Робота над поповненням словникового запасу дітей [156]

Наприклад, знаючи, що малина, смородина, агрус – це кущові ягоди, дитина легко віднесе до них за зовнішніми ознаками і ті, які побачить уперше, скажімо, калину, чорноплідну горобину тощо. Або, маючи в своєму словниковому запасі поняття музичні інструменти, вона самостійно буде відносити до цієї лексико-логічної сукупності кожен із заново почутих і побачених інструментів, які в той чи інший спосіб відтворюють музичні звуки.

Отже, словниково-логічні вправи на взаємне співвідношення родових (загальних) і видових (часткових) понять, на вилучення «зайвого» з ряду однорідних понять (слів), на доповнення, поширення логічного ряду, на протиставлення предметів за певними ознаками є одним із простих для застосування навіть у домашніх умовах і водночас дуже ефективних засобів загальнорозумового і, зокрема, мовленнєвого розвитку дошкільників

Продовжити речення

Наведемо ряд найдоступніших для 5-6-річних дітей загальних (родових) назв, коло яких можна поступово розширювати за рахунок усе нових видових, більш конкретних найменувань чи ознак:

гриби – це опеньки, лисички, маслюки, моховики, підосичники ...

ягоди – це малина, смородина, ожина, полуниця, суниця ...

фрукти – це яблука, груші, айва, сливи...

Перелік цих логічних рядів можна продовжити такими родовими назвами, як: взуття, навчальне приладдя, посуд, птахи, комахи, звірі, музичні інструменти, квіти, дерева, кущі тощо..

Продовжити речення

Помідор червоний, а огірок – ...

Перець гіркий, а лимон – ...

4. Порося із солоного тіста своїми руками покровоно з фото

Хрюша із солоного тіста своїми руками

Майстер-клас розроблено для дітей 6-10 років, вихователів дитячих садків, вчителів молодших класів, батьків, творчих людей.

Призначення: 2019 рік-рік земляної свині, цей сувенір можна використовувати цілий рік як сувенір для знайомих, друзів, родичів.

Мета майстер-класу: Навчити дітей робити сувеніри із солоного тіста.

Мета: Виховувати акуратність у роботі, уважність та любов до декоративно-прикладної творчості, розвивати творче мислення учнів, фантазію, почуття прекрасного, дрібну моторику рук.

Матеріали для виготовлення сувеніру:

1.Солоне тісто.

2.Скалка.

3.Ручка та олівець.

4.Трафарет "порося"

5.Гуаш, пензлик для малювання.

6. Стеки (спеціальні ножічки) знадобляться одні.

Алгоритм виконання сувеніру.

Розкочуємо шматочок тіста товщиною не менше 1 см.

Промальовуємо контур порося ручкою або олівцем по трафарету

За допомогою стека вирізаємо по контуру силует порося.

Ліпимо з маленьких шматочків тіста копитця, п'ятачок та очі.

Промальовуємо ручкою (крапками) шийку, рот, копитця, підборіддя, щічки і животик. Загинаємо вушка. Порося готове. Тепер потрібно висушити вироб при кімнатній температурі на вікні або на столі, перевертаючи її.

Коли вироб висохне, беремо гуаш і прикрашаємо порося, малюємо хвіст

Програма занять в період з 01.03- 05.03

1. Аплікація. Виготовлення вітальної листівки з 8 березня для мам Букет «Весняний»

Яскраві квіти, соковита зелень і пурхають метелики - цей паперовий букет однозначно налаштує на весняний лад і піднімає настрій. Для створення святкової виробу вам будуть потрібні ножиці, лист зеленої двосторонньої паперу форматом А-4, кольоровий папір, Клей ПВА, простий олівець, лінійка, фломастери і степлер.

Як виготовити букет - інструкція:

1. Аркуш паперу скласти уздовж навпіл. По лінії згину докласти лінійку і через кожні два сантиметри поставити крапки олівцем. Те ж саме зробити з протилежного боку. Олівцем (ледве помітно) розлінованих лист, не доводячи до кромки 2 см.

2. Зробити надрізи по зазначеним лініях. Потім згорнути лист трубочкою так, щоб була пара витків. Край зафіксувати степлером.

3. Листи кольорового паперу скласти навпіл. З виворітного боку намалювати олівцем квіти, метелики, кружечки-серцевини. Робити це потрібно на згині, щоб отримані елементи були симетричними.

4. Вирізати деталі. Серцевини приклеїти до пелюсток, фломастером промальовувати дрібні деталі у метеликів.

2. Рухливі ігри

КОЛЬОРОВА КІМНАТА

Мета: Розвивати увагу та швидку реакцію, вчити сортувати речі за кольором. Під час руху у групі, дотримуватися дистанції.

Хід гри: Обирається ведучий, який загадує колір і рахує до 10. Інші діти шукають у групі предмети цього кольору. Хто покаже (назве) найбільше предметів, той переміг. Він стає новим ведучим.

Правила: Під час гри задіюються всі канали сприйняття. Ведучий вголос називає колір та рахує (це важливо для аудіалів, візуали легко знайдуть усі

потрібні речі, уважно оглянувши класну кімнату; для кінестетиків важливо рухатися під час гри та мати можливість торкнутися кожного предмета)

3. Урок малювання в дитячому садку до 8 березня

Нетрадиційне малювання в дитячому садку. Середня-старша група

Майстер-клас з нетрадиційного малювання - використання пластикової пляшки «Оригінальна гілочка» Автор: Pestova Світлана Віталіївна, вихователь МБДОУ дитячий садок № 42 «Зернятко» с. Шелокша Кстовский район Nizhegorodskaya область.

Застосування: майстер - клас розрахований на середню і старшу групи дитячого садка, педагогів і батьків.

Дана картинка може стати подарунком для мами на 8 березня, подарунком для дітей - іменинників, день народження яких навесні або влітку. Мета майстер-класу: знайомство з нетрадиційною технікою малювання - малювання з використанням пластикової пляшки.

Етапи виконання роботи:

1. Намалюємо гілочку трикутної форми на аркуші тонованою папері, розташовану від одного кута аркуша до іншого куті.

2. Намалюємо невеликі листочки по обидва боки від гілочки.

3. Щоб намалювати на гілці незвичайні квіти, пензликом нанесіть білу фарбу на виступаючі частини дна пластикової пляшки.

4. Нафарбовану денце добре притисніть до аркуша декілька разів, згідно з творчим задумом.

5. Ось такі відбитки виходять на аркуші паперу.

6. Щоб малюнок вийшов яскравіше, нанесемо на дно пляшки фарбу контрастного кольору, в нашому випадку - це червоний колір.

7. Притиснемо пляшку до вже намальованої квітам.

8. Пензликом наносимо фарбу на пробку пляшки.

9. Докладемо пробку до середини квітів.

10. Наша квіткова композиція готова!

4. Розвиток мовлення

Казка «Ріпка» (перегляд або читання вихователем).

Загадки для дітей про літери алфавіту

Із цієї літери починаються

«Кавун» і «Альманах».

Вона нам всім зустрічається

Майже у всіх словах. (Літера «а»)

«Вовк», «Чарівник» і «Цілком»

Всі слова... (букву «в»)

Перша в словах «Голка»,

«Іволга», «Індик», «Ікра». (Літера «і»)

Зустрічається в «Ланцюгу», «особі»,

Така літера -... (буква «ц»)

5. Ліплення з пластиліну в старшій групі. Троянди з пластиліну.

Троянди з пластиліну своїми руками

Майстер-клас з покроковим фото «Троянди з пластиліну»

Автор: Плясунова Катерина 5 років, вихованка МКДОУ ЦРР д/з № 24

Еманжелинского муніципального району Челябінської області.

Керівник: Беляєва Олена Олександрівна, вихователь МКДОУ ЦРР д/з № 24

Еманжелинского муніципального району Челябінської області

Майстер-клас розрахований для дошкільнят 5-6 років, педагогів, батьків.

Призначення: подарунок для мами, оформлення макетів.

Мета: виготовлення троянди з пластиліну

Завдання

- Розвиток дрібної моторики рук;
- Формування творчих здібностей дітей;
- Закріплювати вміння працювати акуратно з пластиліном і стеком;

Матеріал: пластилін, стеки, дошка;

Хід роботи:

- Ділимо навпіл пластилін синього кольору з допомогою стеки;

- Тепер розкатуємо з половинки пластиліну кулю;
- Формуємо вазу або горщик;
- Тепер відрізаємо стеком смужку зеленого пластиліну;
- Розрізаємо смужку на шматочки приблизно 3-5 мм;
- Скачуємо з них кульки;
- Двома пальцями сплющуємо кульку;
- Надаємо форму листочка, пальцями прищипуючи один край;
- З допомогою стеки наносимо прожилки, і прикріплюємо листочок до вази;

Теж саме робимо з іншими листочками, усього листочків виходить 6 штук.

Для виготовлення троянд беремо червоний пластилін і відрізаємо смужку за допомогою стеки. Ділимо смужку на три частини. Робимо з однієї частини ковбаску. Сплющуємо пальцями. Тепер скручуємо.

Ось така вийшла трояндочка. Прикріплюємо троянду до вази. Також робимо троянди з двох части.

Програма занять в період з 08.03-12.03

2. «Повінь»

Мета: удосконалювати навички бігу на швидкість. Виховувати витримку, кмітливість та орієнтування в просторі. Хід гри Діти стають кружка, присідають і вдають, що сплять. Один з учасників — “вартовий” — ходить у середині кола, вигукує: “Повінь! Рятуйтеся!” Тоді всі розбігаються, шукаючи собі схованку: залазять на бум, драбину, стають або сідають на камінь тощо. Примостившись, перебігають з місця на місце, а вартовий намагається їх упіймати. Яку дитину спіймає — та стає вартовим. Примітка. Хто не знайшов придатного для себе місця, йде на допомогу вартовому — теж ловить дітей.

3. Малювання мильними бульбашками в дитячому саду.

Нетрадиційні техніки малювання в ДНЗ. Малювання з застосуванням нетрадиційних технік зображення на тему «Капітошка» для дітей старшого дошкільного віку. Заняття з ізодеятельности з дітьми старшого віку (5-7 років)

Нетрадиційні техніки малювання. Майстер-клас «Капітошка» для дітей 5-7 років.

Автор: Крамная Людмила Вікторівна, вихователь, МБДОУ «Дитячий сад №6 р. Калининска Саратовської області»

Призначення:

- як частина інтегрованого заняття по екології-досліди з водою+ малювання;

- як самостійне заняття з малювання мультиплікаційних героїв.

Мета: вчити малювати, використовуючи нетрадиційні прийоми зображення: мильними бульбашками і спіраллю, домалювати деталі об'єкта, для додання їй закінченості і схожості з реальним чином; тренувати дихання: сприяти розвитку більш глибокого вдиху і більш тривалого видиху; розвивати дитячу творчість, фантазію.

Матеріали для роботи: рідке мило, миска, графин з водою, гуаш, трубочка, ложка, масляні олівці, тонований аркуш паперу (фото 1).

Хід роботи:

Покладіть в миску ложку гуаші, налейте рідкого мила, змішаного з водою.

Опустіть трубочку в отриману суміш і повільно подуйте в неї, залишаючи кінець трубочки на дні миски.

Дуйте до тих пір, поки над мискою не вийде мильна кольорова шапка.

Дихання повільне, при сильному видиху бульбашки лопаються.

Покладіть тонований аркуш паперу на миску зверху.

Відірвіть лист від миски. У вас вийде ось таке зображення-відбиток.

Домалюйте способом «спіралька» очі, ніс, «ручки», «ніжки», шапочку», прорисуйте ротик

За бажанням можна намалювати маленькі кола-спіральки - бульбашки різними відтінками з різною силою натиску на олівець.

У вас вийде ось таке зображення

4. Розвиток мовлення

Гра «Назви лагідно»

Мета: виховувати доброзичливе ставлення один до одного.

Інструкція. Діти стоять у колі. Кожна дитина, передаючи м'ячик сусідові, називає його ім'я в лагідній формі. І так - по колу.

Рефлексія

Мета: закріплення позитивного досвіду.

Діти сідають у коло. Ведучий просить їх визначити, яке завдання сьогодні було найважчим. Дошкільники по колу висловлюють свою думку

Прощання

Вихованці стають у коло так, щоб можна було доторкнутися руками до сусіда. Простягають руки у сторони так, щоб пальці торкнулися сусіда, посміхаються і прощаються: «До побачення!»

Вилучи «зайве» слово

Зозуля, синиця, горобець, метелик, шпак.

Олівець, пенал, ручка, зошит, молоток, лінійка.

Упізнай предмет за цими словами.

Він білий, солодкий, крихкий (цукор).

Вона рідка, прозора, смачна, чиста, джерельна (вода).

Воно чисте, прозоре, тепле, буває холодне, морозне (повітря)

5. Їжачок із солоного тіста своїми руками

Весняні вироби із солоного тіста в молодшій групі

Майстер-клас "Велика сімейка

Автор: Свилярьова Варвара, вік: 3г. 10 м, 2-а молодша група, МБДОУ ДС № 7 "Сонечко" м.Біла Калитва

Керівник: Демченко Марина Володимирівна, вихователь, МБДОУ ДС №7 "Сонечко", м.Біла Калитва.

Призначення: композиція може стати чудовою прикрасою куточку природи в класі.

Опис: майстер-клас розрахований на вихователів ДОП, дітей та їхніх батьків, всім кому цікаво творити незвичайне із звичайних матеріалів.

Мета: сприяти розвитку цілісності сприйняття об'ємних фігур.

Завдання:

Викликати інтерес до ліплення їжачка; вивчати аналізувати особливості будови тварини, закріплювати прийоми ліплення: скочування кулі, прищипування; спонукати використовувати непридатний матеріал для передачі особливостей тварини; розвивати окомір, синхронізувати роботу обох рук. Виховувати інтерес до тваринного світу.

Хід:

У квітні у їжачків з'являється потомство - маленькі їжачки. Тому ми вирішили виконати ось таку кумедну композицію із солоного тіста та непридатного матеріалу. Виріб ґрунтується на пластичному ліпленні з цілого шматка з відтягуванням необхідних частин.

Для ліплення їжачка знадобиться: борошно, сіль, харчовий барвник "горіх", вода, чорний перець горошком, сірники, лист ватману, зелені нитки, ножиці, клей.

1 етап

Готуємо "зелений лужок". Ріжемо дрібно зелені нитки.

Потім намазуємо клеєм круглу паперову основу. Посипаємо нарізаними нитками та злегка притискаємо їх долонею.

Ось який зелений лужок вийшов.

2 етап.

Готуємо солоне тісто, додавши харчовий барвник "горіх". Колір тіста стане коричневим. Скачуємо шар.

Шляхом відтягування від загальної маси частини тіста створюємо мордочку та ніс їжачка.

Шляхом заціпування тіста виходять вушка.

3 етап Завершення образу.

Ніс і очі їжачку робимо з чорного перцю горошком. Злегка притискаємо горошину до тесту.

З сірників робимо голки у їжачка. Вставляємо їх чорною головою.

Так і хочеться запитати у їжачка,

Що ж ти їжак такий колючий?

Це я про всяк випадок!

Знаєш, хто мої сусіди,

Лисиці, вовки та ведмеді! (Заходер)

А ось і велика їжачка сімейка!

Програма занять в період з 15.03 по 19.03

1. Аплікація . Весняні вироби в старшій групі ДНЗ

Найменування роботи «Веснянка» Весняна аплікація в дитячому садку.

Веснянка

Педагог: Гринько Наталія Равилевна, вихователь вищої кваліфікаційної категорії

Для виконання роботи необхідно підготувати матеріали:

- Аркуш синього картону;
  - ½ Листа снігуроньки рожевого кольору;
  - клей-карашдаш;
  - 3 шт. паперові серветки рожевого, жовтого і блакитного кольору;
  - ножиці;
  - масляні крейда;
  - пряжа блакитного кольору;
- серветка для рук.

Спосіб виконання:

1. Беремо рожевий аркуш паперу, малюємо обличчя весни, наклеюємо на синій картон, малюємо обличчя «Веснянки».

2. Жовту серветку складаємо навпіл, і по довгій стороні складаємо гармошкою і приклеюємо до шийки «Веснянки».

3. Беремо кольорові серветки, звертаємо трубочкою, а трубочку звертаємо по спіралі і приклеюємо у вигляді віночка на голову «Веснянке».

4. З пряжі відрізаємо нитки довжиною 15 див і приклеюємо до голови «Веснянки», це волосся.

Робота готова! як Вам подобається наша Веснянка, яка вона кругловида, весела

2. Рухливі ігри.

«Веселка»

Мета: удосконалювати навички бігу; виховувати витримку, кмітливість.

Хід гри За допомогою лічилки обирається «Веселка», який повертається обличчям до гравців, піднімає руки в сторони (протягом усієї гри «Веселка» залишається на своєму місці). «Веселка» називає який-небудь колір. Гравці знаходять цей колір у себе в одязі або у кого-небудь із сусідів (можна триматися за одяг інших) і, торкаючись цього кольору, спокійно проходять під «Веселкою» (під його руками). Якщо у гравця відсутній потрібний колір і немає можливості торкнутися названого кольору, він повинен швидко пробігти під «Веселкою». Якщо «Веселка» квацнув гравця, то він стає новим «Веселкою» і гра продовжується

3. Урок малювання в підготовчій групі. Соняшники у вазі

Як намалювати соняшники з дітьми. Майстер-клас з малювання з дошкільниками. Колективна робота «Соняшники у вазі»

Автор: Мінаєва Тетяна Вікторівна, педагог додаткової освіти з образотворчої діяльності ГБОУ гімназія №2072 Дошкільне відділення №1

Робота розрахована на вік дітей від 5 до 7 років (підготовча група дитячого саду).

Колективна робота створюється для прикраси ДНЗ в осінній період і наочної демонстрації дітям і батькам творчих здобутків вихованців.

Мета: Розвиток та виховання у дітей колективної взаємодії, вміння співпрацювати і поважати інших. Художньо-естетичний розвиток особистості. Розвиток у дітей ручної умелости, правильного користування художніми матеріалами.

Завдання:

- Отримати знання про квітку соняшника.
- Навчити орієнтуватися на аркуші паперу.
- Вивчити новий спосіб створення зображення "Примакивание пензлем".
- Продовжити закріплення навички ведення рівній лінії пензлем.
- Продовжити закріплення навичку рівного вирізання зображення з зазором.

Продовжити закріплення навичку щільного зафарбовування пензлем зображуваного предмета.

МАЙСТЕР-КЛАС

Теоретична частина.

Почати заняття з загадок про квіти .

Цветик жовто-золотистий,
Як курчаточко, пухнастий
Відразу в'яне від морозу
Наша неженка ..... (мімоза)

Подивіться - у огорожі
Розцвіла цариця саду.
Не тюльпан і не мімоза,
А в шипах красуня ..... (троянда)

У звивистій доріжки
Зростає сонечко на ніжці.
Як дозріє сонечко,
Буде жменька зерняток. (соняшник)

Після відгадування останньої загадки (сюрпризним оборотом) показати дітям квітка соняшника просити у хлопців, а чи знають вони про те, чому він так називається. (тому що наш квітка по формі дуже схожа на сонце і росте на сонячних місцях або "під сонцем" і тому він такий яскравий і жовтий) Провести з дітьми бесіду про квітку соняшника, розповісти що квітка не тільки красивий, але і корисний. Пояснити чим він дивний (в середині у соняшника зріють насіння). Якщо є можливість показати дітям через засоби мультимедіа фотографії поля з соняшниками, принести на заняття справжній соняшник або його насіння. Розповісти дітям, що сьогодні вони намалюють соняшник з насінням у серединці, як у справжнього квітки і ми ці соняшники поставимо в таку вазу або глечик. (показати заготовку для колективної роботи).

Практична частина.

Практична частина заняття здійснюється методом прямого показу педагогом способів дій, крок за кроком виконуючи рухи діти не помиляються і

досягають хорошої якості виконання роботи. Запам'ятавши черговість дій виконують таку роботу у себе вдома.

1. Для виконання цієї роботи на кожному дитині нам буде потрібно:

- Гуаш (Жовта, помаранчева, зелена, коричнева, зелена, біла)

- Тонований блакитним кольором аркуш паперу А-4 (щільність не менше 200г/м² або акварельний папір для креслення)

- Кисть №5 або №6 (ворс - білка або колонок)

- Ємність з водою

2. Для оформлення колективної роботи нам знадобиться:

- Аркуш ватману А-0 тонований блакитним кольором.

- Гуаш (біла, коричнева, зелена)

- Кисть №12 (ворс - коза)

Ножиці

- Клей ПВА

1. Просимо дітей засукати довгі рукави, відкрити фарби.

2. Показати де на нашому листі середина. Занурюємо кисть в коричневу фарбу, в середині малюємо коло.

3. Коло зафарбовуємо коричневим кольором.

4. Далі пензель фарбу під назвою "охра" і додаємо нашої серединці насіння. Способом "примакивання пензлем" укладаємо насіння в хаотичному порядку.

5. Занурюємо кисть в білу фарбу і між насінням укладаємо білі насіння, примакивая пензлем.

6. Занурюємо кисть в жовту фарбу і середньої довжини прямими лініями додаємо пелюсток (від центру у бік).

7. Акуратно завершуємо коло.

8. Помаранчевою фарбою між жовтими пелюстками укладаємо помаранчеві (від центру у бік).

9. Акуратно завершуємо коло.

10. Самим кінчиком пензля, зеленою фарбою додаємо стеблину квітки

11. Домальовували листочок і розфарбовуємо його. Індивідуальна робота готова

12. Для створення колективної роботи квітку можна вирізати з зазором (не торкаючись зображення)

3. Нам потрібно тонований блакитним кольором лист А - 0

14. Білою гуашшю методом примакивання намалювати хмарки (або запропонувати це зробити дітям)

15. Домалювати хмарки різного розміру по всьому листу.

16. Намалювати коричневим кольором вазу або глечик.

17. Домалювати стебла соняшників і листочки з боків (можна використовувати відбитки справжніх листків, намазаних гуашшю).

18. Попередньо скомпонувавши букет приклеїти "головки квітів" на свої місця.

4. Гра-експеримент «Дізнайся на смак і запах»

Мета: Формувати у дітей уявлення про необхідність кожного органу почуттів окремо та всіх разом. Розвивати в дітей нюх, смаковий аналізатор, слух, мислення, увагу, пам'ять. Сприяти розвитку мови дітей. Розширювати їхній кругозір.

Хід гри: На столі на підносі лежать фрукти та овочі, знайомі дітям: помідор, огірок (свіжий та солоний, морква, капуста, ріпа, редиска; яблуко, груша, слива, банани, виноград. На іншому підносі ці овочі та фрукти розрізані на невеликі шматочки на кожну дитину Тут же знаходяться паперові серветки (або зубочистки для кожної дитини) Вихователь з підносом обходить всіх граючих До кого підійде, тому зав'язує очі, кладе на серветку один шматочок овочів або фруктів і просить дитину спочатку визначити на запах, а потім спробувати цей шматочок. Дитина не підглядаючи, відгадує за смаком і запахом назву овочів або фруктів. Зате знаходить овоч чи фрукт на столі. І так вихователь ходить доти, поки всі діти будуть залучені до гри. Гра закінчується перерахуванням принесених овочів або визначенням смаку кожного з них, слід пам'ятати про гігієнічні вимоги: не можна з однієї вилки давати всім дітям для проби овочі або фрукти, використані серветки. про класти на окрему тацю (або

користуватися зубочистками з розрахунку на кожну дитину, на кожен фрукт та овоч). У грі беруть участь усі діти, але можна грати і з невеликими підгрупами дітей.

-Загадки про город і овочі з відповідями

Непоказна, шишковата,

А прийде на стіл вона -

Скажуть весело хлоп'ята:

«Ну, розсипчаста, смачна!» (Картопля)

Червоний ніс в землю вріс,

А зелений хвіст зовні.

Нам зелений хвіст не потрібен,

Потрібен тільки червоний хвіст. (Морква)

Лежить між грядок

Зелен і солодкий. (Огірок)

5. Горобина із солоного тіста своїми руками. Майстер-клас з покроковими фото

Горобина із солоного тіста. Покроковий майстер-клас для дітей 3-4 років.

Автор: Комісарова Наталія Геннадіївна, вихователь МБДОУ №196, місто Іжевськ.

Опис: Цей майстер-клас призначений для дітей молодшого дошкільного віку, вихователів, педагогів додаткової освіти, батьків та інших творчих людей.

Мета: виготовлення сувеніру із солоного тіста.

Завдання:

- Розширювати уявлення дітей про ягід-горобину.
- Закріплення вміння розкачувати тісто круговими рухами, заціпувати, сплющувати, наносити візерунок стекою.
- Розвивати почуття пропорції, композиції.
- Розвивати дрібну моторику пальців рук.
- Виховувати посидючість, вміння доводити розпочату справу до кінця.
- Викликати емоційне задоволення від результатів виконаної роботи.

Попередня робота:

Загадка:

Я дивлюсь у своє вікно,

Бачу дерево одне.

Грона червоні висять,

Пташки з'їсти їх хочуть.

(Горобина)

Розгляд ілюстрації:

Горобину не помітити неможливо. Яскраві грона виділяються серед сірої осінньої пори.

Розмова:

- Як виглядає горобина? (ягоди ростуть гроном)

- Які ягоди у горобини? (круглі, червоні)

- З чим їх можна порівняти? (З намистами)

- Як ви вважаєте, які вони на смак? (гіркі)

- Хто любить ласувати горобиною? (снігири, дрозди, сопілці)

В основному ягодами харчуються птахи, але й люди використовують горобину як у свіжому вигляді так і у вигляді варення, джемів, киселів, пастили, мармеладу, желе. Усі частини лісової цілительки приносять людському організму користь. У народній медицині використовують свіжий урожай, сік, настої, відвари,

Художнє слово:

Що там за ягода червоніє,

Коли вже прохолодою віє

І осінь мчить на всіх парах,

Змітаючи листя у дворах?

Вона ще гірчить і в'яже.

Але тільки сніг на землю ляже,

Мороз вдарить не злегка

І кригою покриється річка:

Вона вже на смак інша.

І птахи, ніби розуміючи,
Клюють замерзлі дробини
Взимку червоніє горобини.

(Н. Шумів)

Необхідні матеріали:

- борошно (1 склянка)
- сіль «екстра» (півсклянки)
- вода
- Клей ПВА (1 ч. л.)
- гуаш (червона, бежева, зелена)
- Стек
- перець чорний горошком (8-10 горошин)
- Вузька атласна стрічка

Змішуємо борошно, сіль, клей ПВА, додаємо воду. Замішуємо тісто. Воно має вийти пластичним і не липнути до рук.

Нам знадобляться 3 шматочки солоного тіста -1 великий бежевого кольору та 2 маленькі: червоний та зелений. Для надання кольору втручаємося в тісто гуаш або харчові барвники.

Беремо бежевий шматочок, розкочуємо його в кульку і розплющуємо.

Стекою малюємо гілочки.

З червоного тіста розгортаємо кульки.

Змащуючи їх водою, приклеюємо на гілку.

Знизу кожної ягоди вдавлюємо горошину перцю.

Пристапаємо до ліплення листя. Шматок зеленого тіста ділимо на дві частини, скочуємо кульки.

Розплющуємо, надаємо форму листочка, стекою наносимо прожилки

Приклеюємо листя на гілочку, дерев'яною паличкою робимо дірку для стрічки.

Залишаємо сохнути на 4-5 днів, покриваємо лаком. Зав'язуємо стрічку.
Наша робота готова!

Виріб можна повісити на стіну для прикраси

Програма занять в період з 22.03 по 26.03

1. Аплікація дикі тварини в старшій групі шаблони. Колективне заняття по аплікації для дітей старшої групи «Царство диких звірів. Марія Дмитрієва
тема заняття: "Царство диких звірів"

мета:Продовжувати вчити дітей вирізати більш складні зображення - фігурки тварин, за допомогою трафарету. Освітні завдання: Розширювати знання дітей про диких тварин; Продовжувати закріплювати вміння дітей працювати з шаблонами, обводити по контуру; Удосконалювати вміння працювати ножицями; Вчити наносити клей на основу рівномірно, тонким шаром. Розвиваючі завдання: Продовжувати розвивати образне мислення, увагу; Розвивати дрібну моторику рук, посидючість. Виховні завдання: Виховувати самостійність, вміння планувати свою діяльність, акуратність у виконанні роботи; Робити щеплення доброзичливе ставлення до навколишнього. Підготовка до роботи: Поговорити з дітьми на тему: "Дикі тварини". Обговорити поведки тварин, чим вони відрізняються від домашніх тварин. Пограти в дидактичні ігри на угруповання і класифікацію "Хто зайвий", «Склади з частин ціле»

матеріали:

Аркуш ватману із зображенням зимового лісу (малюємо задалегідь)
Трафарети диких тварин (зайця, лисиці, вовка, білки, лося, кабан) - вирізаємо трафарети. Кольоровий папір, темний олівець або фломастер, ножиці, клей, пензлик.

Порядок виконання роботи:

1. Запропонувати дітям вибрати трафарет тварини
2. Підібрати колір паперу, відповідний кольору обраної тварини
3. Перевести трафарет
4. Вирізати тварина по контуру
5. Намазати клей
6. Наклеїти тварину

2. НЕ СПИ, НЕ ПОЗІХАЙ!

Мета: виховувати увагу, кмітливість, швидку реакцію.

Матеріал: довгий мотузок, кінці якого зв'язані між собою.

Хід гри Обирається ведучий. Гравці утворюють коло, тримаючи мотузку обома руками зверху. Ведучий ходить по колу, вимовляючи слова: «Не спи, не позіхай, руки швидко прибирай!» і намагається торкнутися рук одного з гравців. Завдання гравців: вчасно прибрати руки, відпустивши мотузку. Під час гри мотузка не повинна падати на землю, адже щойно відходить ведучий, гравець, якого він хотів квацнути, одразу ж бере мотузку. Той, кого ведучий торкнувся, міняється з ним ролями.

3. Урок малювання в підготовчій групі. Соняшники у вазі

Як намалювати соняшники з дітьми. Майстер-клас з малювання з дошкільниками. Колективна робота «Соняшники у вазі»

Автор: Мінаєва Тетяна Вікторівна, педагог додаткової освіти з образотворчої діяльності ГБОУ гімназія №2072 Дошкільне відділення №1

Робота розрахована на вік дітей від 5 до 7 років (підготовча група дитячого саду).

Закінчення заняття

4. «Навчи слухняності»

Розвивати в дітей віком вміння знаходити вихід із проблемної ситуації, вчити уникати небезпечних ситуацій, бути обачним, виховувати самостійність. Знайомити із взаємовідносинами дорослих та дітей.

Обладнання: Книжки (ілюстрації) - "Червона шапочка", "Вовк і семеро козенят", "Заюшкіна хатинка", "Жихарка", "Буратіно", "Гусі-лебеді", "Колобок", "Троє поросят", "Сестриця Оленка" і братик Іванушка», «Два жадібних ведмедя»

Вихователь: Ваші рідні та близькі люблять вас, допомагають вам, піклуються про вас. А де і коли ви зустрічаєтеся із незнайомими дорослими людьми? Дорослі люди бувають різні, і наміри у них не завжди добрі. У світі більше добрих людей, ніж поганих, злих. Але треба бути обережними, уважними. Ви виростете, станете сильнішими, мудрішими і ніщо з поганих

людей не буде вам страшним. А поки що ваші близькі – ваші захисники. А зараз ви будете рятувальниками та захисниками казкових героїв. У багатьох казках герої були неслухняними і тому потрапили до складної ситуації. Виберіть картинку (книжку) з казковим героєм, допоможіть запобігти небезпеці, яка його чатує на казці. Вихователь пропонує ілюстрації чи книжки, де непослух призвів до біди. Дитина вказує на помилку героя і те, як вона повинна буде вчинити правильно. Розповісти про новий варіант розвитку сюжету «виправленої» казки

Загадки про пори року з відповідями

Гості до нас прийшли: сива,
А за нею - молода,
Третя яскраво розквітає,
А четверта ридає. (Зима, весна, літо, осінь)

До нас поспішала скоріше,
Привезла нам снігурів. (Зима)

Всіх нагородила,
Все загубила. (Осінь)

5. Горобина із солоного тіста своїми руками. Майстер-клас з покроковими фото

Горобина із солоного тіста. Кроковий майстер-клас для дітей 3-4 років.

Автор: Комісарова Наталія Геннадіївна, вихователь МБДОУ №196, місто Іжевськ.

Завершення заняття